

Civilno societeto monitoring reporto
pala e nacionalne strategiake implementacia
pala e Romengi jekhipo, inkluzia thaj participacia
ando Ungro

O reporto kerdas e CSO Autonomia Fundacia thaj lenge avrutne ekspertura.

E reporteski translacia kerdas: Melinda Vajda Ferkovicsné.

O reporto kerdilas perdal e „*Preparaciaki Akcia- Roma Civilno Monitoring- Te zoraren e romani thaj pro-romani civilno societetako butji thaj participacia ande hakajengo monitoring thaj kontrolipe*” so kerdas ande konzorcio e Demokrasiaki Institucia ko Centralno Europutni Univerziteta (DI/CEU) thaj e Europutne Romane Grassroot Organizaciengo Networko (ERGO Network), o Fundación Secretariado Gitano (FSG) thaj e Europutne Romane Hakajengo Centro (ERRC). O finansialne zhutipe avle kathar e Europutni Komisiake Generalno Direktorato vash Justicia thaj Protekcia e Konzumenturengi (DG Just) perdal o kontrakto JUST/2020/RPAA/PR/EGUA/0095.

Ando reporto le ekspertonge dikhipe naj sakana egalno e konzorciake vaj e Europutni Komisiake dikhipenca, anda kadi naj len responzibiliteta sar labjaren le informacii.

KONTENTO

XURDE LAVA	5
EGZEKUTIVNO KIDIPE	6
ANGLUNE LAVA	11
1. NRSF IMPLEMENTACIA	13
1.1. E IMPLEMENTACIAKE MAJ VASNE BUTJA THAJ IMPAKTO	13
1.1.1. PARUVIPE ANDO NRSF THAJ ANDE AKCIAKE PLANURA	13
1.1.2. E IMPLEMENTACIAKO PROGRESO	14
1.1.3. E MONITORINGESKO EFEKTIVIPE.....	14
1.1.4. DATENGO KIDIPE.....	15
1.2. E NRSF-ESKI SINERGIA E LOKALNE THAJ EU AKCIENCA	16
1.2.1. KOMPLEMENTARNE HAKAJA	16
1.2.2. JEKHIPE E EU AKCIENCA	17
1.2.3. TE KEREN BUTI E PROBLEMURENCA KATHAR E ANGLUNE EVALUACIE.....	17
1.3. E ROMENGI PARTICIPACIA ANDE IMPLEMENTACIA THAJ MONITORING	18
1.3.1. ROMANE CSO-ENGI PARTICIPACIA ANDE IMPLEMENTACIA	18
1.3.2. E ROMENGI PARTICIPACIA ANDE PUBLIKANE INSTITUCII SAVE KEREN E IMPLEMENTACIA E NRSF-ESKE.....	18
1.3.3. E ROMENGI PARTICIPACIA ANDO MONITORING THAJ EVALUACIA	18
1.3.4. E KONTRIBUCIA E NACIONALNO ROMANO PLATFORMESKO KE NRSF IMPLEMENTACIA.....	20
2. REVIZIA PE TEMATIKANI AREA	21
2.1. MARIPE MAMUJ ANTICIGANIZMO THAJ DISKRIMINACIA	21
2.2. EDUKACIA	24
2.3. BUTJI	28
2.4. SASTIPE	31
2.5. BESHIPNASKI SITUACIA, ESENCIALNE SERVICIZURA THAJ ENVIRONMENTALNO EGALIPE	35
2.6. SOCIALNO PROTEKCIA	38
2.7. SOCIALNE SERVICIZURA	42
2.8. SHAVORENGI PROTEKCIA	46
2.9. PROMOCIA (ZHANIPE) PAL ROMANO ARTO, KULTURA THAJ HISTORIA	49
3. FOKUSI PE MAJ BARE PROBLEMURA SAVE AFEKTISAREN E ROMEN	52
3.1. ROMANE SHAVORENGI SEGREGACIA ANDE SHKOLA	52
3.2. SOCIALNO ESKLUZIA, THANUTNI SEGREGACIA THAJ BI EGALIPE KE SERVICIZENGO AKCESO	54

3.3.	LIMITALNO PARTICIPACIA E CIVILNE SOCIETETAKE ANDE HAKAJENGO KERIPE ..	58
4.	LABJARIFE E EU-SKE FINANSIKANE INSTRUMENTURENGO	61
4.1.	E EU FUNDENGO IMPLEMENTACIAKE KONDICII VASH E ROMENGO JEKHIPE	61
4.2.	ROMA CIVILNO SOCIETETA ANDE EU FUNDENGI IMPLEMENTACIA	63
5.	KAVERA ARAKHIPE	64
	KONKLUZII THAJ REKOMENDACII	65
	REFERENCII	68

XURDE LAVA

BM	Ministeriumo vash Andrutne Butja (<i>Belügyminisztérium</i>)
CSO	Civilno Societako Organizacia
CSOK	Familienge Beshipnasko Zhutipe (<i>Családi Otthonteremtési Kedvezmény</i>)
DIMOP	Digitalno Nevipesko (<i>Digitális Megújulás</i>) Operaciako Programo
EBH	Egalne Grizhipeski Autoriteta(<i>Egyenlő Bánásmód Hatóság</i>)
ECRI	Europaki Komisia mamuj Rasizmo thaj Intoleranso
EFOP	Manushikane Resursengo Lasharipe Operaciako Programo (<i>Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program</i>)
ELTE	Eötvös Loránd Univerziteta
ERDF	Europikano Regionalno Lasharipesko Fundo
ESF	Europako Socialno Fundo
EURSF	EU Romano Strategiako Frameworko
FETE	Lasharipesko Municipalitetengo Programo (<i>Felzárkózó Települések Program</i>)
GINOP	Ekonomikalno Lasharipesko thaj Inovaciako Operaciako Programo (<i>Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program</i>)
HH	Studento, shavoro pharipesa/ande phari situacia (<i>Hátrányos helyzetű tanuló, gyermek</i>)
HHH	Studento, shavoro but pharipesa/ande but phari situacia (<i>Halmozottan hátrányos helyzetű tanuló, gyermek</i>)
HNSIS	Ungroski Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030 (<i>Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030</i>)
MA	Managingeski Autoriteta (<i>Irányító Hatóság</i>)
MR CHF	MR Komunitetengo Beshipnasko Fundo (fundisarel o Ungriko Socialno Servizo kathar e Malta thaj e Ungrikani Reformaciaki Khangeri)
KSH	Centralno Statistlikako Ofiso (<i>Központi Statisztikai Hivatal</i>)
MCC	Mathias Corvinus Kolegia
MMSZ	Ungriko Socialno Servizo kathar e Malta (<i>Magyar Máltai Szeretetszolgálat</i>)
MROÖ	Ungriko Nacionalno Romane Minoritetako Self-Governmentipe (<i>Magyarországi Romák Országos Önkormányzata</i>)
NEET	Naj ande Edukacia, Butji vaj Treningo
NRCP	Nacionalno Romano Kontakt Punkto
NRP	Nacionalno Romano Platformo
NRSF	Nacionalno Romano Strategiako Frameworko
OH	Edukaciaki Autoriteta (<i>Oktatási Hivatal</i>)
OKJ	Nacionalno Treningesko Registero (<i>Országos Képzési Jegyzék</i>)
ORFK	Nacionalno Shingalengo/Polisako Sherutnipe (<i>Országos Rendőr-főkapitányság</i>)
RCM	Romano Civilno Monitoro
RGYK	Shavorengo Regularno Protekciako Zhutipe (<i>Rendszeres Gyermekvédelmi Kedvezmény</i>)
RNÖ	Romano Nacionalno Self-Governmentipe (<i>Roma Nemzetiségi Önkormányzat</i>)
ROK-T	Romano Koordinaciako Konsilo (<i>Roma Koordinációs Tanács</i>)
RRF	Nevipeski thaj Resiliencaki Faciliteta
RSZTOP	Operacionalno Programo vash Manusha ande Pharipe/Trubujipe (<i>Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program</i>)
SNI	Studento specialne edukaciake trubujipenca (<i>sajátos nevelési igényű tanuló</i>)
TEF	Sherutnipe vash Socialne Shaipe (<i>Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság</i>)
TOP	Regionalno thaj Urbanikano Lasharipesko Operaciako Programo (<i>Terület- és Településfejlesztési Operatív Program</i>)
VEKOP	Kompetitivno Centralno-Ungro Operaciako Programo (<i>Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program</i>)

EGZEKUTIVNO KIDIPE

Kado reporto dikhel sar kerde e implementacia pal e Ungreski Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030 (ando teksto: HNSIS)¹ kathar o bersh 2021 dujto parto ko bersh 2025 dujto parto. O HNSIS regulacia kerel pal e Nacionalno Romani Strategia (NRS) soski implementacia e themeski hakaj kontrolisarel perdal kadi perioda.²

Kana kerdam kado reporto dikhlam sa le govermentikane thaj monitoring reportura, thaj komparacia kerdam le specialne profesialne informacienca so ande reporteske partura shaj dikhen. Interjuvi kerdam govermentikane thaj civilne manushenca, ekspertonca thaj jekh boxli koalicia, andar romane thaj pro romane organizacii, dine penge dikhiphe- thaj gindura- te keras e reporteski finalno forma.

Le rekomendacii so kidinde pe diferentne thana phenen le nacionalne autoritetonge te zoraren le antidiskriminalne azbavipengo mehanizmo thaj o akceso. Phenen te len maj but civilnen ande preparacia thaj ando monitoring ko EU- programura thaj o them te del maj but love pe bazikalne servizura. Sar le rekomendacii phenen but vasno si te zoraren le lokalne bazikalne servizura perdal o bararipe le lovenge pe shavorenge socialne butja thaj protekcia, pe sastipesko sistemo, edukacia thaj socialno butji. Specialne programura trubunas te integracia keren e romane kulturake ande nacionalne kulturalne thaj seripeske politikake institucii; te xosen e segregacia ande edukacia; thaj te keren hakajengo kampanjo ande Romani komuniteta. Kaver rekomendacii phenen te keren programura vash socialne khera thaj palpale te avel 18 bersha zhi kaj varikon trubul te phirel ande shkola. Le NEET ternenge trubunas te aven butjake thaj lasharipeske programura.

EU love save shaj resen direktnes trubunas te zhutinen e civilne societeta so sama lel pe diskriminacia thaj anti-Roma dikhiphe, thaj jekh strukturalno programo te na xasajvel e Romani kultura thaj shib. Jekh maj bari participacia trubulas kathar e civilno societeta ande preparacia thaj monitoring ko EU programura. Pasha e aktualno azbavipengo mehanizmo pal e korupcia trubulas te dikhen te na azbaven le fundamentalne hakaja, sar e diskriminaciake prohibicia perdal e implementacia. O EU shaj mangelas kathar peske thema te keren publikane databazura pe soste shaj keren rodipe, te zhutinen o siklipe thaj e programenge lashe rezultatura.

NRSF implementacia

Pal e NRSF-eski implementacia cerra oficialne dokumentura shaj resen- monitoring reportura kathar le 2021 thaj 2022 ciklura, pe kavera bershenge reportura vi akana butji keren. Le maj bute EU love ashade, anda kadi but vasne programura na zhan pala o bersh 2023; xurdikanes pishinasa/ramosarasa pala le programura ande reporteske partura.

O NRSF sas parudo ande decembra 2024 pala e konzultacia le EC reprezentativnenca- kadala paruvipe den njeve indikatorura thaj phenen ke maj feder lena andre e civilne organizacien.

Le rekomendacii kathar o 2022 Romano civilno monitoringo shude/thovde ando nevo NRSF, ke kamle te keren sako duj bersha monitoring reportura ande soste si kvantitativne thaj kvalitativne analizacii thaj neve targetengo grupo thaj indikatura.

Le manusha kon interjuvura dine thaj ande governmentalne institucii keren butji, but rodipe ande bersh 2025 astarde pen. Ando Europutno Semesteri ande Europaki Komisia e rekomendacii le diferentne themenge phenel

¹ Hungarian Government. (2024). *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 [Ungresko Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030]*. Shaj dikhen: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

² Government of Hungary. (2021). *1619/2021. (IX. 3.) Kormányhatározat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásáról szóló kormányzati intézkedési tervről 2021–2024 [Government Resolution 1619/2021 (IX. 3.) on the Government Action Plan for the Implementation of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]*. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

te dikhen e edukacia integraciake metodasa, te ciknaren o choripe thaj te bararen e butjake thana maj lashi te avel e Romengi integracia. Si te phenas ke perdal kadi perioda naj maj lashe rezultati- feri/numa ande butjaki area.

E implementacia perdal kadi perioda phari si te dikhas ke naj rodipe. Ando nevo NRSF lokalne thaj internacionalne strategii thaj konceptualne materii labjarde, pe bute RCM kritikalne pushipe na dine anglal (kadalen maj xurdikanes dikhas ando reporto).

E Romengi participacia kovli si ande implementacia, ama/ ba but Romane ekspertura thaj politikake manusha si ande publikalne institucii. Perdal e programeski perioda 2021-2027 o EC manglas te aven maj bute independentne civilne organizacii ande monitoring komisii, ba e Romengi participacia vi kade cikni ashilas. Ando Ungro, e civilne organizaciengi participacia sar le Romane thaj pro-Romane organizacii, ande EU lovenge monitoringo butivar cikni si thaj formalnes pecisajvel. Kadi sas e situacia kana kerdam kado reporto.

Revizia pe themeski situacia perdal diferentne area

Ande area pal anticiganizmo thaj antidiskriminacia o governmento phenel ke o „mutualno dikhipengo paruvipe“ thaj Romane kulturake pinzharipe si vasne- kadalen feri impakto si pe prejudicia thaj diskriminacia. E civilne societetake legalno protekcia inke maj kovli kerdilas. E Egalne Grizhipeski Autoriteta (EBH) shude ke Fundamentalne Hakajengi Komisia so maj kovli si, thaj ando bersh 2022 o EBH numa partikalnes si independento. Bute internacionalne organizacii nasul kritika phende pe Ungroski situacia.³⁴

O numero maj cikno si le ternege kon mukhle e shkola maj sigo sar trubulas, le 15 bershenge thaj maj phure Romane studentenge. E infrastruktura thaj e siklarengi potjin jekh cerra barilas. Ando bersh 2023 hakaj kerde mamuj e shkolaki segregacia, ama o shaibe/o skopo minimalno si.⁵ Le „romane shkolengo“ numero barjol, kaj e edukacia maj butivar nasul si. Maj but khangerikane shkoli si, so zhutinel e segregaciaki prezencia. E siklarengi potjin barilas, thaj le siklara kon kasave chavorenca keren butji kon andar phari situacia aven, maj but love xutren. Ama le studentengo numero kon siklarengi sitjon maj cikno kerdilas 25%- esa ande nakhle shtare bersha, so sikavel ke 16 000 pedagogenca maj but trubulas te avel.

Ando Ungro maj but butjake thana kerdile. Ande sako bersh 64 000 manushen si butji ande publikani area. O governmentipe but butjako treningo thaj programo kerdas zhi ko agor ko bersh 2023, save na sas aba ande bersha 2024 thaj 2025. Le zhutipe ke publikano butji ashile. Barjol o choripe mashkar le manusha kon butji keren, thaj lenge hakajengi protekcia kovli si- maj feder le manushenge kas cerra edukacia si thaj ande publikani butji. Te na aven maj nasula rezultatura ande butjaki area, trubulas pale te ashaven o hakaj te zhi ko 18 berhsa te sitjon le manusha, te keren programura le NEET ternenge, te dikhen e diskriminacia ande butji thaj kana butjara roden thaj te zoraren e butjarengi hakaja.

Ande sastipeski area o FETE Programo generalne doktorengo grupo⁶ kerdas thaj telemedicinake servizura te lasharen o limitalno akceso ko sastipesko sistemo. Ando NRSF numa xurdes pishinen pal o fakto ke bute Romen naj sastipesko insuranso, ba pal e diskriminacia ande sastipesko sistemo na ramosaren khanchi. Mashkar manusha kon ande marginalizacia beshen thaj ande segregacia le grizharicengo numero but cikno si thaj nish naj len resorsura.

Bute Romane familienge beshipe naj sekurno, but zhene beshen ande jekh kher thaj buten naj legalno dokumentacia. But thana save ande segregacia si vaj ande kado proceso si na resen uzho paji thaj rundzh, kovli

³ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). (2023). *ECRI Reporto pal o Ungro (Shovto Monitorengesko Ciklo)*. Shaj dikhen: <https://rm.coe.int/ecri-report-on-hungary-sixth-monitoring-cycle/1680ae35dd>

⁴ European Parliament. (2024). *Europake Parlamentski Rezolucia 18 Januara 2024 pala e Situacia ando Ungro thaj Ashade EU Fundura (2024/2512(RSP))*. Shaj dikhen: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0022_EN.html

⁵ Nahalka, I. (2023). *Kikre vonatkozik a diszkriminációellenes törvény? Településkénti adatok* [Pal kaste si o hakaj pal anti diskriminacia? Data kathar Municipaliteta.]. Shaj dikhen: <https://ckpinfo.hu/2023/10/15/kikre-vonatkozik-a-diszkriminacioellenes-torveny-telepulesenkenti-adatok/>

⁶ Kadala si kooperaciake grupura e generalne doktorengi, kaj butivar si kaver profesionalura sar psihoterapistura, psihologura thaj dietetikake manusha, kon ulaven e resorsura thaj maj but servizura den e nasvalenge.

si o publikalno transporto thaj naj municipalno kolekcia e gunejesko. Na xutren, vaj numa cerra zhene, socialne khera thaj bare lovenca kamen ko rundzh vaj ke tatipesko servizura. Anti segregaciake programura zhi ko bersh 2023 sas mashkar le beshipeske proqramura le Romenge, ba aba naj EU love thaj numa o FETE Programo, so pe 300 forura si, zhal vi akana cerra lovenca. Le governmentipeske beshipeske programura le chore manusha, kasje potjin ande teluni panzhto partura si, na resen. Majna jekh trito parto le Ungrikane manushenge beshen ande beshipnasko choripe⁷, mnashkar le Roma kado numero 52% si.⁸

Ando bersh 2023 e GDP-ske 16,6% sas dino ke socialno protekcia, so 20% ciknipe sikavel pe nakhle desh bersha⁹. E socialno sekuriteta maj feder musalas. E socialne transferengo efekto so ciknarel o choripe, musalas. ¹⁰O socialno hakaj parudo sas ando bersh 2022 thaj kade maj cikni rezponzibiliteta si e govermentes. Le financialne zhutipe pe chavorengo grizhipe pe jekh manush ande jekh shon 30-31 000 Ft si (75 EUR) perdal e nakhle 15 bersha. ¹¹Sar rezultato le nasul thaj bi efektivno socialno protekciako sistemsko, le manushengo numero kon ande relativno choripe zhuven, barilas. O cilo le NRSF-esko si te „keren jekh socialno zhutipengo sistemo so zorarel e aktiviteta thaj motivacia del pe butji”. Kado ande realiteta publikani butji si. ¹²Le manushengo numero kon butji keren mashkar le bersha 15-64 barilas. E potjin so ko vast xutrel jekh manush sar publikano butjari pe 8 chasi jekh dives, numa 98 000 Ft si (245 EUR) ando bersh 2024. ¹³Le familiengo zhutipe numa le maj barvalen zhutinen, kon ande marginalizacia beshen, na resen kadala zhutipe.

O socialno thaj chavorengi protekciako sistemo na xutrel financialne zhutipe thaj cerra kapaciteta si len, thaj but diferencii si mashkar le regii ande kvaliteta thaj akceso. Na pecisajlas te boxjaren te bi lovenge te den xaben le chavorenge ande institucii thaj naj komprehensivno, kompleksno financialne pharipenge programura. Maj anglal andar EU love kerde le diferentne lasharipeske projektura- so na lena pen inke jekhvar pala o bersh 2023. Pe socialne thaj chavorenge protekciake sistemura but problemi si, thaj le love so xutren naj dosta kvaliteta thaj lashe rezultatura te keren. Naj sistematikalne lasharipe.¹⁴ Ama kathar o bersh 2021 17 000 neve thana kerde le

7 Habitat for Humanity Hungary. (n.d.). Éves lakhatási jelentés 2024 [Annual Housing Report 2024]. Shaj dikhen: <https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2024/>

8 Office of the National Assembly. (2023). A román lakhatása, lakáskörülményei [E Romengo Beshipe thaj beshipnaske kondicii]. Shaj dikhen: https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_3_EU_romapolitika_lakhatas.pdf

9 Hungarian Central Statistical Office (HCSO). (n.d.). 25.1.1.1. A szociális ellátás összefoglaló adatai [25.1.1.1. Data pal socialno grizsharipe]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0001.html

10 European Commission. (2025). Komisiake Butjako Dokumento: 2025 Themesko Reporto -Ungro (SWD(2025) 217 final), p. 22. Shaj dikhen: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1df2e420-4158-11f0-b9f2-01aa75ed71a1/language-en>

11 Hungarian Central Statistical Office (HCSO). (n.d.). 25.1.1.8. A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások átlagos összegei [25.1.1.8. Lovikane zhutipe pal shavore]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0008.html

12 Hungarian Government. (2024). *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030* [Ungikano Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030] p. 101. Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabdb7b18b.pdf>

13 Hungarian Central Statistical Office (HCSO). (n.d.). 20.1.1.44. Közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete [20.1.1.44. Numero thaj Potjin e Publikane Butjarengo]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0180.html

14 Kopint-TÁRKI Zrt. – TÁRKI Zrt. (2022). *Ekonomikalne Trendura 2022/1 Reporto pal Estikani Europa thaj Ungro*. Kopint-TÁRKI Konjunktúrakutató Intézet. Shaj dikhen: <https://kopint-tarki.hu/en/economic-trends-2022-1-report-on-eastern-europe-and-hungary-published> Csizmadia, Z., Kóbor, K., & Tóth, P. (2023). *A szociális intézmények szolgáltatási/ellátási nehézségei, belső megoldási mechanizmusai és szükségletei – egy szakmatámogatási- és fejlesztési problématerkép alapvonalai* [Service and Operational Challenges in Social Institutions – A Baseline Map of Support and Development Needs]. *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat*, 10(1). Shaj dikhen: <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/13133>

Meleg, A. (2025). *Ungresko Pride Ashavipe thaj Konstitucionalne Paruvipe ando 2025*. European Parliamentary Research Service. Shaj dikhen: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775839/EPRS_BRI\(2025\)775839_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775839/EPRS_BRI(2025)775839_EN.pdf)

chavoreng tela 3 berhsa ande institucii, ando them numa 700 chore chavore zhan ande kasave institucii.¹⁵ O Sigurno Astaripe Chavorengo Kher- kamlas te zhutit e chavoren thaj lenge dejen, daden perdal lasharipeske aktivitetura, sastipeske zhutipe, thaj socialno zhutipe te lasharen e integracia ande sastipe, edukacia thaj socialne butja- akana pe but thana na mishto kerdas implementacia, numa sar jekh mandatorialno programo zhuvel le chore Romane familienge. Romano programo kerdilas thaj anda kadi le khera ande maj but thana- ande kontraria so originalnes kamle- e segregacia zhutinel, thaj na e inkluzia thaj integracia. Na resle o maj baro numero ande chavorengi participacia, vi e kherengo numero maj cikno kerdilas sar ando plano sas. Le informacii phenen ke maj cikno si e chavorengo numero kas line kathar pengi familia, ama na ke grupa maskhar 0-2 bersha. O informalno mangipe si¹⁶, te len le chavoren ke naj kaj te shuven len. Kathar o bersh 2023 but shela biande chavoren mukhle ande hospitalura sako bersh ke naj kaj te shuven len. Pal e motivacia naj informacia kathar o bersh 2015.¹⁷

Ande area ande Romani kultura thaj historia o maj baro pecipe kodi sas ke puterde e Szentandrásy István Kontemporalno Galeria. Ama le kolekcii, muzeumura saven o governmento del love na kerde integracia e romani historiake thaj artoske. Na pecisalas khanchi nevo ande area pal rRmano muzeo, kulturalno centro vaj rodipesko centro. Na zhutinen te zoraren e Romani thaj Beash chibengo statusi. Ando bersh 2023 maj cerra sar 1500 zhene siklile e Romani vaj Beash chiba ando Ungro, so but cikno si te dikhas e Romane populaciako numero so 800 000 si. O zhutipe le kulturalno programengo le Romane organizaciengo vi akana si, ama numa pe cikni-skala, skurtone-termengo lovengo zhutipe, save na zhutinen e lungone-termengo kulturalno lasharipe, nish naj dosta e Romane populaciake. Love opral po 1-2 milliona Ft (2 500- 3 000 EUR) na del len stabiliteta vaj institucionalno kapacitetako vazdipe. Perdal e reportesko iskiripe na kerde atitud-paruvipesko programo so shaj kerelas impakto pe societetako majoriteta.

Le maj vasne problemi so impakto keren pe Roma

Le Romenge ando Ungro e maj bari segregacia ande shkola si. E segregacia zorarel e ‘parno nashavipe’; thaj sar rezultato e entikalnes homogeno shkolengo numero barol kaj e edukaciaki kvaliteta maj cikni si. But lokalne thaj internacionalne institucii phende ke kadi bari problema si mashkar le bersha 2019 thaj 2023 ba na pecisajlas khanchi. Le themeske hakaja, maj feder perdal e khangerengi rola ande edukacia, numa zoraren e segregacia. Ashade le EU love thaj o ungrikano governmento ando bersh 2023 decembra akceptisardas o hakaj pal e anti-diskriminacia ande publikani edukacia. Ba kado na kerdas efektivno intervencia, thaj o hakaj numa pal sankcii iskiril thaj cerra shkoli resel. Ando NRSF na numa naj praktikalno implementacia le maj vasne butjengo, ba but segregacia si. Maj cerra anti-diskriminaciake kazura si, vash e segregacia, so angal e krisura ingren katar e Roma ande palutne bersha. Pala e shkolengi centralizacia, konfliktura saven relacia si e edukaciaki segregaciasa, maj cikne shaipesa maren pen lokalnes. O gradualno kovlipe e civilo thaj institucionalno juristikane protekciako kerel kadi situacia maj phari. Na numa kadala faktora keren influencia pe situacia; lokalno kondicie thaj vulnerabilitetura but vasne si, sar so sikavas ande kazurengi studie. Nashtig te azhukaras o paruvipe bi chachutne angazhimasko thaj bi anti-segregaciako programosko.

Ando Ungro, bare diferencii si mashkar e regionura thaj e tipuria e forengo, thaj vi bari diferencia si mashkar e beshipnaski-areaki segregacia. Socialne problemura si akumulime ande nasula thana, cikne beshipnaske thana, thaj ande getovura, urbane, segregaciake thana, kaj si deficitura ande servisura thaj infrastruktura. Sa khetane, kadala ingren ko but dimenzionalo ekskluzipe kodolenge save trajin kothe. Rezidencialno segregacia e Romane

Bihari, Á. (21 August 2024). *Szakszervezet: Néhány gyermekvédelmi intézmény hamarosan működésképtelenné válhat [Unia: Nesave Shavoreng Protekciake Institucii Shaj Ke Na Zhanen Te Keren Butji]*. Szabad Európa. Shaj dikhen: <https://www.szabadeuropa.hu/a/szakszervezet-nehany-gyermekvedelmi-intezmeny-hamarosan-mukodeskeptelennel-valhat/33084313.html>

¹⁵ Hungarian Central Statistical Office (HCSO). (n.d.). 25.1.1.9. *A Szociális Ellátás Egyéb Mutatói* [Kaver Indikatora e Socialne Zhutipeske]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0009.html

¹⁶ Muhari, Z. (2023). *Gyermekvédelmi intézmények működési nehézségei és a szakmai utánpótlás válsága Magyarországon [Operacionalne Pharipeande Shavorengi Protekciake Institucii thaj ande Kriza e Profesionalenge ando Ungro]*. *Szociális Szemle*, 31(2), 45–62.

¹⁷ UNICEF Magyarország. (2024). *A Gyermekvédelmi Rendszer Kihívásai* [Pharipe ande Shavoreng Protekciako Sistema Shaj dikhen: https://unicef.hu/wp-content/uploads/2024/02/0222_a-gyermekvedelmi-rendszer-kihivasai-unicef-magyarorszag.pdf

populaciaki ando Ungriko Them si jekh kathar e maj nasula mashkar e thema save si membrura ando EU¹⁸, thaj e romane familie majbut trajin ande bilache regionura kaj si pharo te arakhen doktoruren, siklarnen, vaj socialne butjaren. Kathe le publikane serviseske sistemo naj lasho, so maj dikhasa ando misal, ingrel ke ekskluzia. Jekh than te si but choro, maj but si o shaibe, ke naj ekspertura kothe.¹⁹

E serviseske sistemura save dikhen kadala butja trubun te len sama pal o baro risiko e choripeske thaj beshipnaske choripeske; o na-adekvatno suporto e lovengo; o xasaripe e kvalitetako thaj e sekuritatesko e socialne zhutipesko; thaj o ekskluzipe e marginalizirime grupengo katar e familiengo thaj kherengo zhutipe. Jekh signifikantno problemo si e institucionalno diskriminacia mamuj e Roma, katar e diskriminacia ande hospotala, butji, segregaciaki edukacia, pe soste o NRSF na del responso.

E participacia e civilo societatosko ande hakajengo keripe si formalnes garantime. Ande praktika, si butivar mashkar limitura, ke e procesura si opral-tele, thaj e shajimata pala profesionalno dialogo thaj realno influencia si but limitirime. E participacia si maj dur phangli katar o limitirime kapaciteta thaj politikani ekspozicia e organizaciengi, e politizacia e civilo societataki, thaj o mudaripe e kritikane glasurenge perdal ke phenen ke paruvana e regulacii. Sar rezultato, e influencia e civilo societataki pe politika si butivar maj formalo sar o chachutno, ama le civilne organizacii maj feder zhuyen mashkar e komuniteta thaj maj but eksperenci si len, savanca baro zhutipe zhanenas te den kana planura keren thaj vi ke implementacia. Ama ke kadi chachutno dialogo thaj e forumengo chachi butji trubulas.

Le EU lovenge labjaripe

O Ungro e maj but intervencii le NRSF-eske andar EU love manglas te kerel, ama jekh parto pale las o EU- vash korupcia, themeske hakaja, vi vash le problemi e Romengi situaciasa ando Ungro.

O impakto kotar e EU-financialne programura vash e Romani inkluzia si kovlardi kathar bi-koordinacia, pharipe e intereseko, limitirimi transparento, thaj minimalno participacia kathar e civilno societeta. Akava si maj dur kerdo kathar e bilache planura thaj konfuzia pal e lovenge ulavipe.

But cikno civilno dikhipa si pal o ulavipe e EU lovengo vash e Romani integracia. E institucie thaj organizacie save si afiliirime e governmentoske kontrolisaren o menadzamento thaj e distribucia e fondurenge. E politikani lojaliteta kerel influencia thaj chorel e resursengi alokacia, ekskluzia keren bute lokalne Romane thaj pro-Romane civilne organizaciengi, so na del jekh efektivno, lasho thaj ethikalnes sasti sasti Romani inkluziaki politika.

Ko bersh 2023, maj but programura sas phandle, numa o FETE, 'Tanodák' (tutorialne shkoli), thaj Sekurno Starto Shavorenge Khera sas inkerde. O barjaripe e bazikane servisurengo nashtig te avel planirime numa pe EU-eske fondura – o Ungriko budzheto trubulas te del maj but love vash o lasharipe e bi-lache grupengo thaj regiengo.

¹⁸ O fice of the National Assembly. (2023). *A Romák Lakhatása, Lakáskörülményei* [Beshipe thaj beshipnaski kondicii e Romengi]. Information Note, February 2023. Shaj dikhen: https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_3_EU_romapolitika_lakhatas.pdf

¹⁹ Daróczy, G. (2024). *A Romák Közzolgáltatásokhoz Való Hozzáférése Magyarországon* [Romengo akceso ke publikane servizura ando Ungro]. Shaj dikhen: <https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2025/06/A-romak-kozzolgaltatasokhoz-valo-hozzaferese-Magyarorszagon-2024.pdf>

ANGLUNE LAVA

Nacinalno Romani Strategia

E Nacionalne Romane Strategiake zhutipesko dokumento si e Ungroski Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030 (maj dur: NRSF). Lesko implementiripe ande akava periodi si regulirimo kotar duj dekretura e governmentoske save adoptirinen akciake planura ande bersha 2021-2024 thaj 2025-2027. O NRSF sas paruvdo ko Decembro 2024 pal e konsultacie e EC reprezentanturenca. Kadala amandmanura pishinen but neve indikatora thaj jekh lav pala maj baro involviripe e organizaciengo katar o civilo societeto. Jekh reporto pal e implementacia e NRSF-eski vash e bersha 2021-2024 avela kerdo e governmenteske zhi ko 30-to Novembro 2025. Kadalesko preparacia akana astarda pes; anda kado, jekh reporto pal o monitorisaripe e governtesko vash o bersh 2021-2022 si kerdo.²⁰ O reporto pal o monitorisaripe 2023-2024 nashtig te resen, naj klaro andi savi forma, save datenca, bazirime pe save zhanglimata, thaj save databazenca avla kerdo.

Ando Europutno Semestero e Komisiake themutne-specifikalno rekomendacia jekh integraciako methoda propozinel pe edukacia, te ciknaren o choripe thaj te bararen e butjaki aktiviteta vash e Romengi integracia. Te resen kadala cilura le maj bute butja – numa e butji- na sas lasharde. Sar jekh parto e monitoresko o Europako Semestero suportisarel jekh partneripesko drom, ande soste involvirinen e civilno societeta, lokalne thaj regionalne autoritetura thaj te bararen lengi kapaciteta. Kadala sas implementime ande diferentne niveli, e partneripe sas maj formalno. O NRSF del suportu pala integracia e Romengi, ama trubul te sikaven kadala punktura ande relacia pala leski implementacia:

- naj realno antisegregaciake butja;
- naj kompleksno, multisektoralno mothodo;
- naj programengo planura so sigurisarel len;
- bi transparencia thaj naj involviripe e civilno organizacienge.

Pala o reporto

Kava raporto dikhel e implementacia e NRSF-eski kathar o dujto kotor e bershesko 2021 zhi kaj o dujto kotor e bershesko 2025. Te keras o reporto, amen analizisardam e governmentipeske reportura thaj monitoring studii, komparacia kerdam e specifikane profesionalne rigenca save si ande sako kotor e reportosko. Amen kerdam interjuva e aktorenca thaj ekspertenca kathar o governmento thaj civilno societeto, thaj vi membrura thaj ekspertura kathar o Netrovko Egalipe (jekh bari koalicia kathar e Roma thaj pro-Romane organizacie) line participacia ande reportesko keripe. Vi kavera kontribuisarde rekomendacienca te resas e finalno forma.

E duj maj bare niveleske oficiake butjarne, o Themesko Sekretari pala Socialne Shajimata thaj Romane Relacii ando Ministeriumo pala Andrune Butja (ramosardo) thaj e Ministresko Komisari cvsh Socialno Inkluzia (interju), dine anglal pe amare puchimata. O Nacionalno Centro vash o Barjaripe dine responso pe amare puchi, ba kasave responsura dine, save numa pal but phari butji zhanasas te sikavas.

Pe maj tikne nivelura e implementaciake, trin aver intervjuja sas kerde, kathar o sherutno e Ungrikane Malta Socialne Servisesko zhi ko mashkarutno nivelesko ministresko butjari kon manglas te ashol anonimno.

Kerdam trin interjuva e nacionalne thaj regionalne Romane liderenca. Amen rodam vi te keras interju e profesionalenca save keren buti e komunitetenca kathar e edukacia zhi ke protekcia e chavorengo. Mashkar lende sas kon mangle te aven garavde lenge anava. Pasha kado, interjuvura le ekspertenca thaj roditorenca (panzh ande totalno) zhutisarde amen ande amari buti. Kana kerdam e kazenge studii (kazengo studia 1), kerdam interjuvi totalno 30 Romane dadenca thaj dejenca, shov lokalne deciziake manushenca, thaj trin

²⁰ [Hungarian Government. \(2023\). MNTFS2030 Program Monitoring Jelentés 2023 \[MNTFS2030 Programme Monitoring Report 2023\]. Shaj dikhen: https://socialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf](https://socialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf)

instituciene sherutnenca. Ande kaver kaza (kazengo studia 2), amen kidam data ande 53 khera, kerdam interju e sherutnesa e CSO-esko, thaj kerdam fokus grupura e chavorenca thaj e dadenca save si involvirime.

O raporto sas dikhlo kathar e NGO-ura save avile ande Egalipe netvorko: Fundacia UCCU, Fundacia Romaversitas, 1 Ungrikano Them Iniativa, NEKI [Legalno Defenciako Ofiso pala Nacionalne thaj Etnikane Minoritatura], Asociacia pala Ko-edukacia. Naisaras lenge o vasno zhutipe.

1. NRSF IMPLEMENTACIA

1.1. E IMPLEMENTACIAKE MAJ VASNE BUTJA THAJ IMPAKTO

1.1.1. PARUVIPE ANDO NRSF THAJ ANDE AKCIAKE PLANURA

Sar vakerele o Themesko Sekretari pala Socialne Shajimata thaj Romane Relacii ando Ministeriumo vash Andrutne Butja so koordinacia kerela vash e implementacia e NRSF-esko, o governipe dela bari importancia vash strategia, akciace planura thaj lasharipeske programura, thaj dikhena o NRSF ando formuliripe e politikengo. Ande rodipeski perioda kerde duj akciace planura vash o NRSF: ande bersha 2021-2024 thaj 2025-2027.²¹ Sar phenel o Sekretariato e Themesko savo si responsibilo vash e implementacia, o akciako plano vash o bersh 2025-2027 sas kerdo e rekomendacienca kathar e ekspertura e Europaki Komisiace. Palo Nacionalno Strategikano Politikako Ramo vash Socialno Inkluzia thaj Redukcia e Chororipesko (kondicia 4.4 so del shaibe) thaj o Nacionalno Strategikano Politikako Ramo vash e Romengi Inkluzia (kondicia 4.5 so del shaibe), e Europaki Komisia phendas ke e rezultatura trubun te aven prioriteti ando 2025-2027 thaj na e butjengi fokusi. O parudo NRSF sas akceptisardo ko Decembro 2024. Ama numa shtar divesa sas mukhle te den komentaria pal o baro dokumento, so but cerra vrema si thaj naj dosta te den substantivo profesionalo opinie thaj so si vi kontra e EU-eske rekomendacienge.²² Mashkar e paruvipe si l te avel ramosardo kaj duj neve elementura sas thodine ando indikatore: te tiknjarel pes o nivelo e ke mukhen e shkola mashkar e romane chaja thaj o numero e manushengo save phiren ko integritate thana. O reslipe e duje neve indikatorengo si phanglo e implementaciasa e programengo save finansirime si kathar o EU.

Deskripcia	Anglune numera (bersh)	2026 mashkarutno targeto	2030 targeto
Materialno thaj socialno choripe ande familii chavorenca	22,9% (2019)	19%	13%
Choripesko gin	38,7% (2020)	30%	20%
Chavorengo numero kon phiren ando 'Biztos Kezdet Gyerekház' ('Sekurno Starto' Shavorengo Kher)	2379 (2019)	2700	3400
Romane studentengo numero kon mukhen e shkola	64,6% (2019)	58%	45%
Romane shajengo numero kon mukhen e shkola	71,3% (2019)	66%	60%
Romane studentengo numero mashkar bersha 15-24 ande opruni edukacia	2,2% (2019)	3%	4%
NEET mashkar le Romane terne	41,0% (2019)	36%	30%
Romengo numero mashkar bersha 15-74 kas teluni edukacia si	77,4% (2019)	70%	60%

²¹ Government of Hungary. (2021). 1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtására Vonatkozó Kormányzati Intézkedési Tervről A 2021-2024. Évekre [Governmenteski Resolucia 1619/2021 (IX. 3.) pal e Governmenteski Akciako Plano pal e Implementacia pal e Ungroski Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030 vash e bersha 2021-2024]. Shaj dikhen: <https://nit.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

Government of Hungary. (2025). 1219/2025. (VI. 23.) Korm. Határozat A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtásának A 2025-2027. Évekre Szóló Kormányzati Intézkedési Tervéről [Governmenteski Resolucia 1619/2021 (IX. 3.) pal e Governmenteski Akciako Plano pal e Implementacia pal e Ungroski Nacionalno Socialno Inkluziaki Strategia 2030 vash e bersha 2025-2027]. Shaj dikhen: <https://nit.hu/jogszabaly/2025-1219-30-22> .

²² European Commission. (2020). Egalipeski Unia: EU Roma Strategiako Framework vash Egalipe, Inkluzia thaj Participacia. Shaj dikhen: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/roma-equality-inclusion-and-participation.html>

Romengo numero mashkar bersha 15-64 kon butji keren	45,5% (2019)	51%	60%
Manushengo numero save zhan ke integrimethana saven si maj lasho akceso ke buti thaj servisura sar rezultato e relevantno EFOP Plus thaj TOP Plus programurengo	0 (2022)	-	1926

1.1.2. E IMPLEMENTACIAKO PROGRESO

Jekh raporto pala e implementacia e governmentoski Akciake Planeske vash o bersh 2021-2024 ka avla kerdo vash o governmento zhi k-o 30 Novembro 2025²³ thaj e preparacia akana astarda pes. O Themesko Sekretariato savo koordinisarel e implementacia e NRSF-eski sikavdas e sukseseske butja²⁴.

- O biandipe thaj o chavorripen – jekh partikularno fokus o inkripe ko Sekurno Starto Shavoreng Khera.
- Publiko edukacia, profesionalno treningo, thaj sistemo e maj uche edukaciako –inkripe e Tanodenge (tutoring centrura), 'Útravaló' skolarship programeske- te den shaibe chore studentenge maj dur te siklon-thaj kavera skolarshipura te zhutinen le studenten te siklon maj mishto (ande kado bersh maj but sas o skolarshipo), thaj zhutinen e Romane kolegien save zhutinen e terne Romen ande edukacia te resen diploma
- Buti, edukacia opral po 18 bersha, socialo ekonomia: o programo vash treningura thaj buti 'Barjol o shaibe' (Nő az esély) sas agordisardo ande kadi perioda.
- O 'Kompleksno Beshipnasko Programo' bazirimo pe komunitetosko barjaripe thaj socialno buti, kaj adresirindoj bilache dzivdipeske kondicie, na siguripe e kherengo, sas implementirimo ko 126 segregirime thana ko 95 municipaliteta, kaj sas 3.455 participantura kon identificirinena pen sar Roma. (E analiza si ando kotor kadale raportoskop pal o beshipe).

E implementacia e anglune planurengi si but afektisardi kathar o phandipe e fondura EU-eske. O Themesko Sekretariato konfirmisarda ke anda kadi shaj avel zabadisaripe, ama „kadala naj konkretna butja pe save shaj keren identifikacia butivar maj anglal sar zabadisaripe te dikhen le originalne planura. Ko Juni 2025, o gavermento adoptisardas jekh nevo Akciako Plano vash o periodo 2025-2027, e implementacia trubun te keren kade sama te len pe resorsura.

1.1.3. E MONITORINGESKO EFEKTIVIFE

O monitoringo kerel pes ande koordinacia e monitoringoske procesureng save kerel e Europaki Komisia, e duje bershenge raportura keren kathar o 2021-to bersh²⁵. O EU monitorisarel o lasharipe ande thema save si implementime e EU-eske suportosa pe but nivelura thaj ande bute metode²⁶. E EU-eske regulacii mangel te aven publikane data pala lasharipe, progresura ande utilizacia, thaj pal finansiripe. Kadala putarde governmentoske (open data) platformenge diferentne riga shaj resen e roditora thaj e civilno societake

²³ Government of Hungary. (2021). 1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtására Vonatkozó Kormányzati Intézkedési Tervről A 2021–2024. Évekre [Government Resolution No. 1619/2021 (IX. 3.) on the Government Action Plan for the Implementation of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

²⁴ During the preparation of the report, the planned interview with Attila Sztojka, State Secretary for Social Opportunities and Roma Relations, was not held due to organisational reasons. We used the responses provided by the State Secretariat to our written questions in the report, quoting them verbatim in several instances. Date of response: 30 July 2025.

²⁵ Hungarian Government. (2023). MNTFS2030 Program Monitoring Jelentés 2023 [MNTFS2030 Programme Monitoring Report 2023], covering monitoring results for 2021–2022. Shaj dikhen: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf

²⁶ European Commission. (n.d.). Roma Equality, Inclusion and Participation. Shaj dikhen: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/roma-equality-inclusion-and-participation.html>

organizacii. Vi te egzistil jekh Ungriko sistemo pala raportiripe e datengo, si bliashipe ande utiliziripe e EU lovengo, sar si ramosardo ande jekh independento rekomodacia katar 2022.²⁷ E azhutimata ande relacia pala putardo datako menedzhmento si but importante ande planiripe, implementacia thaj evaluacia e butjenge save direktnes afektisaren e Romen (sar e datura pala publikani edukacia).

Jekh signifikantno lasharipe si kaj ando NRSF si jekh deskripcia pal e FETE Programosko monitoringosko sistemo. Pe baza kadalestar, o programo si monitorisardo perdal e komunalne raportura, grupake konsultacie, vizite pe thana, thaj elektronikane registracia e datengo, e rezultatura si raportirime e politikane forumenge thaj e ministrienge save finansirinen o programo. E evaluacia si kerdini pe baza e korkorutne thaj oficijalne datura, dikhipa e efektengo pal edukacia, sastipe, khera, thaj ekonomikano lasharipe perdal regularno data kidipe thaj indikatora. E agordisardi avrutni ekspertikani evaluacia ko agor e bershesgo 2027 avela gata. E publikane data pal e monitoringoske aktivitetura na zhanen te resen inke, anda kadi o efektipe e sistemesko nashtig te phenen.

Ando Ungriko Them e organizacie kathar o civilno societeto, save si vi e Roma thaj e pro-Romane organizacie shaj len parto ando monitoringo pal o labjaripe e lovenge kathar o EU. Ama lengo involviripe si butivar limitirime thaj formalno (dikh o parto 4). Sar kerdam kado raporto, amen manglam data kathar o Nacionalno Centro vash Lasharipe (NFK), so koordinirinel e EU love, pala o akanutno statusi e EU programengo so keren ando NRSF.

Ando responso o NFK na das specialne akharipe le porposalenge ko NRSF, numa phendas te dikhas e oficiale governmentikane akharipe le proposalengo po website sar e informaciengo sorso. Ama ande realiteta o portal na zhanel te rodel e NRFS-eske akharipe: le vasne lava (keywords) numa ande aplikacengo titulo shaj roden, te kamas te rakhas relevantne programura si te dikhas sa e dokumentacia. Zhutinelas e transparencia thaj e civilno kontrola te avelas publikano, sistematikalno lista e programengo ande soste shaj roden pal e NRSF-eske oficiale programura.

1.1.4. DATENGO KIDIPE

O 2022-to bershesko RCM reporto phenel, ke e maj bari problema e NRSF-eske si ke naj jekh klaro, kvantifikaciako sistemo e shajutnimatengo thaj e indikatorengo; kidipe thaj evaluacia e datengi numa ministrie keren, bi independene ekspertura thaj organizacii kathar o civilo societeto; naj kompleksno, horizontalno drom mashkar e politikake thana; thaj naj transparentno sode love xutren e organizacii save direktnes zhutinen e Romani integracia.

O raporto rekomendisarda te keren duj bershengere monitoringoske raportura saven si kvantitativne thaj kvalitativne analiza; te den klaro cilura thaj indikatora; te keren e reportura publikane; te phenen kon si responsibilo vash o kidipe thaj e evaluacia e datengo thaj e agordisaripe; thaj te keren e datengo kidipe kade te sama te len pe monitoringoske mangipe e EU-ske ko-financirime programengo thaj te keren transparentno labjaripe e fondesko. Kathar kadala rekomendacie varisave sas implementime - o dujto bershengo reporto, neve indikatora ando parudo NRSF – ama e governmentipesko 2023-2024 monitoringosko reporto najinke publikno, thaj naj klaro ande savi forma si kerde kadala, pe save zhanglimata si bazirime, vaj save aver databaze labjaren.

Phares keren e monitoringoske programura thaj procesura ke problema si a daturenge kolekciasa so avral si andar o spektro e NRSF-esko. Ande jekh intervju e edukaciake politikane ekspertosa vash o monitoringosko raporto²⁸, sas phendo kaj o Edukaciako Ofiso na del data e independentne roditorenge ande nakhle duj bersha. Miselake, naj shaibe te pinzharas o chachutno numero e siklarengo, thaj phares zhanas te keras evaluacia pal e edukaciake antisegregaciake programura. Kathar o 2011 censusi si datura pal o numero thaj karakteristiki e segregaciake thanenge.

E date kathar o 2022 censusi naj inke publikano sar amen zhanas anda kodi ke jekh metodologikano debato si pal e definicia e segregaciaki. Anda kadi na zhanas kaj, sosko baro- thaj maj vasnes sode- segregaciake thana si ando Ungro, ande kade na zhanen te keren anti segregaciake programura.

²⁷ Budapest Institute for Policy Analysis Ltd. (2022). *Access to and Quality of Public Data on EU Fund Allocations in Hungary [A Közzolgálati Adatokhoz Való Hozzáférés és Az EU-Alapok Elosztása Minőségének Vizsgálata Magyarországon]*. Shaj dikhen: https://www.budapestinstitute.eu/uploads/HU_open_data_assessment_2022_BI1.pdf

²⁸ Interjuvo e Istvan Nahalka-sa, 17 Juliush 2025

Jekh maj bari problema si so e roditora kathar o TÁRKI thaj ELTE sikade akana kaj i reliabiliteta e Centralno Statistokane Ofisoske e idatura pal e potjin (potjinaki distribucia, biegalipe thaj choripe) shavel ke naj chache kathar o bersh 2018.²⁹

1.2. E NRSF-ESKI SINERGIA E LOKALNE THAJ EU AKCIENCA

1.2.1. KOMPLEMENTARNE HAKAJA

E Governmentipeski intencia si ko NRSF (formalno HNSIS) del jekh jekhutno fremo vash but themutne sub-strategienge. O 'Nacionalno Akciako Plano vash e Chavorengi Hakajengi Garancia 2030'³⁰ adoptirime sas ande perioda savo si phanglo e raportosa sikavel o NRSF pe but thana. Kado si strategikano fundo mashkar e relevantne governmentipeske programura, akcentirindoj kaj o akciako plano pala e chavorengi hakaja si ande relacia e politikane objektivurencia pala socialo inkluzia.

Kana prezentisarel pes o FETE Programo, sikavel kaj leske intervencie si phangle e NRSF-eske grupenca, maj eder e chavorengi save trajin ande choripe. Vash o monitoripe, vakerda kaj e chavorengi situacia si dikhlo perdal o NRSF monitoripesko sistemo thaj kaj e indikatora musaj te oven kerdine ande relacia e NRSF indikatoresko sistemesa. E governmentesko dekreto pal o NRSF, o lungo-vramako FETE programo trebal te avel maj dur andi linia e NRSF-eske objektivurencia, ke leske 'model solucii' shaj te zhutinen te na peren palal e maj chore gava.³¹ Le programange rezultato -saven sar formalne EU konstrukcii kerde, labjarde e eksperienti,³² centralno koordinacia sas len thaj pe lokalne thana kerde implikacia – si ke na ashilas, ama but kritika reslas (efektivipe vash paralelne servizura ; na den reflektia pe sistematikalne problemura³³, le themeske municipalitetenge numa deshto kotor afektisarel).

E 'Strategia vash o Sasto Ungro 2021-2027'³⁴ na kerel direktno referencia e NRSF-esa. Ama sama lel pe situacia e Romane komuniteturengi thaj e manushengg save trajin ando choripe, specialne ande area e edukaciake,

²⁹ Tátrai, A., & Gábos, A. (1 April 2025). *Kutatói Aggodalmak Az EU-SILC Magyarországi Jövedelemadataival Kapcsolatban* [Researcher Concerns About the EU-SILC Hungarian Income Data]. Shaj dikhen: <https://www.valaszonline.hu/2025/04/01/eu-silc-magyarorszag-i-jovedelemadok-kutato-i-elemzes/>

Tátrai, A., Gábos, A., Huszár, Á., Krekó, J., & Tomka, Zs. (3 June 2025). *Rendszerszintű Adatminőségi Problémák Az EU-SILC Magyar Jövedelmi Adataiban (2014–2023)* [System-level Data Quality Problems in the EU-SILC Hungarian Income Data (2014–2023)]. Shaj dikhen: <https://www.valaszonline.hu/2025/06/03/eu-silc-magyar-jovedelmi-adatok-minosegi-problemak-tanulmany/>

³⁰ Hungarian Government. (2023). *A Gyermekek Jogainak Garanciáit Biztosító Nemzeti Cselekvési Terv 2030* [National Action Plan 2030 to Ensure Guarantees for the Rights of Children]. Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/8/87/870/870c9c19948a487e40d5d1b5b674c65ed1f66889.pdf>

³¹ Government of Hungary. (2021). *1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtásának A 2021–2024. Évekre Szóló Kormányzati Intézkedési Tervéről* [Government Resolution 1619/2021 (IX. 3.) on the Government Action Plan for the Implementation of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

³² Perpék, É., & Kiss, M. (Eds.). (2023). *Véges És Végtelen Lehetőségek* [Finite and Infinite Possibilities]. Shaj dikhen: https://real.mtak.hu/185834/1/Perpek_Kiss_Veges_es_vegtelen_lehetosegek_TK.pdf

Husz, I., Perpék, É., Kiss, M., Medgyesi, M., & Elek, Zs. R. (Eds.). (2023). *Gyerekesélyek A Végeken III. A Járási Gyerekesély Programok Működése 2016-2023 Között* [Child Opportunities at the Margins III: Operation of the District Child Opportunity Programmes 2016-2023]. Shaj dikhen: https://gyerekesely.tk.hu/uploads/files/Gyerekeselyek_a_vegeken_III_boritoval.pdf

³³ Qubit & CEU Határtalan Tudás. (11 July 2024). *Az Utóbbi Évek Erőltetett Iparosítási Politikája Csak a Leszakadást Konzerválja a Legszegényebb Magyar Járásokban* [The Recent Years' Forced Industrial-Policy Only Consolidates the Decline in the Poorest Hungarian Districts]. Shaj dikhen: <https://qubit.hu/2024/07/11/az-utobbi-evек-eroltetett-iparositas-politikaja-csak-a-leszakadast-konzervalja-a-legszegenyebb-magyar-jarasokban/>

³⁴ Hungarian Government. (n.d.). *Egészséges Magyarország 2021-2027 Egészségügyi Ágazati Stratégia* [Healthy Hungary 2021-2027 Health Sector Strategy]. Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/d/dc/dc5/dc5e0cad5e44450024c624018aa351dfc0946e40.pdf>

sastipnaske, thaj socialno grizhake. Ande objektivura si te lacharen le egalutne shajimata le manushenge kon ande nasul situacia beshen thaj te keren promocia pal e socialno inkluzia.

Ande edukaciaki area, o governmento kerdas thaj adoptirisardas jekh publikani edukaciaki strategia vash o periodo 2021-2030³⁵, savi si phangli ande but aspektura (thaj ande lake indikatora) e objektivurenca save si dine ando NRSF, sar te ciknjarel pes o numero e studentonge save si ande riziko te mukhen e shkola vaj te mukhen e shkola bi kvalifikaciengo. Ama kadi strategia numa sikavel generalne lasharipeske droma thaj na sikavel specifikane mesura, terminura, vaj resposibilitetura.

E Nacionalno Strategia mamuj o Antisemitizmo cerra konkretno butji sikavel.³⁶ Kana kerde o reporto, e Themesko Sekretariato pala Sociale Shaibe thaj Reomane Relacie sikavelas pe kadi strategia adoptuime ando 2024-to bersh ande relacia e NRSF-eske mesurenca te ciknjaren o anti-Romano sentimento. Ba o dokumento fokusiril pes maj anglal po Holokausto thaj o antisemitizmo, pala e Roma cerra vakeren, thaj na ramosaren (ama maj buxlo si)³⁷ pal o anticiganizmo sar socialno problemo thaj nish naj specialne droma sar te maren pen mamuj e problema.

1.2.2. JEKHIPE E EU AKCIENCA

Ando Europako Semestro, e Europaki Komisiake themeske-spezifikane rekomendacie propozil jekh integrimo methodo pala edukacia, redukcia e choripeski, thaj aktivaciake mere pala butjako marketo te promocia keren pal e Romengi integracia.³⁸ Ama, bizo buti, maj but katar kadala indikatora na lacharde pen ande perioda savi si ande revizia (dikh, sar egzemplo, o kotor pala edukacia kadale reportosko).

O Europako Semestro suportil jekh partneripesko drom vash lesko monitoripe, savo inkludil o involviripe e civilno societatosko, lokalno thaj regionalno autoriteturengo, thaj suportito vash o vazdipe e kapacitetosko vash e aktora save si ande relacia. Vi kaj o NRSF del suportito pala integracia e Romengi, trubul te sikaven kadala punktura ande relacia pala e implementacia:

- naj realno antisegregaciake butja;
- naj kompleksno, multisektoralno methodo;
- naj programengo planura so sigurisarel len;
- bi transparencia thaj naj involviripe e civilno organizaciengo;
- naj lashe methodura pal e daturengi kidipe

Sar ramosardam ande individualne area, but mere sas numa planirime ande akava periodi thaj nashti te aven astarde, vash e lovenge phanglipe kathar o EU. Sar ande interjuvi phende amenge le manusha kon keren buti ande governoske institucie, varisave mere astarena ko 2025 bersh.

1.2.3. TE KEREN BUTI E PROBLEMURENCA KATHAR E ANGLUNE EVALUACIE

O maj paluno 2022-to bershesko reporto³⁹ pal-o Romano Civilo Monitoro rekomendisarsas te (1) aven kerde xurdipe pal o monitorisaripen sako duj bersha, savendar si len na numa kvantitativne date, de vi kvalitativne

³⁵ Hungarian Government, Ministry of the Interior. (2023). *Az Európai Unió Számára Készített Köznevelési Stratégia 2021-2030* [The Public Education Strategy 2021-2030 Prepared for the European Union]. Shaj dikhen: https://bprojektek.kormany.hu/download/d/3b/23000/k%C3%B6znevel%C3%A9si%20strat%C3%A9gia_20231116.pdf

³⁶ Hungarian Government. (2024). *Antisemitizmus Elleni Nemzeti Stratégia* [National Strategy Against Antisemitism]. Shaj dikhen: <https://kormany.hu/dokumentumtar/antisemitizmus-elleni-nemzeti-strategia>

³⁷ Republikon Intézet. (2019). *Előítéletesség, Antisemitizmus* [Prejudice, Antisemitism]. Shaj dikhen: <https://www.republikon.hu/media/84273/20-08-25-republikon-eloiteletesseg-es-antisemitizmus.pdf>

³⁸ European Commission. (2020). *A Union of Equality: EU Roma Strategic Framework for Equality, Inclusion and Participation (Full Package)*. Shaj dikhen: https://commission.europa.eu/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_hu

³⁹ Roma Civil Monitoring. (2022). *Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary* [Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary]. Shaj dikhen: <https://romacivilmonitoring.eu/wp-content/uploads/2023/07/RCM2-2022-C1-Hungary-FINAL-PUBLISHED-CATALOGUE.pdf>

analize; (2) te aven klaro targetura thaj indikatora; (3) e raportura pal o monitorisaripe thaj e evaluacia te aven kerde publikane; (4) te klarinen e responsibilitetura thaj e terminura ande procesura vash e kolekcia e datengo thaj e evaluacia; (5) te organizinen datengi kidipe thaj reportingo kade sama te len pe EU ko-financialne programurenge mangipesa.

E implementacia ando periodo savo si ando dikhipi si pharo te dikhen ke na kerde rodipe. O paruvdo NRSF dikhel e themeske thaj mashkarthemutne strategie thaj konceptualo materialura, ama but kathar e RCM-eske kritikane dikhipi achile bi-responso (sar si diskutime ande individualne teknikane partura), thaj ande implemenacia butivar naj participacia kathar o civilo societeto thaj kathar e independente ekspertura.

1.3. E ROMENGI PARTICIPACIA ANDE IMPLEMENTACIA THAJ MONITORING

1.3.1. ROMANE CSO-ENGI PARTICIPACIA ANDE IMPLEMENTACIA

E participacia ande implementacia si but kovli ; o gavermento angleder planisardas programura⁴⁰ thaj perdal 'standardo proceso' le lovenge numa cikno parto kamel te ulavel, thaj kade e EU love na zhutinena e romane civilne organizacien te lasharen penge institucii thaj butji. Ande maj baro programo, ando FETE, andar 300 forura/gava ande 7 si romano CSO kon keren e implementacia⁴¹.

1.3.2. E ROMENGI PARTICIPACIA ANDE PUBLIKANE INSTITUCII SAVE KEREN E IMPLEMENTACIA E NRSF-ESKE

Ande publikane institucii save keren e implementacia but romane ekspertura thaj politikake manusha keren butji.

E Roma si reprezentirime ando sherutnipe thaj sar butjara kathar o Themesko Sekretariato pale Socialne Shaipe thaj Romane Relacie kathar o Ministeriumo vash Andrutne Butja thaj Generalno Direktorato pala Socialne Shaipe (TEF), savo kerel buti sar fundoni institucia, thaj si involvirime ande planiripe thaj koordinacia kathar diferentne programura save keren efekto pe Roma.

1.3.3. E ROMENGI PARTICIPACIA ANDO MONITORING THAJ EVALUACIA

E maj importantno platformo sar labjaren e EU love thaj aver governmentipeske butja save keren efekto pe Roma si o Romano Koordinaciako Konsilo (ROK-T), savo kerel buti de katar o 2011. Ko Konsilo o sherutno si katahr o Ministeriumo vash Andrutne Butja. E govermentesko dekreto savo regulisarel leski butji ⁴²„jekh konsilo thaj konsultaciako organo vash e integracia, jekh forumo te del informacie pal e interesura le socialne grupenge save si ande relacia e Governmentosa”.Kathar 33 membrura ande grupa si delegatora kathar efta nacionalno civilno societetosko organizacie, panzh regionalne Romane Nacionalno Minoritetno Korkoro-Governipe, thaj shov khangera. Ama ande amare interjuvi phende ke o Konsilo na pherel e rola savi sas kerdo. Si inkonsistentno te shunel peske regule, bi-efikasno, thaj naj shaipe pe jekh lachi profesionalo debata (sas jekh bersh kana sas kerdo numa jekh kidipe, thaj e anglune profesionalne materialura vaj na sas bichalde e membronge vaj aresle len ando paluno momento). O ROK-T maj feder jekh politikano sar profesionalno konsultativno organo si.

⁴⁰ O Ungriko labjaripe e anglune definime programurengo ande operativne programura finansirime katar o EU si problematikano soske o Ungro phagel e fundamentalne principura kathar e EU kohezjaki politika: kompeticij, transparentno, efektipe thaj responsibiliteto. Ciknjarel e efektivitatea e fondurengi thaj vazdel legalo thaj etikane pharipe.

⁴¹ FETE – Felzárkózó Települések Program. (n.d.). *Megvalósító szervezetek [Implementing Organizations]*. Shaj dikhen: <https://fete.hu/szervezetek/>

Sas programura save phende ke sama len pe Romani participacia: miselake o 'Fokusi pe Shavore' Programo so astarde kathar e ciklosko ataripe, familiake mentorura sas alosarde kathar e zhivja andar e komuniteta.

⁴² Government of Hungary. (2011). *Act CXII of 2011 on the Right of Informational Self-Determination and on the Freedom of Information [2011. évi CXII. törvény a közérdekű adatok hozzáféréséről és az információszabadságról]*. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-1102-30-22>

Ande perioda e programesko 2021-2027, telal o presia kotar o EU, e organizacie kotar o civilno societeto sas vi dine thana ande monitoringoske komiteta. Katar o 2023-to bersh, but juristikane defensage thaj romane organizacie shaj te aven ande monitoringo komitetura le individualne operativne programurenge perdal jekh kompeticiago proceso, kaj o Egalipe Netrovko le romane thaj pro-romane organizaciengo thaj e Fondacia Autonomia delegisaren membron ande jekh totalo panzh komitetura⁴³. Numa, e rromani participacia si inke but tikni ande kadala komitetura, save maj but ROK-T na dine informacie thaj na dine zor e Romane membron te aplicirinen ke komitetia.

E Romengi participacia avelas but vazdini te vi o Nacionalno Self-Governipe le Rromengo ando Ungriko Them (MROÖ) delas delgeacia le membronge ande verver komitetura. O akanutno prezidento e MROÖ-esko dikhel ke vasno si te avel involvirimo ande buti e komitetengi. Ama gindinel ke o Governipe naj profesionalno kapaciteta te shaj kerel kadi⁴⁴. O cikno numero e Romane menbronge si phendo ke naj dosta kapaciteta, sar phenel o sherutno ke jekh aktivno Romani civilno organizacia. Vasno si te phenas ke e politikani pozicia e Romane organizaciengi⁴⁵ naj lashi te kerel kasavi bari butji, so mangel objektivno thaj kritikalno atitudo⁴⁶. E situacia maj phari kerdilas pala e 'Pala e transparencia e publikano trajoske'⁴⁷ so shaj kerel impakto pe ungrikane civilne societetake organizacii. O hakaj, so inke naj akceptirime, shaj aven dikhle sar variso naul pe themeski suveriniteta thaj le EU love shaj dikhnen sar na uzhe butja. Bute organizacii andar kadala si involvirime ande RCM reportura. O drafto kadal hakajesko line pale, ama si les vi kade impakto, ke bute civilne organizacii na den pengi gindimata publikanes.

Le monitoring komitetake mumbura kathar le civilne organizacii love xutren thaj shaj votisaren kana trubul pe mitingura. Le organizaciengne eksperiencii save keren o monitoring si diferentne. But si e diferencia mashkar individualne komitetengej funkcia thaj putripe ke civilno societeta. Si kana konstruktivno butji keren, ama si kana le monitoring komitetake membrura na resen e dokumentura pala e projektengi selekcia thaj implementacia.⁴⁸

Sas kana duj organizacien e EFOP Plus MB-ske- jekh organizacia na andar e Budapeshta thaj jekh nacionalno Romani/pro-Romani netvorko-numa atunchi akharde ande monitoring subkomiteta (FETE Tematikalno Komiteta) kana reklamacia kerde ke aba mangle jekhvar. Le govermentoske membrura ande sa le komitetura si ande majoriteta. Ama sas organizacii save kerde vi kade jekh cikno sukceso⁴⁹. Jekh eksperiencia si ke e govermentoske butjara thaj e Europake Komitetake reprezentativura vakeren jekhavresa angla keren jekh decizia. But pharo si te keren jekh decizia so reflektacia kerel pe civilne societetaki pozicia ande voting proceso.

⁴³ Egalipe Hálózat. (n.d.). *Érdekérvényesítés [Advokacia]*. Shaj dikhnen: <https://www.egalipe.hu/erdekervenyesites/>

⁴⁴ Interjuvo e István Aba-Horváth-esa, prezidento ko MROÖ (23 Junish 2025)

⁴⁵ Interjuvo Judit Berki-sa (civil organizaciako sherutni) thaj István Aba-Horváth-esa, (prezidento ko MROÖ)

⁴⁶ E viktoriake propozalura vash o Guvernosko Ruralno thaj Urbano Civilno Fondo, kerdo te del suporto e civilno organizaciengne, sas distortirime. Palal e analize save sas kerde ande relacia kadale palutnesa, jekh baro kotor e fondurenqo sas reslo ando 2024 katar e civilne organizacie kerde katar e pro-Govermentoske politikake manusha.

Válasz Online. (22 January 2024). *A Fidesz Gigantikus Álcivil Hálózatot Épített a Választásokra – Városi Civil Alap [Fidesz Built a Gigantic Pseudo-civil Network for the Elections – City Civil Fund]*. Shaj dikhnen: <https://www.valaszonline.hu/2024/01/22/fidesz-varosi-civil-alap-nemethszilard-valasztasok/>

⁴⁷ Hungarian Parliament. (2025). *Bill T/11923 on the Transparency of Public Life [T/11923. Számonyú Törvényjavaslat A Közélet Átláthatóságáról]*. Shaj dikhnen: https://helsinki.hu/en/wp-content/uploads/sites/2/2025/05/Bill-T11923_Transparency-of-Public-Life.pdf

⁴⁸ E eksperiencia e delegatoski e Fondaciaki Autonomia ando komiteto vash o monitoripen e Digitalne Nevipeske Operacionalne Programura.

⁴⁹ Társaság a Szabadságjogokért (TASZ). (3 Mat 2024). *Egy Év Tapasztalata a Monitoring Bizottságokban [One Year of Experience in the Monitoring Committees]*. Shaj dikhnen: <https://tasz.hu/cikkek/egy-ev-tapasztalata-a-monitoring-bizottsagokban/> [tasz](https://tasz.hu/cikkek/egy-ev-tapasztalata-a-monitoring-bizottsagokban/);

<https://www.facebook.com/photo?fbid=1025569016278810&set=a.632208545614861>

1.3.4. E KONTRIBUCIA E NACIONALNO ROMANO PLATFORMESKO KE NRSF IMPLEMENTACIA

E Themesko Sekretariato phenel kon e koordinacia kerel vash e NRSF-eski implementacia, ke le eventura so kerel o Nacionalno Romano Platformo (NRP) shaibe den le regionalne thaj lokalne organizaciengne, vi autoriteten, lokalne Governmenten, Romane Nacionalne Self-Governmenten thaj civilne societetake organizaciengne, te vakeren pal le rezultatura thaj pharipe ande NRSF-eski implementacia. Ama le informacii so si amen, phenen ke pharo si te phenas sar thaj sode procento zhutisarde kadala vakaripe te resen so kamen. Amare interjuvi phenen thaj le na agordisardi dokumentacii pal le NRP eventura phenen, ke e platformeske aktivitetura na but impakto kerde pe implementacia vaj profesionalno kontrola e NRSF-eske thaj numa cerra kontribucia kerdas te akharen e Romane thaj pro-Romane civilne societeten thaj kavera aktoren. Naj publikalne informacii pal le NRP eventura; le participanturen akharde pe eventura le lokalne butjara. Le participantura na xuterde/xutjile khanchi maj anglal o evento, anda kadi na zhangle te gindinen pal pushimata. Pala e analiza e agendenge thaj individualne mitingenge⁵⁰, shaj phenas ke le NRP mitingura na den shaibe po dialogo thaj numa pe informaciake resipe thaj networking si lashe. Pasha kadi vi jekh fakto si, ke mashkar o 2023 thaj 2025, totalnes andar 2025 minutura ande prezentacii, numa 330 minutura dine e participatenge te pushen vaj te den komentura.

Le NRP eventura na sas jekh forumo e profesionalne dialogesko, ama jekh than kaj opral-tele informacii ulavde thaj politikalno, governmentalno thaj konstituciako reprezentacia sas. Jekh evaluacia pal e NRP-ske anglune duje parturenge, so kerdas o Ministeriumo vash Andrutne Butja⁵¹, del jekh generalnes pozitivno rezultato e mitingengo. E reporteski baza pushipeske lila thaj interjuvi sas le participantenca, anda kadi le civilne organizacii save na gele vaj na akharde len, lenge gindisaripe naj ando reporto.

Kathar o bersh 2021, o Egalipe Networko rodas o NCP butivar te vakeren sar shaj avel puterdo o platformo pe sistematikalno diskusia ko NRSF thaj kadaleske pushipe thaj shaj kenas implementacia pal efektive, angla-planime transparentne dialogura. Mashkar le propozalura sas ke jekh vasno objektivo ko NRP aplikacia so den ando bersh 2024 si te avel planime, puterdi thaj profesionalno konzultacia pal o nevide e NRSF-esko. O networko zhutisardas te lasharen thaj operacia kenen pal e metodologia e konzultaciake forumeske thaj te resen relevantne socialne aktorura. O Egalipe sar partenero avlasas ande aplikacia. Ama o NCP na mukhlas kadi, ba sikavdas butivar ke inkorporisardas o propozalo vash jekh centralo konzultaciako forumo ande aplikacia. Butivar mangle ama o networko na xuterdas e aplikacia ande soste na shude but propozalura, naj puterde konzultaciake forumura ande Budapeshta, so kerdasas maj lesni te resen thaj hatjaren e aplikacia le nacionalne thaj ruralne organizacii.

⁵⁰ Slachta Margit National Institute of Social Policy. (n.d.). *Roma Platform Rendezvények [Roma Platform Eventura]*. Shaj dikhen: <https://szocialisportal.hu/tema/roma-platform-rendezvenyek/>

⁵¹ HÉTFA Kutatóintézet. (2023). *Záró Tanulmány – A Roma Platform Megerősítése 2023 [Closing Study – Strengthening the Roma Platform 2023]*. Shaj dikhen: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/01/Roma-Platform-zarotanutmany-1130_v2_final.pdf

2. REVIZIA PE TEMATIKANI AREA

2.1. MARIPE MAMUJ ANTICIGANIZMO THAJ DISKRIMINACIA

Hajkam le maj vasne problemi ande kadi area dikhas (buxlo xojako vakeripe/ hatespeech thaj prejudicia, kovjaripe e institucionalne legalne protekciake, cikno zhanipe mashkar legalne autoritetura), thaj e Europaki Komisiaki 2023 reporto phenel ke “o EU Roma strategiako frameworko marel pes mamuj o anticiganizmo thaj diskriminacia”⁵² ama o governmento na kerdas but vash kadala butja. O 2022 RCM reporto but data das pal o anti-Roma sentimento thaj sikadas o fakto ke e civilno societetaki baza pal legalno protekcia maj dur kovjardyol ande kontrolaki perioda.⁵³ E ethnikalno diskriminacia prohibime si kathar o hakaj ama ando Ungro vucho ashilas.⁵⁴ Kadales si linko ke cikni zhanipe pal fundamentale hakaja: o 2024 Eurobarometer survey phenel ke ando Ungro si o jekh maj cikno zhanipe pal kado.⁵⁵ Ando 2019 survey/pushipe 14% le manushenge phende ke kerenas variso, vi cikni butji numa te lasharen e Romengi situacia, sar denas love, kerenas voluntarne butja vaj zhanas ke jekh mizhgipe so kamel te xosel e diskriminacia thaj so promovacia kerel pal e Romengi inkluzia. 86% na kerelas khanchi te lasharen e Romengi situacia⁵⁶. Ama jekh vasni butji pal zhanipe si ke 65% e ungrikone societetake phenel ke o niveli ethnikalno diskriminaciake but baro si.⁵⁷

E Europaki Komisia mamuj Rasismo thaj Intolerancia (ECRI) pishindas ando paluno reporto 2023 Marco ke “stigmaciake vakeripe mamuj le Roma [...] but baro si ando Ungro” thaj ke “e reporting rata pal e diskriminacia mamuj Roma sas 6 %”⁵⁸. O ECRI phenel ke “le autoritetura si te bararen le hakajengi zor te keren identifikacia pal le xojake vakeripe thaj kriminalura” thaj “te zhutinen ke sa le formi le de facto segregaciake mamuj Romane shavore ande shkoli si xosle”. E problema konekcia kerel ke ashade le EU love. Jekh rezolucia kathar e Europako Parlamento 2024 phenel:

“Ando Ungro, e zakonesko stato inke maj nasul thaj nasul kerdol ande nakhle berhsa vash le sistematikalne butja so kerdas o Governmento, thaj vash ke na lasharde kadi situacia, but problemura barjon. E situacia but grupenge sar zhuvja, LGBTIQ+ manusha, Roma, migrantura, kon

⁵² European Commission. (2023). *Staff Working Document: Assessment Report on Member States’ National Roma Strategic Frameworks — Full Package (SWD(2023) 3; 1_4_50158_SWD_Fiches_Roma_Str_Pt2_En)* [Staff Working Document: Assessment Report on Member States’ National Roma Strategic Frameworks — Full Package]. Shaj dikhen: https://commission.europa.eu/document/download/1379bd26-0808-4572-b16c-2a8ea5241a47_en?filename=1_4_50158_swd_fiches_roma_strat_pt2_en.pdf

⁵³ Roma Civil Monitoring. (2022). *Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary* [Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary]. Shaj dikhen: <https://romacivilmonitoring.eu/wp-content/uploads/2023/07/RCM2-2022-C1-Hungary-FINAL-PUBLISHED-CATALOGUE.pdf>

⁵⁴ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2022). *Roma in 10 European Countries – Main Results (Roma Survey 2021)*. Shaj dikhen: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/roma-survey-findings>

⁵⁵ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2025). *Fundamental Rights Report 2025, p. 99*. Shaj dikhen: <https://wp.table.media/wp-content/uploads/2025/06/10173241/fundamental20rights20report202025-TK0125002ENN.pdf>

⁵⁶ Válasz Online. (22 January 2024). *A Magyarok 86 Százaléka A Romák Sorsának Javulásáért Az Ég Egy Adta Világon Semmit Sem Tenne* [86 Percent of Hungarians Would Do Absolutely Nothing for the Improvement of Roma Fate]. Shaj dikhen: https://nepszava.hu/3060461_a-magyarok-86-szazaleka-a-romak-sorsanak-javulasaert-az-eg-egy-adta-vilagon-semmit-sem-tenne

⁵⁷ Válasz Online. (22 January 2024). *A Magyarok 86 Százaléka A Romák Sorsának Javulásáért Az Ég Egy Adta Világon Semmit Sem Tenne* [86 Percent of Hungarians Would Do Absolutely Nothing for the Improvement of Roma Fate]. Shaj dikhen: https://nepszava.hu/3060461_a-magyarok-86-szazaleka-a-romak-sorsanak-javulasaert-az-eg-egy-adta-vilagon-semmit-sem-tenne

⁵⁸ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). (2023). *ECRI Report on Hungary (Sixth Monitoring Cycle)* [Magyarországról szóló ECRI-Jelentés (Hatodik Figyelő Ciklus)]. Shaj dikhen: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-hungary-translation-in-hungarian-/1680aa687b>

asylum mangel thaj nashade but nasul si ande nakhle bersha thaj butivar violencia hatjaren lenge hakajenge ke naj independente institucii save protektisarenas len.”⁵⁹

Perdal e kontrolaki perioda, sas EU projektura save azbade fundamentalne hakaja.⁶⁰

2.1.1. E NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

Hajkam kadala butja si, nish o NRSF thaj nish o governmento na kerel khanchi intervencia te marel pes mamuj e diskriminacia vaj xojake kriminalura. Sar o NRSF-esko rodipe sikavel, o Ungrikano governmento kade gindisarel ke e maj lashe butja te marel pes mamuj e prejudicia, diskriminacia thaj xojako vakeripe kodi si te kerel promocia pal e Romani kultura. Rodipe save keren ande kavera thema (bilovengo legalno servizura, komprehensivno mehanizmura vash reklamacia, treningo vash anti-diskriminacia vash e ofisionalura vash o zakono, thaj suporto vash legalno defenciake organizacie) naj inkludime. Vi kaj o dokumento mothol kaj „bazirime pe praktikano eksperienca, trubul te zurarel pes egalutno akceso pala e themeske juristikane servisura pala savore”⁶¹, kava meripe chi sikavel pes po politikako nivelo. Jekh studia sas planirime ando Juni 2025 pal diskriminacia pe kherengo marketi ama naj informacia pal kado evento. Amen dikhas le rodipe pal kulturalno thaj tradicionalno prezervacia ando paluno kotor kadale kotoresko. Naj monitoring reportura thaj anda kadi na zhanas ke kadala rodipe kerde varesavo impakto pe anti-Romane trendura vaj diskriminaciake praktike.

Duj aver planirime rodipe shaj vi te keren impakto po tiknjaripe e diskriminaciako: e governoski decizia kamel te kerel specialo akordura:

„E organizacienca katar o civilo societeto saven si importante rolo andi zhivdipen e komunitetako [...] te den regularo, periodikane informacie e komunitetenge saven si intereso pal e paruvimata le legislaciake, lengi aplikacia thaj interpretacia.”

E presidentes ando MROÖ naj informacia pal kasave possibiliti. Palal o jekhto raporto e gavermentosko vash o bersh 2021-2022, „e mesura na sas implementisarde ando periodo e raportosko, soske na sas kerdo jekh specifiko akordo kadale vramako ando Programa vash o Ruralo Barjaripe”.⁶²

2.1.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

Na numa o NRSF ama nish aver governoske instrumentura na keren buti e anti-Romane sentimentosa thaj diskriminaciasa, thaj e lasharipe avral e strategia ciknjaren o shaipe pala efektivo akcia. O reporto katar o 2021-to bersh katar o Grupa vash Minoritetenge Hakaja thaj o CSO Idetartozunk Egyesület (Ame sam kathe)⁶³ vazdel i atencija pe kodo ke e reforma e civilo proceduraqi kerdas maj phares te lel pes legalo akcia: „Bi legalo azhutipe, na zhanen te keren personalano hakajengo proceso, kodola save trajin ande ekstremo chororipe naj len advokato, thaj o bilovengo legalno zhutipe si xoslo pe but thana.”

Ande Januara ando bersh 2021 e zor e Egalne Equal Treatment Autoritetake (EBH) transfero kerde ke Komisia vash Fundamentalne Hakaja, saves maj cikni uor si. Ando bersh 2022 pe Komisiako Ofiso klasifikacia kerdas e Internacionalno Federacia vash Manushikane Hakaja sar jekh maj taluni niveleski ‘B kategoriako’ institucia, so

⁵⁹ European Parliament. (2024). *Situation in Hungary and frozen EU funds* [Resolution of 18 January 2024 (2024/2512(RSP))]. Shaj dikhen: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0053_EN.html

⁶⁰ Bridge EU. (2025). *Fundamental Rights Violation in EU Funds – Hungary*. Shaj dikhen: <https://furi.gcr.gr/wp-content/uploads/2025/06/FURI-Hungarian-Report-ENG.pdf>

⁶¹ Government of Hungary. (2023). *Magyar Nemzeti Roma Stratégiai Keret [Hungarian National Roma Strategic Framework]*, p. 156. Shaj dikhen: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf

⁶² Government of Hungary. (2023). *NRSF 2030 – Nyomonkövetési Jelentés 2021–2022 [NRSF 2030 – Monitoring Report 2021–2022]*, p. 126. Shaj dikhen: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf

⁶³ Minority Rights Group. (2021). *Roma in Hungary: The Challenges of Discrimination*. Shaj dikhen: <https://minorityrights.org/resources/roma-in-hungary-the-challenges-of-discrimination/>

sikavel ke numa parcionalnes si independento.⁶⁴ E Deputacioako Ombudsmano vash Nacionalitetura but vasne butja kerdas (miselake jekh pal xojake vazdipeske demonstracii) thaj vi praktikalno butji kerdas ande bute kazura (sar o maj paluno report phenel ando bersh 2023, ande 31 kazura pal egalno tretmanto)⁶⁵ akava na kompenzirinel o kovjaripe e mehanizmengo vash e reklamacie. Jekh lasho misal pal e koperacia si ke o governo kerdas e Butjaki Grupa vash Manushikane Hakaja ando Ministro vash Chachipe thaj kadalesko Tematikalno Butjaki Grupa pal Romane Butja sava si jekh dialogo e civilne organizacienca. Ke Butjaki Grupa si 15 civilne organizacii thaj membrura. Ama sar e dokumentacia⁶⁶ sikavel, e Grupes numa jekhvar si evento thaj peski rola limitime si ke numa informacia den pal govermentikane rodipe.

Te xosen e diskriminaciake praktiki shaj anel o xosipe e edukaciake segregaciake – po agor ko bersh 2023 o Parlamento akceptisardas jekh anti-diskriminaciako hakaj pal edukacia⁶⁷ so na mothol khanchi pal shkolaki segregacia (dikh o Parto 2.2.2 ande kado reporto).

Ama jekh andrutno reporto kathar o ECRI phenel ke sas kerdi butji. ⁶⁸Pala o lasharipe e xojake kriminalenge phenen ke “e Ungrikane autoritetura reportura kerde pal bute kazura ande palune bersha”: mashkar maj bute butja, jekh divesesko kurso pal xojake kriminalura 176 policiake manushenge ando bersh 2022, treningesko materialo kathar o Nacionalno Policiako Sherutnipe ando bersh 2024 advokatenge thaj mujalenge ando bersh 2023. O ECRI phenel ke implementacia kerde pal lenge rekomendacii: le Ungrikone autoritetura shaj lasharenas praktikalne treningura le hakajenge manushenge (thaj kaver manushenge kon ande kriminalno chachipe keren butji) sar jekh protokola ando 2019 pal xojake kriminalura”. But civilne organizacii kritika phende pal e regulacia e xojake vakeripeske thaj e butja so kerde mamuj leske⁶⁹. Panzh civilno hakajengi organizacia kerde butjaki grupa mamuj xojake kriminalura thaj butji keren pe monitoringsko sistem⁷⁰.

Akana kerde adoptacia ‘Hakaj pal e Protekcia vash Lokalno Identiteta’ ⁷¹del e municipalitetenge majoren slobodipe te den ekskluzivne kondicii kon shaj zhal ande foro/gav. Le civilne organizacii phenen ke o hakaj numa

⁶⁴ Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI). (2022). Status Accreditation Chart: National Human Rights Institutions [Állami Emberei Jogi Intézmények Akkreditációs Állapota]. Shaj dikhen: https://ganhri.org/wp-content/uploads/2022/04/StatusAccreditationChartNHRIs_27April2022.pdf

⁶⁵ Ombudsman Office of Hungary / Deputy Commissioner for the Rights of Nationalities. (2024). 2/2024. számú Elvi Állásfoglalás a Gyűlöletkeltő Demonstrációk Jogi Környezetéről és Társadalmi Hatásairól [Policy Opinion No. 2/2024 on the Legal Framework and Social Impacts of Hate-Inciting Demonstrations].

⁶⁶ Hungarian Government. (n.d.). Romaügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport [Thematic Working Group for Roma Affairs]. Shaj dikhen: <https://emberijogok.kormany.hu/romaugyekert-felelos-tematikus-munkacsoport>

⁶⁷ Government of Hungary. (2023). 2023. évi XCII. Törvény A Köznevelés Területén Alkalmazandó Diszkriminációellenes Intézkedésekről [Act XCII of 2023 on Anti-Discrimination Measures Applicable in the Field of Public Education]. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300092.tv>

⁶⁸ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). (2024). Conclusions on the Implementation of the Recommendations in Respect of Hungary – (Sixth Monitoring Cycle) [Az Magyarországgal Kapcsolatos Ajánlások Végrehajtásáról Szóló Következtetések – (Hatodik Figyelő Ciklus)]. Shaj dikhen: <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/1680b1e956>

⁶⁹ Political Capital Policy Research and Consulting Institute. (2023, November 7). „Gyűlöletbeszéd Magyarországon” – Konferencia-beszámoló [“Hate Speech in Hungary” – Conference Report]. Shaj dikhen: https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=3282

⁷⁰ Working Group Against Hate Crimes. (n.d.). Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport – Esetek [Working Group Against Hate Crimes – Cases]. Shaj dikhen: <https://www.gyuloletellen.hu/esetek>

⁷¹ Government of Hungary. (2025). 2025. évi XLVIII. Törvény a Helyi Önkormányzatokról [Act XLVIII of 2025 on Local Governments]. Shaj dikhen: [https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2500048.tv#:~:text=\(1\)%20A%20helyi%20C3%B6nazonoss%C3%A1ghoz%20val%C3%B3,karakter%C3%A9nek%20meg%C5%91rz%C3%A9s%C3%A9t%20C3%A9s%20v%C3%A9delm%C3%A9t%20szolg%C3%A1lja](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2500048.tv#:~:text=(1)%20A%20helyi%20C3%B6nazonoss%C3%A1ghoz%20val%C3%B3,karakter%C3%A9nek%20meg%C5%91rz%C3%A9s%C3%A9t%20C3%A9s%20v%C3%A9delm%C3%A9t%20szolg%C3%A1lja)

anda kodi labjaren te na mukhen Romenge ando gav/foro te zhan te beshen. Kana ramosaras o reporto, si reportura so phenen ke kado labjaren aba pe but municipaliteta. ⁷²

2.2. EDUKACIA

O 2022 RCM reporto pal savorengo socialno zhutipe thaj protekcia phenel ke grizharipeske servizura le Roma na resen thaj ke e grizharipeske thaj xurdelinake servizura butivar pe cikni kvaliteta keren butji. O governmento zhutinel te aven maj but institucii de lasharen e situacia e shavorenge kon ande pharipe si, ama o impakto le *Biztos Kezdet Gyerekházak* (Sekurno Starto Shavorenge Kherenge) thaj *Tanodák* (tutoring centrurenge) xasajven kana o shavoro ande nasul kvalitetaki, segregaltno shkola zhal. E Romane shavorengi diskriminacia barjol thaj e situacia naj maj lashi. E situacia so zorarel e segregacia si o parno huravipe (kana segregacia si, le deja thaj dada andar mashkarutni klasa ingren penge shavoren ande maj lashe shkoli ande forura vaj krujesko centro); thaj e segregacia ande institucia, kana barol o numero e etnikalne homogeno shkolengo, so del maj cikne kvalitetaki edukacia⁷³. Jekh rodipe bi navesko phenel ke o Ungrikano edukaciako sistemo naj lasho thaj but si o bi egalipe. ⁷⁴E akademikani performansa e studentenge ando Ungro xutrel influensa kathar penge dejenge thaj dadenge eduakciaki thaj finansialni situacia.

E situacia maj nasul kerdilas kana e segregacia barol: o numero e ‘getto-shkolengo’ maj feder barol. E maj paluni data phenel ke 40% le Romane studentenge kathar o bersh 6 zhi ko 15 ando Ungro ande segregaciaki shkola phirel.⁷⁵ Mashkar e bersha 2019 thaj 2023 but internacionalne thaj domestikálne institucii - vi e themeske maj opruno krisi (Kurja ando Ungro) ECRI, OSCE thaj Europaki Komisia - phenen ke e problema bari si, thaj ke e segregacia sistematikalno si thaj na kerde khanchi lasharipe.⁷⁶ Themeske hakaja, partikularnes kana zhutinen maj but khangerikane shkoli te kerdon, kadala bararen e segregacia⁷⁷. But dosha si ande shavorengi edukacia thaj grizhipe. Ande but kazura le lashe impaktura e tikne shavorenge edukaciake xasajvel kana e shavore ande nasul kvalitetake shkoli si te phiren. E shkolaki infrastruktura thaj siklaripeske methodura butivar naj moderna. Kana ciknarde e mandatorialne shkolake bersha pe 16, kado barardas o numero le shavorengo kon mukhen e shkola, maj feder mashkar kodola kon ande pharipe zhuven⁷⁸. Numa cerra Roma agordisaren e mashkarutni shkola thaj numa minimalno shaipe si len te zhan maj dur te sitjon. ⁷⁹O NRSF dikhel kadala problemi ama na del specifikalne targeto ande but kazura.

O EU phandadas e pokimata pe but Ungrikane operativne programura anda kodo ke phagerde o stato le zakonosko, diskriminacia ande edukacia, thaj bi egalno shaimata. E decizia anda kodi ande ke naj progresi ande

⁷² Roma Press Center. (n.d.). [Facebook Post]. Shaj dikhen:

<https://www.facebook.com/RomaSajtokozpontRomaPressCenter/posts/pfbid02uruydYMPZskt7b1GRED82V4L1vw8LkXib8H7F5LHgsb7S1rxVv2HPg8NwHmrixmYI?rdid=Qan1B1tBNdn4EW4#>

⁷³ Nahalka, I. (2023). *Kikre Vonatkozik a Diszkriminációellenes Törvény? Településenkénti Adatok [Who Is Subject to the Anti-Discrimination Law? Data by Municipality]*. Shaj dikhen: <https://ckpinfo.hu/2023/10/15/kikre-vonatkozik-a-diszkriminacioellenes-torveny-telepulesenkenti-adatok/>

⁷⁴ OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume II)*. Shaj dikhen: https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en.html

⁷⁵ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2022). *Roma in 10 European Countries – Main Results (Roma Survey 2021)*. Shaj dikhen: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/roma-survey-findings>

⁷⁶ Kádár, A. (2023). *Country Report on Non-Discrimination*. Shaj dikhen: <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2024/01/country-report-non-discrimination-DSBB23013ENN.pdf>

⁷⁷ E khangerake shkolen si zone vash o enrolmento ando sasto them thaj shaj alosaren mashkar e shave save keren aplikàcia lende. Pe aver rig, lenge maj bare specifikane subvencie shaj vi te astaren e lokalo sikavne elite dur katar e themeske fundone shkoli – vash e potjin, maj but sikavne save shaj alosaren mashkar butja miselake vash lenqe maj lashe kualifikacie, alosarena e shkolaa kaj shaj te resen maj laçse rezultatura maj tikne zorasa, ke jekh maj baro kotor e shavorrengo phiren pe privatne lekcie.

⁷⁸ Hermann, Z. (2019). *The Impact of Decreasing Compulsory School-Leaving Age on Dropping Out of School*. Shaj dikhen: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2020/07/LMYB2019_InFocus_2_5.pdf

⁷⁹ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2022). *Roma in 10 European Countries – Main Results (Roma Survey 2021)*. Shaj dikhen: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/roma-survey-findings>

ciknaripe e edukaciaki segregaciake, na kerde integracia e chore shavorenge, thaj na kerde inkluzivno edukaciako environmento thaj ke “ando Ungro, e edukaciaki segregacia e romane shavorengo ashol jekh pharipe, thaj naj jekh efektívno strategía”.⁸⁰ Ungro na kerel e EU kondicii thaj anda kadi but shel billiona Forintura nashtig te resen temporalnes.

Naj strukturalno paruvipe ama si indikatora save lasharipe sikavel ande kontrolaki perioda. Chache-j ke bari diferencia si mashkar e Romane thaj Gazhikane shavorengo⁸¹ siklipesko rezultato ama pozitivno paruvipe si te keras komparacia mashkar o census data ando bersh 2011 thaj 2022 . Mashkar e Romani populacia kon 15 bershenge si vaj maj phure si, e opruni edukaciaki kvalifikacia barilas 2.5-var ko 2.9%. O numero kas si mashkarutni shkolaki diploma barilas kathar 5% ko 11%. Ande komparacia, o proporcia kodolenge save agorisarde e oxtoto klasa ande elementarno shkola tiknjarda pes katar 23% zhi ko 13%.⁸² Naj amen analiza, thaj anda kadi naj klaro ksode si akava kotar e demografikane resa (e phure manushen save mule perdal e 11 bersha sas maj cikno edukaciako reslipe sar e terne manushen save si ando misal) thaj sode si kerdo kathar o impakto e edukaciake lasharipesko. Sas jekh lasho paruvipe ande rata kon mukhle e shkolal ande palune duj bersha: maj anglal sas 12%, akana si 10,3% ando 2024. Numa, kadava si inke telal e EU-esko procento.⁸³ Na zhanas soske si kadala rezultati. But edukaciake data si phares te resen e roditora thaj e independentne civilne societiace organizacii (dikh vi e analiza e monitoringoski ando Parto 1).

2.2.1. E NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

Kathar o bersh 2021 maj but sar 17, 000 neve tikne shavorengi (0-3 bersha) institucia/grizharipeski institucia kerde thaj zhi ko bersh 2025 o numero e thanengo zhal ko 65, 000. Le tikne shavorenge institucii pe 1, 150 municipaliteta⁸⁴ shaj resen. Ama butivar kadala privatne kuch institucii si, ama shaj avenas kasave save ciknaren o pharipe ande cikne gava.⁸⁵ Numa 700 shavore kon ande pharipe behsen zhan ande tikne shavorengi institucia sa ando them⁸⁶, so sikavel ke e Romane shavorengo numero but tikno si. Naj rodipe pala kadi thaj kade na zhanas o aktualno demando e familiengo. But faktorura shaj keren impakto po cikno numero sar o regionalno bi egalipe (naj grizharipeski institucia ande gava kaj but Roma beshen vaj maj cerra si). Shaj ke vi e diskriminacia impakto kerel, vi direktnes ke admisia vaj ke e Romane dejenge maj phari si te rakhen penge butji, vaj sar ande but thana e prioriteta kodola shavora xutren kaske deja butji keren. Jekh kaver vasno elemento ko NRSF si te inkren le Sekurno Starto Shavorenge Khera. Kadala khera anda kodi kerde te ciknaren e pharipe ande chore regii thaj te bararen e dejengi thaj dadengi kapaciteta thaj promocia te keren e socialne integraciake perdal voluntarno dej-dad-shavoro programenge. Avdive, o programo si phares implementirimo, but si e diferencia

⁸⁰ European Parliament. (2023). *Resolution of 4 October 2023 on the Segregation and Discrimination of Roma Children in Education (2023/2820(RSP))*. Shaj dikhen: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0342_EN.html. Also published in the *Official Journal* (OJ C 1180, 10.4.2024). Shaj dikhen: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1180/oj/eng>

⁸¹ European Commission. (2024). *Education and Training Monitor 2024*. Shaj dikhen: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/en/>

⁸² Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS). (2025). *Sajtóközlemény a Nemzetközi Roma Nap Alkálából* [Press Release on the Occasion of International Roma Day]. Shaj dikhen: <https://www.koppmariaintezet.hu/hu/osszeszehir/850-sajtokoezlemeny-a-nemzetkoezi-roma-nap-alkalmabol>

⁸³ Hungarian Central Statistical Office (HCSO/KSH). (n.d.). *Early School Leavers* [Korai Iskolaelhagyók]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0028.html

⁸⁴ Hungarian Central Statistical Office (HCSO/KSH). (n.d.). *25.1.1.1. A Szociális Ellátás Összefoglaló Adatai* [Summary Data on Social Care]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0009.html

⁸⁵ Pénzcentrum. (29 August 2024). *Itt a Friss Árlista: Ennyibe Kerül a Családi Bölcsőde 2024 Őszen – Emelkedtek a Magánbölcsőde Árak* [Here Is the Latest Price List: This Is How Much a Family Nursery Costs in Autumn 2024 – Private Nursery Prices Have Increased]. Shaj dikhen: <https://www.penzcentrum.hu/oktatas/20240829/itt-a-friss-arlista-ennyibe-kerul-a-csaladi-bolcsode-2024-oszen-emelkedtek-a-magan-bolcsode-arak-1155711#>

Megtakarítás Gyerekeknek. (n.d.). *Magánóvoda, Magánbölcsőde Költségei* [Costs of Private Kindergartens and Private Nurseries]. Shaj dikhen: <https://megtakaritasgyerekeknek.hu/maganovoda-maganbolcsode-koltsegei/>

⁸⁶ Hungarian Central Statistical Office (HCSO/KSH). (n.d.). *25.1.1.9. Gyermek Napközbeni Ellátása* [Day-time Care for Children]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0009.html

mashkar e Romane familii kas but pharipe si thaj shavoreng kon ando risiko thaj pharipe beshen. E anglune analize thaj evaluacie sikade aba kadava problemo, thaj na sas maj dur evaluacia. E anonimno reportura katar kolege save keren buti ko Sekurno Starto Shavoreng Khera phenen ke e situacia si but nasul. Von phende ke o voluntaripe aba obligacia si thaj kana zhan ke familii sako trito kurko, si te keren xurdikani dokumentacia. E kherengi operacia pe but thana specifikanes Romano programo kerdilas, kado numa zurarel e segregacia thaj na zhutil pe inkluzia thaj integracia. Ke Sekurno Starto Shavoreng Khera o NRSF manglas te bararel e shavoreng numero katar o 1, 000 katar o bersh 2019 zhi ko 3, 400. Kado inke na resle kethaj but cikni si ande komparacia ke shavore 0-3 bersha.⁸⁷O numero o Shavoreng Kherengo maj cikno kerdilas te keras komparacia so sas ando plano.

O NRSF, sar si amendime ando vaxt e evaluaciako, identifikacia kerdas pe but problema, save sas mothovde ando angluno 2014-to bershesko Ungrikan Nationalno Socialno Inkluziaki Strategia, thaj deninde akciace droma te lasharen len. Ande leste si 13 indikatora pala e kvantifikalne cilura (ande save si o procento pa o mukhipe e shkolo, e Romane studentura ande opruni edukacia, e Roma saven si tikno edukaciako reslipe, thaj e participacia katar e shtar- thaj pandzh-berhengere shave ande angluni edukacia). O agor te resen e cilura si o bersh 2030 ande sa e kazura. Perdal e kontrolaki perioda, kerde pozitivne mere ande edukacia, sar maj dur den suportu vash e centrura e tutoringesk, pustika bolovenge, o keripe e romane kolegengo vash e terne Roma ke opruni edukacia; o inkluzipe e egalutne shaipego thaj inkluziake konsideracii ande tenderura, thaj FETE metodsko suportu, numa kadala na zhutinde ande sistemsko paruvipe – kadala na lasharen e procesura segregaciace, o xasaripe e sikavnengo thaj aver profesionalengo, vaj e indikatora pala e romane studentongi opruni edukacia.

Vash o phanglipe e fondureng katar o EU, maj but programura save keren efekto pe publikani edukacia inke na sas astarde. Ande relevantne operativne programura (EFOP, TOP Plus) thaj lenge aplikacii si elementura save indirektnes den suportu te ciknjaren e segregacia, maj feder perdal egalne shajimata thaj inkluzivno edukacia. Sar egzemplo, e lila vash o TOP Plus 3.3.3 Programo (savo si aba ando drom)⁸⁸ savesko cilo si te vazden e infrastruktura vash e publikani edukacia, te zoraren e egalne shaipe, e integracia e studentonge kon ande phari situacia zhuven thaj te ciknaren e regionalne diferencii. E anti-segregaciace cilura si jekh katar e bazake principura katar o TOP Plus 3.3. Programo, thaj o akharipe vash propozalo na del sahipe segregaltne institucien te xutren zhutipe, ama naj klaro sar kontrolisarn savi institucia si segregaltno thaj sav naj. E Maltako Socialne Zhutipesko Serviso akana kerel o projekto 'Komunitetako Fokusi/Orientacia ande Pedagogia' kaj e love aven katar Paruvipeski thaj Resiliencaki Faciliteta (RRF) sar jekh parto ando FETE Programo. ⁸⁹Sar jekh parto ando programo o FETE del metodologiako zhutipe e siklareng ande 100 edukaciaki institucii ande municipaliteta. O fokusi si te ciknaren o numero e studentengi kon mukhen e edukacia thaj te zoraren e motivacia te sitjon maj dur. Vasno si te ramosaras pal e 'Bari Shej' Programo⁹⁰ so sukcesosa kerde implementacia ande paluni perioda thaj so zhutinelas e Romane shejen. Ama o programo na astarde akana, ke phangle si e EU love.

Le edukaciace programura save katar domestikalne thana aven maj cikne si. Si zhutipe e tutoring centrureng (Tanodák) thaj si skolarshipura kon maj dur sitjon vaj kon ande vokacionalno treningo si. O Ministro vash Andrutne Butja del o Skolarship Programo Romane Studentenge, perdal soste maj but sar 100 studento xuterdas

⁸⁷ Ando 2023, sas 180 khera, 356 butjara, 2,192 familii, thaj 2,425 shavore; ando 2024, sas 179 khera, 350 butjara, 2,175 familii, thaj 2,375 shavore.

Hungarian Central Statistical Office (HCSO/KSH). (n.d.). 25.1.1.10. *Gyermekek Napközbeni Ellátása – Konyhai Ellátás [Day-Time Care for Children – Kitchen/Meal Services]*. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0010.html

⁸⁸ Hungarian Government. (n.d.). *Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztése TOP Plusz 3.3.3-23-BK1 Pályázati Felhívás [Development of Public Education Infrastructure TOP Plusz 3.3.3-23-BK1 Call for Proposals]*. Shaj dikhen: <https://www.palyazat.gov.hu/programok/szechenyi-terv-plusz/top-plusz/top-plusz-333-23-bk1/dokumentumok>

⁸⁹ FETE. (n.d.). *Oktatási Tevékenységek a Felzárkózó Települések Programjában [Educational Activities of the Catching-Up Settlements Programme]*. Shaj dikhen: <https://fete.hu/szakteruletek/oktatas/>

⁹⁰ Pupek, E. (2020). *A Roma Lányok Végzettség Nélküli Iskolaelhagyásának Megelőzése Program Zárótanulmánya [Final Study of the Programme to Prevent Roma Girls from Dropping Out of School Without a Qualification]*. Shaj dikhen: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/efop317/kiadv/EFOP317_BariShejZarotanulmany_nyomdai.pdf

zhutipe kathar o bersh 2019, maj na 100 miliiovo HUF (250,000 EUR⁹¹). Le Romane kolegioma ande opruni edukacia zhutil le studenten diploma te xutren kathar o bersh 2011 thaj akana 350 studenten zhutinen ande 11 institucii. Zhi kathar o astaripe e netvorkeske maj but sar 700 studento xuterdas diploma ando netvorko saves anglunes khangeri thaj o them del zhutipe.⁹²

2.2.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

Sar jekh responso pe phanglipe e EU lovenge, ande Decembra 2023, o Ungrikano governmento akceptisardas jekh hakaj pal anti-diskriminacia ande publikano edukaica.⁹³ O hakaj mangel te ciknarel e segregacia ande telune shkoli. Ama na dine aktualno intervencia, numa sankcia: shkoli kaj o numero le shavorenge kon ande pahri situacia zhuvan maj cikno si sar o lokalno 'average' 10%-esa maj cerra love xutren. Ba le kriterii kade kerde te numa e municipalitetengo shkolenko 10% shaj kontrolisaren perdal o hakaj thaj numa 1-2% nacionalno shkola xuterla maj cerra love. Ama sar kontrasto le ghetto shkolenko numero barjol. O propozalo numa formalnes maladyol e EU mangipenca thaj ande realiteta naj lasahripe.⁹⁴ Edukaciake ekspertura⁹⁵ phenen ke efektívno akcia mamuj e segregacia nashtig keren po niveli e individualne shkolenge, ba po niveli e shkolenko distrikto, perdal te gindinen inke jekhvar pal e shkolake thana save astaren pen. Te ciknaren e segregacia komprehensno intervencia trubul ande sa le shkoli pe jekh area sar jekh jekhuto sistemo.⁹⁶

Jekh dekreto e gavermentosko kathtar o 2018⁹⁷ del shaibe butji te keren e socialne butjara ande shkoli, ama lengi but butji na ciknarde. Sako shkolako socialno butjari na numa vas but (varesavo maj but sar efa) institucii si responsibilo, ama si te kerel butji ande diferentne tipureske institucii e publikane edukaciake. Akava baro pharipe si, thaj varekana bi eksperienca thaj profesionalno kvalifikacia keren ke nashtig den lasho socialno zhutipe.⁹⁸

Le sitjara ando Ungro na xutren dosta potjin, anda soste e siklipeski profesia phurisavel thaj maj but sar miji siklarencia si maj cerra sar trubulas ande publikano edukacia. O governmento ande duj partura bararel e siklarengi potjin: ando bersh 2024 32% thaj ando bersh 2025 21% das. Tipikalnes ke kado o nacionalno budzeto del love, ama akana o EU das. Jekh hakaj pal o nevo kariere e siklarenge so akceptisarde ando bersh 2023, le siklara kon kasave studentenca keren butji kon ande pahri situacia zhuvan vaj specialno edukacia trubun len (SNI) kodola siklara 'egalne shaipesko zhutipe' (maj but potjin) xutren. Jekh sherutno ande jekh segregaciaki shkola phendas ke vash e potjinengo vazdipe but aplikacii xutren pe specialne siklarengi pozicia, so pe but bersha shushe sas.

⁹¹ Government of Hungary. (n.d.). *Példaképpé Váihatnak [They Can Become Role Models]*. Shaj dikhen: <https://kormany.hu/hirek/peldakeppe-valhatnak>

⁹² Roma Szakkollégiumi Mozgalom. (2024). *Roma Szakkollégiumok Országos Tanévnyitója Hajdúböszörményben [National School Year Opening of Roma Special Colleges in Hajdúböszörmény]*. Shaj dikhen: <http://romaszakkollegiumok.hu/2024/09/30/roma-szakkollegiumok-orszagos-tanevnyitoja-hajduboszormenyben/>

⁹³ Hungary. (2023). *Act XCII of 2023 on Anti-Discrimination Measures Applicable in the Field of Public Education*. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300092.tv>

⁹⁴ Kiss, S. Á. (9 October 2023). *Brüsszelnek Jó Lehet Pintér Új Törvényjavaslata, de az Iskolákon és a Kirekesztésen Nem Fog Segíteni [Pintér's New Bill Might Please Brussels, but It Will Not Improve Schools or Reduce Exclusion]*. *Mérce*. Shaj dikhen:

⁹⁵ Nahalka, I. (2025). Interview: *Oktatókutató: Valami Nem Stimmel a Kompetenciamérés Adataival [Education Researcher: Something Is Not Right with the Competency Assessment Data]*. *Klubrádió*. Shaj dikhen: <https://www.klubradio.hu/adasok/oktataskutato-valami-nem-stimmel-a-kompetenciameres-adataival-151375>

⁹⁶ Pálos, M. (17 January 2024). *A Gettóiskolák Felé Megy a Magyar Közoktatás, és Aki Változtathatna Ezen, Azt Hiszi, Nem Érdeke [Hungarian Public Education Is Moving Toward Ghetto Schools, and Those Able to Change It Believe It Is Not in Their Interest]*. *G7*. Shaj dikhen: <https://g7.hu/kozelet/20240117/a-gettoiskolak-fele-megy-a-magyar-kozoktat-es-aki-valtoztathatna-ezen-azt-hiszi-nem-erdeke/>

⁹⁷ Ministry of Human Capacities (EMMI). (2018). *2/2018. (I. 18.) EMMI Decree on the Professional Duties and Operating Conditions of Child Welfare and Child Protection Institutions and Persons Providing Personal Care*. (Amending 15/1998. (IV. 30.) NM Decree). Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2018-2-20-22>

⁹⁸ Szecskó, J. (2024). *Az Iskolai Szociális Segítő Tevékenység Tapasztalatai a Kutatások Tükrében [Experiences of School Social Work in Light of Research]*. *Különleges Bánásmód*, University of Debrecen. Shaj dikhen: <https://ojs.lib.unideb.hu/kulonlegesbanasmod/article/view/14507/12433>

But siklara gele pale ke profesia (miselake kathar shavorengi protekcia, kaj kadi situacia shaj avel maj phari ke naj dosta profesionalne manusha).

Kado na zhutinela pe skurto termo pe nacionalno niveli. E Ungrikano Nacionalno Bankesko lil⁹⁹ phenel ke o numero e studentengo kon siklarengi sitjon 25%-esa maj cerra si ande palune shtar bersha, anda kadi 50%-esa maj cerra neve siklara astarena o sistemo te dikhas vi kodolen kon aba phurikane love xutrena thaj na kerena butji. O numero baro si, 16, 000 siklarenca maj cerra si akana sar trubulas, so maj feder ande cikne forura dichol. Bare potjina thaj te den plus love but vasne butja sas ama pasha kadala trubulas methodologiake nevipe ande edukacia kasace studentenca kon ande phari situacia zhuven.

Specialne edukaciake servizura but vasne si le shavorengi kas pharipe si ande siklipe vaj psihologikane pharipe si len. O NRSF identifikacia kerel problemenge saven relacia si specialne edukaciake servizenca thaj rekomendacii del pe lasharipe, ama e eksperiencia sikavel le but pharipe si: naj dosta specialisti¹⁰⁰ thaj but regionalne bi egalipe si. O fakto ke naj dosta specialistura, miselake kon diagnostika keren po SNI, kado shaj bararel e shkolaki segregacia.¹⁰¹ Jekh regia (regia vaj distrikto) ande sar maj phari situacia si, maj baro shaibe si ke naj dosta specialistura.¹⁰² Le specialistura numa ande regionalne centrura keren butji, kaj le chore deja thaj dada na zhanen te ingren penge shavoren ke naj publikalno transportacia. Naj dosta profesionalura, maj feder psihologura, thaj len phares shaj resen na numa regionalnes ba vi sektoralnes: kadala profesionalura maj feder ando privatno sektoro keren butji, ama le Romane dejen thaj daden naj love te potjinen vash kadala servizura. O FETE Programo thaj le maj bute lokacii chachikanes keren identifikacia pal kadala problemi thaj den aktivitetura te keren kompenzacia ke naj dosta profesionalura vaj del akceso te resen e themeske zhutipe¹⁰³. Ama kado na bararel e themeski kapaciteta, numa pe projektengo niveli del servizura save programura shaj resen pe numa jekh-deshto parto ande Ungrikone forura.¹⁰⁴

2.3. BUTJI

O 2022 RCM reporto identifikacia kerdas pal kadala butjenge problemura: but bari reprezentacia e Romenge ande publikane butjengo programo¹⁰⁵, le Romenge hakajengo azbavipe ande butji¹⁰⁶, thaj direktno diskriminacia

⁹⁹ Szapáry, Gy., et al. (2024). *Javaslatok a Pedagógusok Utánpótlásának Fenntartható Biztosításához – Vitairat [Proposals for the Sustainable Provision of Teacher Supply – Discussion Paper]*. Shaj dikhen: <https://mkt.hu/wp-content/uploads/2024/06/Javaslatok-a-pedagogusok-utanpotlasi-biztositasi-erdekeben-2024-clean.pdf>

¹⁰⁰ Office of the Commissioner for Fundamental Rights. (n.d.). *Az Ombudsman a Sajátos Nevelési Igényű Gyermekek Fejlesztésének Problémáiról [The Ombudsman on the Problems of Developing Children with Special Educational Needs]*. Shaj dikhen: <https://www.ajbh.hu/-/az-ombudsman-a-sajatos-nevelesi-igenyu-gyermekek-fejlesztesenek-problemairol>

¹⁰¹ Rosa Parks Alapítvány. (2024). *Szegregáció a Speciális Oktatásban [Segregacia ande Specialno Edukacia]*.

¹⁰² Daróczy, G. (ed.). (2024). *A Romák Közszolgáltatásokhoz Való Hozzáférése Magyarországon 2024 [Roma Access to Public Services in Hungary 2024]*. Shaj dikhen: <https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2025/06/A-romak-kozszoalgtatasokhoz-valo-hozzaferese-Magyarorszagon-2024.pdf>

¹⁰³ Vecsei, M. (2022). „*Ha Valamit Meg Akarunk Változtatni, Akkor Ott Kell Lennünk*” [“If We Want to Change Something, We Must Be Present There”]. Shaj dikhen: <https://fete.hu/ha-valamit-meg-akarunk-valtoztatni-akkor-ott-kell-lennunk/>

¹⁰⁴ Béres, M. (2024). *A Jószándék Kevés [Goodwill Is Not Enough]*. Magyar Narancs. Shaj dikhen: <https://magyarnarancs.hu/belpol/a-jo-szandek-keves-270583>

¹⁰⁵ Hungler, S., & Kende, Á. (2021). *Diverting Welfare Paths: Ethnicisation of Unemployment and Public Work in Hungary*. e-Cadernos CES, 35 (June 15). Shaj dikhen: <https://doi.org/10.4000/eces.6904>

¹⁰⁶ Office of the National Assembly. (2023). *Infojegyzet 2023/2 – EU Romapolitika: Foglalkoztatás [EU Roma Policy: Employment]*. Shaj dikhen: https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_2_EU_romapolitika_foglalkoztatasi.pdf

ande alosaripe¹⁰⁷. Ama barjol o choripe¹⁰⁸ mashkar kodola kon butji keren thaj e butjareng e hakajangi protekcia but kovli si, maj feder ande butja kaj cikni edukaciako niveli mangel thaj ando publikano butji. O NRSF na vakere pal e butjaki migracia so barjol. Jekh kaver butji so problema kerel e Romane komunitetenge kodi si ke ciknarde e bersha ko 16 sar mandatorialno shkolake bersha so kerdas ke maskhar Roma but studentura mukhle e shkola thaj e Romane ternengo numero baro si mashkar o NEET.¹⁰⁹

2.3.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIFE

O governmento but bare-skalako butjake thaj trening programura kerel zhi ko agor 2023 ama maj but mashkar lende na zhana maj dur ando 2024 thaj 2025. O NRSF pala kadala pontura ramosarel pal e butji e Romengi thaj e manushengi kon cerra potjin xutren.¹¹⁰

1. E participaciako vazdipe e manushengo kas cikne shkolake niveli si, ande edukacia, treningura thaj ande skill lasharife programura, ande soste shaj agordisaren e teluni shkola thaj sitjon maj dur thaj keren mentoring programura thaj vi aktivno butjako programura. Servizura pe siklipe perdal o trajo e chore manushenge kaj e baza e lokalne kulturalne institucii den. Te resen kado cilo, o governmento astardas o 'Drom ko Butjako Marketo'(GINOP-5.1.1 thaj VEKOP-8.1.1) programo ando 2015. Bibaxtales, numa totalne data si amen pala e oxto bersha. Po agor ko 2023 kana agordilas o programo, 258, 000 manusha kerde butji ando them ande govermentalne agencii. Perdal potjinake thaj mobilitetake subvencii pashal 212, 500 manusha xuterde butji.¹¹¹ Jekh kaver programo 'Pilot Programo vash e Manusha bi Kherengo' astarde ando sherutno foro 41 butjake thanenca thaj 17-enca ande regii. Ando 2021 thaj 2022 butjake shaipe das pashal ko 700 bi kherenge manushenge thaj kon disabilitacasa zhuven kaj e subvencia 1.17 billiono HUF (3 million EUR) sas.

2. Zuraripe e targetesko ke publikano butji. Te den publikano butji ande regii kon ando programo si le manushenge kon na zhanen pale te zhan pe butjako marketo pe skurto vreme. Ando Publikano Butjako Distikt Start Pilot Programo¹¹² agrikulturalno komponento sas dino so ande 870 municipaliteta astarde ando 2021-2022, kaj 13,688 manusha xuterde butji. Ando 'Aktivno vash Zhanipe' prioritetako projekto (EFOP-3.7.1-17), 29,829 manusha sas alosarde zhi ko 31 Januara 2023. Pasha kadi e publikane butjake programura maj dur zhanas: ando 2025 66,800 manushen avla butji ande publikano butji thaj dopash lenge ande distrikt publikano butjako programo xutrena butji.¹¹³

3. Ando Programo 'Kathar e Publikano Butji ko Kompetitivno Sektori', kodola save mukhen e publikano butji thaj arakhen butji ko marketosko sektoro si len hakaj te len love vash kadi. Jekh shon xutren 45,600 HUF (cirka 114 EUR), savo o manush zhi atunchi xutrel, zhi kaj xutrelas love ande publikano butji te na rakhlasas kaver butji. Mashkar o 15 Aprilo thaj 31 Decembro 2021, 1,653 manusha line hasna kathar o programo, thaj mashkar o 15

¹⁰⁷ Minority Rights Group International. (2021). *Roma in the Republic of Serbia and Hungary: The Challenges of Discrimination – A Comparative Report* [Romák a Szerb Köztársaságban és Magyarországon: A Megkülönböztetés Kihívásai – Összehasonlító Jelentés].

¹⁰⁸ Eurostat. (n.d.). Unemployment Rate by Sex and Age Group [Munkanélküliségi Ráta Nem és Korcsoport Szerint]. Shaj dikhen: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00107_custom_11195519/default/table?lang=en

¹⁰⁹ Hungarian Central Statistical Office (HCSO/KSH). (2023). Fenntartható Fejlődés Indikátorai 2023 – 4.2 SDG 8 [Sustainable Development Indicators 2023 – 4.2 SDG 8]. Shaj dikhen: <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2023/4-2-sdg-8>

¹¹⁰ Hungary. (2021). *Government Decision 1619/2021 (IX. 3.) on the Government Action Plan for the Implementation of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024*. Also referenced in the NRSF 2030 – Monitoring Report 2021-2022. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

¹¹¹ Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat / National Employment Service (NFSZ). (n.d.). *GINOP 5.1.1 Kiemelt Projekt – Szakmai Beszámoló* [GINOP 5.1.1 Priority Project – Professional Report]. Shaj dikhen: https://nfsz.munka.hu/nfsz/document/3/8/7/0/doc_url/GINOP_511_kiemelt_projekt_szakmai_beszamolo_munkahu.pdf

¹¹² Belügyminisztérium (BM) / Ministry of Interior. (n.d.). *Közfoglalkoztatás* [Public Employment]. Shaj dikhen: <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu>

¹¹³ *Ibidem*.

Avgusto thaj 31 Decembro 2022, 485 manusha line hasna. O programo si planirime pe avutne bersha, te del suportu 2,000 manushenge ande jekh bersh.¹¹⁴

4. O NRSF vakerele pala o aktivno butjako programo ke terne manushenge kon na keren butji vaj na siklon thaj e Romnjenge: shaipe sas len te keren participacia ande 'Zhuvjenge Shaipe Treningo thaj Butji' (EFOP-1.1.2-16) Programo. Zhi ko 31 Januara 2023, 1, 220 participantura ando treningo xuterdas kvalifikacia. Anda lende 735 kerlas butji sar socialno butjari thaj gricharica specialne kvalifikacia, thaj 55 xuterdas kaver butji. 60 manusha kerde participacia ande kavera programura (VEKOP 7.1.1-16) thaj 50 anda lende xuterdas Nacionalno Treningesko Registro (OKJ) certifikato. Le programura agordisarde ande Decembra 2023 thaj akana na zhan maj dur. 11, 500 NEET kerdas konekcia ko 'Garancia vash Terne'¹¹⁵ Butjako Marketesko Programo ando 2021 thaj 2022 thaj 5, 300 ando 2023.¹¹⁶

5. Maj dur kerde le agrikulturalne programura save zhutinen e integracia thaj trajo e chore familienge kon ande ruralne area beshen thaj lasharde e agrikulturalne logistikurengi infrastruktura so si le lokalne Governmenten, socialne enterprisuren thaj socialne kooperacii. Zhutinde e enterprisura save den butji e chore manushen profesionalne, metodologikalne thaj administrativne servizenca.

Sar jekh parto ko e agrikulturalno programesko komponento o Publikano Butjako Distrikt Start-up Programo astarde jekh agrikulturalno programesko komponento pe 870 municipaliteta ando 2021-2022 13,688 participantesna. Perdal e perioda o agrikulturalno programo implementisarde ande 84 municipaliteti andar 118 FETE municipaliteti. Ando 2022 161 socialne kooperacie xuterde o hakaj te labjaren o 'Ungrikano produkto' vaj 'Domestikalno produkto' pe 152 produktura ande 'Preparacia pe integracia' programo, so shaipe del te biknen maj buxles e produktura. O socialno enterprizurengo zhutipesko projekto ando 2021 agordisarde, kaj 151 enterprizura xuterde zhutipe¹¹⁷. E propozalengo akharipe puterde zhi ko Juli 2025. Ando Marco 2017 o akharipe vash propozalura 'Socialne Enterprizurengo Zhutipe'(GINOP-5.1.7-17) sas dino. Le informacii pal sako bersh nashtig te resen ama ando totalno 2, 061 neve butja kerde zhi ko agor e programesko ando 2023. Jekh kaver programo socialne kooperacii¹¹⁸ zhutisardas kaj dine 9.6 billionura HUF (24 millionura EUR) 200 socialne kooperacien. Nish o GINOP-5.1.7 thaj nish o programo so zhutinel e socialne kooperacien na astaren pala 2023.

6. O NRSF vorba das ke kerela ekonomikalno stimulus programo thaj promocio e lokalne butjenge thaj ekonomikalno lasharipe ande municipaliteti kaj o Governo phenel, inkludime o lasharipe e transporteske infrastrukturake ande maj chore municipaliteti. O cilo e 'Butjako Paktengo' si te sigurisarel pes jekh butji savi resel o demando thaj o putardo butjako marketo. Tela akava programura, totalno 13, 473 manusha sas

¹¹⁴ National Employment Service (NFSZ). (n.d.). *Közfoglalkoztatásból a Versenyszférába Program* [From Public Employment to the Private Sector Programme]. Shaj dikhen: <https://nfsz.munka.hu/cikk/2430/Kozfoglalkoztatasi-bol-a-versenyszferaba-program>

¹¹⁵ Hungarian Government / Managing Authority for Employment and Training. (n.d.). *GINOP-5.2.1 Ifjúsági Garancia – A Fiatalok Foglalkoztatásának Elősegítése* [GINOP-5.2.1 Youth Guarantee – Promoting Youth Employment].

Hungarian Government / Managing Authority for Employment and Training. (n.d.). *VEKOP-8.2.1 Ifjúsági Garancia – A Fiatalok Foglalkoztatásának Elősegítése Budapesten és Pest megyében* [VEKOP-8.2.1 Youth Guarantee – Promoting Youth Employment in Budapest and Pest County].

¹¹⁶ Hungarian Government / Ministry for National Economy. (n.d.). *GINOP-5.2.1-14-2015-00001 Ifjúsági Garancia Kiemelt Projekt Szakmai Beszámoló – Ifjúsági Garancia* [GINOP-5.2.1 Priority Project Youth Guarantee Professional Report – Youth Guarantee]. Shaj dikhen: https://kormanyhivatalok.hu/sites/default/files/dokumentumtar/vas/GINOP/ginop-5.2.1-kiemelt-projekt-szakmai-beszamolo_kormanyhivatalok.pdf

¹¹⁷ Hungarian Government / Managing Authority for Employment and Training. (n.d.). *GINOP-5.1.3-16 – A Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése* [GINOP-5.1.3-16 – Promoting Social Enterprises]. (Operational programme call for proposals.) Shaj dikhen: <https://www.palyazat.gov.hu/ginop-513-16-tarsadalmi-celu-vallalkozasok-osztonzese>

¹¹⁸ Hungarian Government / OFA Nonprofit Kft. (n.d.). *Fókuszban az Önkormányzati Tagsággal Rendelkező Közfoglalkoztatás Alapjain Szerveződő Szociális Szövetkezetek Támogatása* [Focus on Supporting Social Cooperatives Organised on the Basis of Public Employment with Municipal Membership]. Shaj dikhen: <https://ofa.hu/program/fokuszban-az-onkormanyzati-tagsaggal-rendelkezo-kozfoglalkoztatasi-alapjain-szervezodo-szocialis-szovetkezetek-tamogatasa>

involvirime zhii ko Decembro 2022¹¹⁹, anda lende 3, 778 sas Roma sar e rekordura sikaven. Vi te keren maj dur e butjake paktura pe regiengo nivelo ando 2024, na sas publicirime data vaj evaluacie pal lende.

Ando 2021 o Publikano Edukacia, Butji thaj Trening Programo das majna 2, 000 manushen butji thaj profesionalno trening programura, kaj 5.5 billionura HUF (13.75 milliona EUR) sas o zhutipe kathar o them. O programo kathar o 2020 zhi ko 2021 sas thaj agordisarde po agor ando 2021. Ando 2022 komunitetake lasharipeske programenca gele maj dur ama amen na rakhlam khanchi materia vaj data pala e evaluacia. Kade dichol ke o programo sar temporalno sorso sas vash purane municipalne butja.

2.3.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

E butjaki situacia ando Ungro barilas perdal e reporteski perioda, resle o 81% ando 2025, so maj baro si sar ando EU. E butjako marketo sikavel ke kodi maj bari problema si ke maj but butjara trubunas sar o bibutjaripe (o paluno numero 4.3% si). Sar jekh rezulto ke naj dosta butjara, ando 2024 50, 000 butjara kathar e Disorigutni Azhia avle ando Ungro, pe kasave butja karing soste na mangel vokacionalno treningo, thaj ke soste temporalne butjake agencii save butji dine lenge, love xuterde. Mishto si te keras komparacia e bersheske numerasa, 64, 000 manusha ande publikano butji, so 20, 000 -enca maj cerra manusha si sar ando 2021, vi kade te pherdesas e butjake thana. O numero maj cikno si kodolenge kon kovle-butjake-intenziteta den thaj kodolenge kon ando risiko si te dikhas e potjinako choripe; ama but problemi si e EU SILC survey-esa savo del kadala informacii.¹²⁰

Le NRSF-fundaciake lasharipe agordisarde ando 2023 thaj naj neve akharipe vash propozalura. Pala 2023 numa e publikane butjake programura zhana maj dur.

2.4. SASTIPE

O 2022 RCM reporto vakerel pala kadala problemi ando Ungro: (1) limitime akceso ko sekurno paji so pijen thaj ke kanalizaciake networkura; (2) buten naj sastipesko insuranso (ande bersha 2015-2016, 14% Romen¹²¹ thaj 5% le Ungrikone Themeske generalne populacien¹²² na sas insuranso); (3) limitime resipe thaj akceso ko medikalno grizharipe (po milaj ando 2025, 22% le generalne doktorengo than naj pherdo vaj si te avel len substitucia)¹²³; thaj (4) instituciaki segregacia mamuj Roma ande hospitalura. Infrastrukturalne problemi pe kaver than si ramosardo; o responso pe akceso ko sastipesko sistemo ando NRSF si ke keren partner grupura le generalne doktorengo (kooperaciake grupura le generalne doktorengo thaj butivar kaver profesionalnenge sar

¹¹⁹ Hungarian Government / Managing Authorities for Territorial Programmes. (n.d.). *TOP-5.1.1-15 – A Társadalmi Együttműködés Erősítése [TOP-5.1.1-15 – Strengthening Social Cooperation]*. (Operational programme call for proposals.)

Hungarian Government / Managing Authorities for Territorial Programmes. (n.d.). *TOP-5.1.2-15 – Helyi Közösségi Programok Megvalósítása [TOP-5.1.2-15 – Implementation of Local Community Programmes]*. (Operational programme call for proposals.)

Hungarian Government / Managing Authorities for Territorial Programmes. (n.d.). *TOP-6.8.2-15 – Közösségi Fejlesztések Megvalósítása – Megyei Jogú Városokban [TOP-6.8.2-15 – Implementation of Community Developments in Cities with County Rights]*. (Operational programme call for proposals.)

¹²⁰ Tátrai, A., & Gábos, A. (1 April 2025). *Kutatói Aggodalmak Az EU-SILC Magyarországi Jövedelemadataival Kapcsolatban [Researchers' Concerns About the EU-SILC Hungarian Income Data]*. *Válasz Online*. Shaj dikhen: <https://www.valaszonline.hu/2025/04/01/eu-silc-magyarorszag-i-jovedelemadok-kutato-i-elemzes/>

¹²¹ Government of Hungary. (2024). *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 [Hungarian National Inclusion Strategy 2030]*.

¹²² Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) / National Health Insurance Fund of Hungary. (2009–2020). *Statisztikai Évkönyv [Statistical Yearbook]*. Shaj dikhen: https://www.neak.gov.hu/felso_menu/rolunk/kozerdeku_adatok/gazdalkodasi_adatok/statisztikai_kiadvanyok/korabbi_st_at_kiadvany

¹²³ Országos Kórházi Főigazgatóság – Alapellátási Igazgatóság (National Hospital Directorate-General – Directorate for Primary Care). (n.d.). *Tájékoztató a Tartósan Betöltetlen Fogorvosi Körzetekről [Information on Permanently Unfilled Dental Practitioner Districts]*. Shaj dikhen: <https://alapellatas.okfo.gov.hu/tajekoztato-a-tartosan-betoltetlen-fogorvosi-korzetekrol/>

psihoterapisti, psihologura, dietetikane doktora, kon ulaven e resorsura thaj maj but servizura den le manushenge) thaj telemedicin servizo. Pala e insuransengi problema numa cerra vakeren thaj pala e diskriminacia ando sastipe na vakeren khanchi.

2.4.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

O maj baro progreso sas ke kerde le telemedicin servizura thaj generalne doktoreng partner grupura, thaj kerde promocio pal rekreaciake sportura. Le kaver trine area so sas ando governmentikano hakaj ande relacia ko NRSF, na sas intervencia vaj numa minimalno: o Mobil Screening Programo numa pe but limitalno niveli sas astardo; na sas rodipe ande area e publikane sastipeske; na sas organizime intervencii save specialnes lenas sama pe khamne vaj chore zhuvja; thaj nasulipe vaj kontradiktikane intervencii sas ande paruvipe ande shkolengi sex edukacia thaj ande grizharicengo sistemo.

Le generalne doktorengo cilo si te lasharen o akceso thaj te keren kooperacia mashkar le butjara ande sastipesko sistemo. Kathar o 2021¹²⁴jekh lasharipe keren pal jekh kaver. Ama le eksperenci e model programeske na line maj dur, miselake ande labjaripe e Romane sastipenge mediatoreng (asistantne sastipeske butjara)¹²⁵¹²⁶ sas xoslo. Naj informacia pala kodi sode grupurengo targeto si chore manusha.

Ando 2023, le telemedicin programura, save keren pengo targeto ke manusha kon ande chore cine municipalitutura beshen, astarde sar jekh parto ko FETE Programo, save zhan thaj dikhen kadala municipalitutura 'mobilne klinikenca' thaj den medikalne, schavoreng egzaminacii thaj publikane sastipeske servizura. O programo pozitivne responsura xuterdas.^{127 128}Ama ando 2024 numa pe 35 municipalitutura gele, so numa jekh cikno parto si andar le 300 municipalitutura, kaj butji kerel o FETE.

O trito rezulto si e rekreaciake sportura. O Aktivno Ungro Programo thaj e Ungroski Studentengi Sport Asociaciake Aktivne Shkoli¹²⁹ zhutinen e rekreaciake sportura le nasvale manushenge, maj feder shavoreng.

Kaver objektivura save numa rigate sas agordisarde ande governmenteske hakaja ande relacia ko NRSF naj relevantne te dikhas o RCM 2022 reporto. Cirka 600 municipalne medikalne kliniki sas renovime¹³⁰, ama kado numa marginalno impakto del ke resipeske problemi. Implementacia kerde e skriningeske perdal o 'Amen ingras o skriningo ke tute' programo, so diferentne skriningura ingerdas pe jekh busa so jekh 'mobilno medikalno klinika' sas thaj gelas pe municipalitutura kaj maj cerra sar 5, 000 manusha zhuyen. Ko programo¹³¹ sas lashe

¹²⁴ Act XCIII of 2021 on Public Health Authority Service (2021. évi XCIII. törvény a népegészségügyi hatóságai szolgálatról). Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100053.kor>

¹²⁵ Kósa, K., Katona, C., Papp, M., Sándor, J., Fürjes, G., Bíró, K., & Ádány, R. (2021). *Segéd-Egészségőrök Működése Az Alapellátási Modellprogram Praxisközösségeiben* [Operation of Assistant Health Workers in Primary Care Model Programme Practice Communities]. *Egészségtudomány*, 2021(2), 39–50. DOI: <https://doi.org/10.29179/EgTud.2021.2.39-50>

¹²⁶ Kósa, K., & Sándor, J. (2024). *Egészségmediátorok Által Végzett Egészségfejlesztés Kistelepüléseken a Pandémia Alatt* [Health Promotion Conducted by Health Mediators in Small Settlements During the Pandemic]. *Népegészségügy*, 101(2).

¹²⁷ Kovács, R., Győri-Dani, V., Péntes, M., Maróti, P., Iván, E., Sándor, J., & Nagy, F. (2025). *Teleszakorvosi Szolgáltatások Bevezetése a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Telemedicinális Programjába* [Introducing Tele-Specialist Services into the Telemedicine Programme of the Hungarian Maltese Charity Service]. *IME — Innováció, Menedzsment, Egészségügy*, 24(1), 11–22. DOI: <https://doi.org/10.53020/IME-2025-102>

¹²⁸ Virág, M., Kovács, R., Marovics, G., et al. (2025). *Bridging Healthcare Gaps Through Specialized Mobile Healthcare Services to Improve Healthcare Access and Outcomes in Rural Hungary*. *Scientific Reports*, 15, 12692. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-025-97447-9>

¹²⁹ Aktiv Iskola Program / Aktivno Shkolako Programo (n.d.). Shaj dikhen: <https://www.aktiviskola.hu/>

¹³⁰ Magyar Falu Program – Kormányzati Tájékoztató (Hungarian Village Programme – Government Information). (n.d.). *Hatszáz Falusi Orvosi Rendelő Újult Meg 2019 Óta* [Six Hundred Village GP Practices Have Been Renovated Since 2019]. Shaj dikhen: <https://magyarfaluprogram.hu/hirek/hatszaz-falusi-orvosi-rendelo-ujult-meg-2019-ota>

¹³¹ 24.hu. (30 August 2019). *Emlőrák-Szűrőbusz* [Breast Cancer Screening Bus]. Shaj dikhen: <https://24.hu/belfold/2019/08/30/emlorak-szurobusz/>

thaj nasula butja, ama sas pozitivne rezultura, numa si te phenas ke ande palune shov bersha ke nesave desh miji manusha^{132,133} reslas o programo (o maj paluno reporto andar 2022 phenel ke ando totl ko 40, 000 manusha reslas o programo).¹³⁴

E NRSF-eske data maj feder pal rezultura si (sar o numero e participatengo) thaj na pal aktualne cilura. (sar lashardo sastipesko statusi, vazdado akceso), so vasno si ama numa pe jekh rigate. Numa, naj evidencia pala jekh sistematikano monitoringo sistemo te dikhas e maj angluni situacia, thaj bi savi naj shaibe te evaluisarel pes o efekto maj palal. Vi te o Ungriko sastipasko sistemo thaj e publikani administracia ande generalo si len but barvale resurse e datengo, akana si but phares e roditorengi te resen len. Jekh lasho egzemplo si e databaza pal publikano sastipe so kerde le roditora ande Univerziteta Debrecen, kathar themeske administrativne data so raro si mashkar le internacionalne standardura thaj kontra e developurengi intencia akana akcesiblo si numa le 'patjavde' themeske manushenge.

2.4.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

E maj bari problema ando NRSF si ke o nasul sastipe nashtig te lasharen numa perdal sastipesko sistemo.¹³⁵

Miselake akceso ko sekurno thaj kvalitetako kheripe thaj nutricia but vasno si ko sastipe. Cerra cinikalno si te vakeras pal sastipesko phiravipe ande relacii kadala problemi, kade te avleas numa individualno alosaripe – ando environmento kaj vash financialne problemi imposiblo si te kinen xaben lashe kvalitetako thaj kvantitetako (Ando 2024 37% chore khera na zhanen te kinen mas vaj egalno ko mas minimum sako dujto dives¹³⁶, thaj pe bute thana naj bolta)¹³⁷. Pe kaver thanende ko NRSF, sas pharipe. O 2021 hakaj pal Shavorengi Protekcia majd but restrikcii kerde pal seksualno, drogesko thaj mentalno sastipeski edukacia thaj prevencia ande shkoli. Sar resultado, o seksualno edukacia ande shkoli vaj naj naj mishto¹³⁸ thaj le siklara na xutren lasho treningo pe kadi area.¹³⁹

Le grizharicengo (sastipaske vizitora) sistemo but vasno si te resen thaj te den akceso e marginizaciake grupuren ande segregaciake thana, kon na xutren but resorsura: pashe 7% e distriktengo si bipherde¹⁴⁰ thaj pashe sa kodo

¹³² Országos Kórházi Főigazgatóság (National Hospital Directorate-General). (n.d.). *Eredményes a Szűrőbusz Program [The Screening Bus Programme Is Successful]*. Shaj dikhen: <https://okfo.gov.hu/Hirek/-eredmenyes-a-szurobusz-program>

¹³³ Országos Közegészségügyi és Gyógyszerészeti Intézet (National Public Health and Pharmaceutical Institute). (n.d.). *Helybe Visszük a Szűrővizsgálatokat Program [We Bring Screening Examinations to Local Communities Programme]*. Shaj dikhen: <https://gokvi.hu/helybe-visszuk-szurovizsgalatokat-program>

¹³⁴ Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 – Nyomonkövetési Jelentés 2021-2022 [Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 – Monitoring Report 2021-2022]. (2023). Budapest: Miniszterelnökség. Shaj dikhen: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf

¹³⁵ Vokó, Z. & Poór, Gy. (2019). *Bevezetés [Introduction]*. *Magyar Tudomány*, 2019(11). Akadémiai Kiadó. DOI: <https://doi.org/10.1556/2065.180.2019.11.1>

¹³⁶ Eurostat (2024). *Inability to Afford a Meal with Meat, Chicken, Fish (or Vegetarian Equivalent) Every Second Day (SILC dataset)*. DOI: https://doi.org/10.2908/ilc_mdcs03
Shaj dikhen: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdcs03/default/table?lang=en

¹³⁷ Kollányi, Z., Bálint, L., Susovits, K., Csépe, P. & Kovács, K. (2023). *Inequalities in Diabetes Mortality Between Microregions in Hungary*. *International Journal of Public Health*, 68, Article 1606161. DOI: <https://doi.org/10.3389/ijph.2023.1606161>

¹³⁸ Szege.hu. (n.d.). *A Roma Nőket Két Irányból Is Hátrányok Érik [Roma Women Face Disadvantages from Two Directions]*. Shaj dikhen: <https://szege.hu/cikk/a-roma-noket-ket-iranybol-is-hatran yok-erik>

¹³⁹ United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). (2023). *Concluding Observations on the Ninth Periodic Report of Hungary*. Geneva: United Nations. Shaj dikhen: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FHUN%2FCO%2F9&Lang=en

¹⁴⁰ Pénczentrüm. (12 February 2024). *Aggódhatnak a Kisgyermekesek, Várandósok – Rengeteg Magyar Ellátása Válgat Bizonytalanná [Parents with Young Children and Pregnant Women Have Reason to Worry – Healthcare for Many*

numero e aver distriktengo si pherdo substitutura, so kerel but pharipe thaj ekstra vrama presia pe aktivne grizharici. Kadala pharipe si maj but ande maj chore regionura, e proporcia e bilashe vaj substitutne distrikturengi nakhela 20% ande varesave thana.¹⁴¹ E restrikcia ('nacionalizacia') e grizharicengo netvorkesko¹⁴² ¹⁴³ando 2023 maj nasul kerdas e situacia, ande but kazura ciknardas lengi potjin thaj zurardas e oficialno rola thaj na e zhutipeski rola. Na keren komprehensivno programo so lasharelas o sastipe thaj zhanipe pal sastipe. Numa lokalne programura si sar so ando 2025 astarde ando Székesfehérvár 'Saste Roma ando sasto Foro'.¹⁴⁴

Nish o NRSF nish e govermenteske hakaja pal NRSF na vakeren pal diskriminacia mamuj Roma ande sastipesko sistemo.¹⁴⁵ ¹⁴⁶Jekh vasni area si e reproduktivno sastipesko sistemo: ande akanutno sastipesko sistemo ande soste but problemura si,¹⁴⁷ verbalno azbavipe, azbavipe perdal kana trajo den le deja e shavorenge, na chache informacii, bi akceso ke servizura, segregacia, thaj diskriminacia si sakodivesutne eksperenci e Romnjenge.¹⁴⁸ Te shaj aresen lasho kvaliteto, nasvale-centrime grizha e marginalizirime komunitetura, e butjara ande servizura musaj si te komunicirinen efektivnes thaj te vazden relacie e target grupasa. Karing kado zhutinel o buxlo, efektivno treningo vaj te den butji e sastipeske mediatoren. E problema so afekto kerel pe bute Roma si fizikalno resipe thaj lengo eligibiliteta te labjaren len – zhi kathar o 2020 kana parude o hakaj numa emergenciako servizo shaj resen kodola saven naj hakaj, pal soste si te potjinen maj palal – generalno doktorengo servizo nashtig te resen. Vi akana problema si ke naj data pala kas si insuranso kathar o bersh 2020, kade gindinas ke baro si kodolengo numero kon ande kovle butjake pozicii si thaj naj len hakaj te xutren sastipeske servizura. Pala kado vakerlas vi o RCM 2022 reporto, pe soste o NRSF minimalnes del responso, kana pal informacieke kampanura sar intervencii ramosarel save na sas hatjarde thaj na kerde operacia. Akceso ko publikano sastipe vi akana pharo si, ke mangel diferentne dokumentura thaj certifikatura thaj naj klaro le regulacii. O numero barjol le bi pherde

Hungarians May Become Uncertain]. Shaj dikhen: <https://www.penzcentrum.hu/egeszseg/20240212/aggodhatnak-a-kisgyermekesek-varandosok-rengeteg-magyar-ellatasa-valhat-bizonytalanna-1146875#>

¹⁴¹ Szabad Európa / Radio Free Europe Hungary. (n.d.). *Védőnő-Államosítás: Körzetek Közötti Különbségek* [State Takeover of Health Visitor Services: Differences Between Districts]. Shaj dikhen: <https://www.szabadeuropa.hu/a/vedono-allamositas-korzetek-kulonbsegek/32727049.html>

¹⁴² Szeged.hu. (n.d.). *A Teljes Összeomlás Felé Tart a Védőnői Rendszer az Államosítás Óta* [The Health Visitor System Is Heading Toward Total Collapse Since the Nationalisation]. Shaj dikhen: <https://szeged.hu/cikk/a-teljes-osszeomlas-fele-tart-a-vedonoi-rendszer-az-allamositas-ota>

¹⁴³ ndex.hu. (29 August 2024). *Védőnő-Bér, Fizetéscsökkentés – Dél-Pesti Centrumkórház* [Health Visitor Salaries, Pay Cuts – South-Pest Centre Hospital]. Shaj dikhen: <https://index.hu/belfold/2024/08/29/vedono-ber-fizetescsokkentese-del-pesti-centrum-korhaz-egeszsegugy/>

¹⁴⁴ Székesfehérvár Municipality. (n.d.). *Egészséges Városban Egészséges Roma Emberek – Új Tájékoztató Program Indult* [Healthy Roma in a Healthy City – New Information Programme Launched]. Shaj dikhen: <https://www.szekesfehervar.hu/egeszseges-varosban-egeszseges-roma-emberek-uj-tajekoztato-program-indult>

¹⁴⁵ gnácz, J. (2024). *Roma Nők Szexuális és Reprodukciós Egészsége és Jogai Magyarországon* [Sexual and Reproductive Health and Rights of Roma Women in Hungary]. In *Lehetne Egy Kicsit Halkabban? Szexuális és Reprodukciós Egészség Roma Női Szemmel* [Could You Be a Bit Quieter? Sexual and Reproductive Health Through the Eyes of Roma Women]. Budapest: Romaversitas – EMMA Egyesület.

¹⁴⁶ Balogh-Szabó, K. (2024). „...Lehetne Kicsit Halkabban Is...” – *Roma Nők Szüléssel Kapcsolatos Attitűdjeinek Feltérképezése a Félelem Társadalmi Konstruktívjának Szemszögéből* [“...Could It Be a Bit Quieter Too...” – Exploring Roma Women’s Attitudes Toward Childbirth Through the Lens of the Social Construction of Fear]. In *Lehetne Egy Kicsit Halkabban? [Could You Be a Bit Quieter?]*, Romaversitas – EMMA Egyesület.

¹⁴⁷ Csányi, G., & Kerényi, Sz. (2021). *Boszorkányság vagy Nőkőzpontúság: Női Önrendelkezés a Szülészetben: A Feminista Mozgalom Mostohagyereke* [Witchcraft or Woman-Centeredness: Women’s Autonomy in Obstetric Care: The Stepchild of the Feminist Movement]. In *Várószoba: Női Gyógyítók és Páciensek az Orvoslás Perifériáján* [Waiting Room: Female Healers and Patients on the Periphery of Medicine] (pp. 37-44). Budapest: Friedrich Ebert Stiftung.

¹⁴⁸ Szabó, L., & Veroszta, Zs. (2022). *A Folyosó Végén: Roma Nők a Várandósgondozás és Szülészeti Ellátás Rendszerében* [At the End of the Corridor: Roma Women in the System of Prenatal and Obstetric Care]. *Esély*, 33(3), 3–24. DOI: <https://doi.org/10.48007/esely.2022.3.1>

generalne doktoreng e pozicij, e proporcija majna resel o 20% ande jekh-trito area e regieng. ¹⁴⁹ Pharo si te resen vi le moderne specialisturen. Manusha kon ande segregacia beshen maj cerra labjaren e sastipeske servizura sar e majoriteta, thaj pe lengo sastipe maj cerra love del o them sar le manusgeng kon ande maj lashe kondicij beshen. ¹⁵⁰

2.5. BESHIPNASKI SITUACIA, ESENCIALNE SERVICURA THAJ ENVIRONMENTALNO EGALIFE

O 2022 RCM reporto pal beshipnaski situacia phenel ke bari proporcija e Romane familieng zhuven ande fizikalnes insekurno than, kaj but zhene si, bi tatipesko ande sa le sobi thaj bute zhene gunej labjaren te tatjaren. Ande bute kazura e kherengo titulo korektnes si registrime anda soste pharo si te mangen khereske zhutipeske love. E data sas dikhlo kathar jekh oficialno informacia kathar o Nacionalno Asembla ¹⁵¹. Pe but thana kaj Roma vaj cerra potjinake manusha beshen naj uzho paji ¹⁵², elektriciteta thaj kanalizacia thaj e municipalitetako gunujesko kidipe limitime si vaj naj. But segregaciake thanengi lokacia pe na sekurne area si kaj shaj aven naturake katastrofi vaj environmentalne problemi, kaj limitime akceso si vaj naj publikano transporto thaj interneto. ¹⁵³ Jekh partikularno problema si ke limitime resen e socialne khera ¹⁵⁴ thaj o baro niveli e vunzhileske (kon lovenca kamel), ke na potjinde vash elektriciteta vaj tatipe thaj anda kadi bute manushen shaj nashaven kathar penge khera. Varesave subvencie vash khera na resen o maj tikno kvintilo e potjinako (sar egzemplo, pe kashtengo ahor na sas dosta e themeske zhutipe, vi te sas maj tikne themeske programura vash e kashta) ¹⁵⁵. Pashe jekh trito kotor katar e ungrikane khera trajin ande kherengo choripe, thaj kado kotor si 52% ande romane kherenge kazura. ¹⁵⁶

2.5.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVIFE ANDE PROBLEMENGO LASHARIFE

O NRSF na del responsi pe bute pushimata thaj lenge pontura numa partikanes si pherde.

Generalne programura, prioriteta EU projektura

¹⁴⁹ Országos Kórházi Főigazgatóság (National Hospital Directorate-General). (n.d.). *Tájékoztató a Tartósan Betöltetlen Háziorvosi Körzetekről* [Information on Permanently Vacant General Practitioner Districts]. Shaj dikhen: <https://alapellatas.okfo.gov.hu/tajekoztato-a-tartosan-betoltetlen-haziorvosi-korzetekrol/>

¹⁵⁰ Kasabji, F., et al. (2024). *Cross-Sectional Comparison of Health Care Delivery and Reimbursement Between Segregated and Non-Segregated Communities in Hungary*. *Frontiers in Public Health*, 12, Article 1152555. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1152555>

¹⁵¹ Országgyűlés Hivatala (Office of the National Assembly). (2023). *A Romák Lakhatása, Lakáskörülményei* [Housing and Living Conditions of Roma People]. Shaj dikhen: https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_3_EU_romapolitika_lakhatas.pdf

¹⁵² HVG – Eurologus. (19 November 2024). *WC Világnapja: Vízüblítései Vécé Magyarországon – Adatok a Pulse Felmérésből* [World Toilet Day: Flush Toilets in Hungary – Data from the Pulse Survey]. Shaj dikhen: https://hvg.hu/eurologus/20241119_wc-vilagnapja-vizobliteses-vece-magyarorszag-adatok-pulse

¹⁵³ Országgyűlés Hivatala (Office of the National Assembly). (2023). *A Romák Lakhatása, Lakáskörülményei* [Housing and Living Conditions of Roma People]. i.m.

¹⁵⁴ Hungarian Central Statistical Office (HCSO) (Központi Statisztikai Hivatal). (n.d.). *Lakásállomány Jogcímen, Év Közben* [Housing Stock by Legal Title, Mid-Year]. Contains data indicating that in 2024 local governments rented out 36,000 apartments nationwide on social grounds, representing less than 1% of the country's total housing stock. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/lak/hu/lak0004.html

¹⁵⁵ Hungarian Government / Ministry of Public Administration and Regional Development. (26 March 2025). *Szociális Tüzelőanyag Támogatás 2025* [Social Fuel Support 2025]. Shaj dikhen: <https://kormany.hu/dokumentumtar/szocialis-tuzeloanyag-tamogatas-2025>

¹⁵⁶ Országgyűlés Hivatala (Office of the National Assembly). (2023). *A Romák Lakhatása, Lakáskörülményei* [Housing and Living Conditions of Roma People]. (i.m. — previously cited) Shaj dikhen: https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_3_EU_romapolitika_lakhatas.pdf

O NRSF thaj o governmento konekciasa ko NRSF phende ke keren jekh kompleksno programo pe na-urbanikane thana thaj socialne urban rehabilitaciake rodipe kerena ande forura kaj trubul, perdal e eliminacia e thanenge save shinde si kathar o foro, specialne fokusesa pe legalizacia e kherengi. Po agor ko 2022 o them potjindas totalnes 64.4 billiona HUF (161 milliona EUR) pe 291 socialne urban rehabilitaciake projektura. Pala kadi amare data shaj resel numa o Manushikane Resorsenge Lasharipeske Operacionalno Programo (EFOP); na rakhlam khanchi oficialne reportura vaj data pal Regionalne thaj Urban Lasharipeske Operacionalno Programo (TOP) thaj Kompetitivno Centralno Ungro Operacionalno Programo (VEKOP) pala o bersh 2023.¹⁵⁷ Pasha kadi o EFOP, TOP thaj VEKOP Programura ande agordipesko proceso sas ando dujro parto ko bersh 2023 thaj naj governmentalno vaj managing autoritetengo (MA) dikhipe vaj evaluacii thaj naj nish neve aplikacii. O totalno zhutipe ko EFOP programo sas 3.1 billiona HUF (7.75 millioan EUR) anda soste sar o reporto phenel, kompleksno programo sas so zhutil eliminacia te keren e segregaciake beshipnaske kondicii so implementisarde ande 95 municipalitutura ando them, centralne koordinaciasa, profesionalne zhutipesa thaj nacionalno-niveleske monitoringesa. O governmentikano reporto phenel ke le beshipnaske kondicii maj but sar 3, 000 familienge ande 125 marginalne area le themeske maj lashe kerdile thaj pashal ko 10, 000 individualne planura sas kerde, 287 neve apartmentura vazde thaj 375 apartmentura sas renovirime. Ama e Prome Ministeresko Ofiso keradas jekh evaluacia pal e anti-segregaciake programura ando 2022. Jekh rezulto phenel ke e desegregaciake efektura e programengo na sas dosta lashe, thaj ande bute kazura e kherenge servizura thaj lasharipe na le maj chore xuterde ama kodola kon si shaibe te potjinen vash o kher.¹⁵⁸

Le Lasharipeske Beshipe (FETE) programo

Aver prioritetaki intervencia ando NRSF si o FETE Programo: ando 2024, sas implementisardo ande 238 beshipnaske thana, thaj e planura phenen, ke ando 2025 involvirinen 300 thana.¹⁵⁹ E intervencie planirime ando NRSF sas maj but implementime ando FETE programo pala o 2023; numa, sar ando FETE Programo si maj cerra sar 10% e Ungrikane municipalitutura, naj len impakto ande sa o them. Tela o FETE Programo vash Beshipnaski Situacia, le participantura shaj te len suportu pe but nivelura:

- 1) E maj chore khera shaj xutren 300,000 HUF (750 EUR) vash maj cikne renovacii (reparacia e chatlesko, gipso, modernizacia e tatipeski, vaj lasharipe e kanalizacurenge) tela jekh sub-programo akhardo 'komando e chatlesko'.
- 2) Kodola kon ande phari situacia si shaj xutren publikane rentalne khera so kindas vaj neves vazdadas o MMSZ kathar o fundo Resiliancia thaj Nevipeski Faciliteta (RRF). Le kontraktura si pe jekh bersh ama shaj lunzharen pe panzh bersha. O cilo si te keren promocio e independentne beshipnaske thaj te den zhutipe te xutren khera sar o labjaripe e Familienge Kherengo Zhutipe (CSOK). O bazikalno mangipe ke aplikacia si minimum shov shona kana varikon potjin xuterdas (potjin, phurikane love, familiake zhutipe thaj kavera oficialne sorsura). O rento si mashkar 30,000 HUF thaj 50,000 (75 zhi ko 125 EUR) thaj jekh shonesko potjin 186,000 HUF (465 EUR) si kaj duj manusha keren butji. E eksperencia sikavel ke but pharo si te resen kado niveli kathar duj manushengi potjin.
- 3) Le familii kon keren participacia ando programo zhutipe xutren kathar kherenge zhutora, vuzhileske managera thaj CSOK administraciake butjara. Socialne rentalne khera shaj resen e municipalitetenge manusha kon ando FETE Programo si.

¹⁵⁷ Hungarian Government / Ministry of Culture and Innovation (*Kultúráért és Innovációért Felelős Minisztérium*). (n.d.). *Befejeződik az EFOP-1.6.1 és VEKOP-16-2016-00001 „Felzárkózási Együttműködések Támogatása” Elnevezésű Kiemelt Projekt* [Completion of the Priority Project “Supporting Cooperation for Social Inclusion” Under EFOP-1.6.1 and VEKOP-16-2016-00001]. Shaj dikhen: <https://kormany.hu/hirek/befejezodik-az-efop-161-vekop-16-2016-00001-felzarkozasi-egyuttmukodesek-tamogatasa-elnevezesu-kiemelt-projekt>.. Na zhanglam te rakhlas data pal TOP thaj VEKOP programura thaj amare mangipe pal data e publikane intrestoske na kerdas sukceso.

¹⁵⁸ Teller, N. (Lead evaluator), Városkutatás Kft., Collective-Intelligence Kft., & Field Consulting Services Zrt. (2022). *Szociális Településrehabilitáció Eredményességének Értékelése* [Evaluation of the Effectiveness of Social Urban Rehabilitation]. Budapest.

¹⁵⁹ FETE – Felzárkózó Települések Program (*Catching-Up Settlements Programme*). (n.d.). *A Programról* [About the Programme]. Shaj dikhen: <https://fete.hu/a-programrol/>

E konstrukcia e socialne solarne elektrikake mashinenge sas planirime ande FETE municipaliteta: tela o Programo vash e Produkcia thaj Labjaripe e Energiako (RRF-3.4.1.-22), kerde ande 19 municipaliteta 20 solarne elektrikane mashini saven si totalo kapaciteto 499.5 kW thaj 12, 513 kWp.¹⁶⁰

Kaver programura ando NRSF

Jekh kaver programo das xabeneske paketa ande save sas bazikalne xabena thaj zumiake kinda e maj chore membrurenge ande societeta.¹⁶¹ 55 000 manusha sas hakaj te len zhutipe pala kado programo. Mashkar o 2018 thaj o 2023, pe 717,000 xabeneske paketa potjinde 8.6 miliardura HUF (21.5 milionura EUR)¹⁶². E implementacia e programoski na sas bi problemurengi. E gavermentoske revizie sas kerde vash e bare ahora¹⁶³. Kaver programura mangel te ciknaren o bi egalipe mashkar le regii perdal ke ingren kulturalne servizura thaj programura pe lokalne thana thaj den profesionalne manushen.¹⁶⁴ Le reportura kathar e implementaciake organizacii phenen ke e servizengo bujaripe numa pe cerra thana pecisajlas — le EFOP Programuren pharipe sas ke na sas pe sako than dosta profesionalne manusha.

E planirime programura save si ande relacia e kolekciase e datengo si: implementacia e desegregaciake objektivurengi kathar EFOP Plus 3 thaj 7, thaj TOP Plus 1 thaj 3 prioritetoske desegregaciake objektivura; thaj o keripe e metodologiako vash monitoripe thaj evaluacia vash akava. Vi jekh similarno evaluacia si planirime vash e operacia ko MR Komunitetosko Kheresko Fondo, thaj e eksperenci vash e operacia e socialno rentalno kherengo kathar e kherenge agencii. Maj but sar e programengo planiripe, naj informacii pala implementacia.

Pasha kadi, o gavermento mangel te kerel rodipe pal e diskriminacia ando marketo e kherengo; nevipe e Nacionalno Segregaciake Databazako; thaj involviripe katar o Ungriko Centralno Statistikano Ofiso, kiden regularno data save shaj zhutin e lokalne gavermentura te keren identifikacia pal segregaciake thana thaj thana save si ande riziko kathar segregacia¹⁶⁵. Kadala punktura vaj na sas pherde vaj o nevipe e segregaciake databazako na sas kerdo publiko. Sa e butja vash e kolekcia e datengo¹⁶⁶ si thodine pe jekh termino 30 Juni 2025, ama naj publikane analiza.

¹⁶⁰ FETE – Felzárkózó Települések Program. (26 July 2024). *Tizennyolc Szociális Naperőművet Helyeztek Üzembe a Legszegeyebb Települések Támogatására* [Eighteen Social Solar Power Plants Put Into Operation to Support the Poorest Settlements] (Press Release). Shaj dikhen: https://fete.hu/app/uploads/2024/09/RRF_Energetika_sajtokozlemen_y_Tizennyolc-szocialis-naperomuvet-helyeztek-uzembe-a-legszegeyebb-telepulesek-tamogatasara_2024_07_26.pdf

¹⁶¹ Hungarian Government / EFOP Managing Authority. (n.d.). *RSZTOP – Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program* [Operational Programme for Supporting the Most Deprived (OP FEAD/RSZTOP)]. Shaj dikhen: <https://efop.kormany.hu/rsztop>

¹⁶² Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (Directorate-General for Social Affairs and Child Protection). (n.d.). *Tájékoztató a Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program Végrehajtásáról* [Information on the Implementation of the Operational Programme Supporting the Most Deprived]. Shaj dikhen: <https://szgyf.gov.hu/tajekoztato-a-raszorulo-szemelyeket-tamogato-operativ-program-vegrehajtasarol/>

¹⁶³ Integritás Hatóság (Integrity Authority). (n.d.). *Nyerészkedés a Szegényeken és Rászorulókon – Lezárult a Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program Vizsgálata* [Profiteering on the Poor and Deprived – Investigation of the Operational Programme Supporting the Most Deprived Concluded]. Shaj dikhen: <https://integritashatosag.hu/nyereszkedes-a-szegenyeken-es-raszorulokon-lezarult-a-raszorulo-szemelyeket-tamogato-operativ-program-vizgalata/>

¹⁶⁴ Komplexne kherenge projektura inkludisarde but komunitetoske aktivitetura, mashkar lende vi kulturalne. Vi te sas e direkto ciloski grupa maj feder e shavore katar e segreguime komunitetura, varesave treningura thaj lekcie sas fokusirime pe dada thaj deja thaj terne phure - e projektoske menedzhmentoski grupa sas slobodia te alosaren kadala aktivitetura, ama pharipe kerdas ke cerra profesionalne manusha sas.

¹⁶⁵ Miniszterelnökség. (2024). *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030* [Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030]. Government of Hungary. p. 14.

¹⁶⁶ *Ibidem*.

2.5.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

Le kherenge subvencii inkludisaren subvenciako sistemo so desh bersheng si thaj kherenge utilitetengo subvencii ande realcia ke shavora – katar o bikinipen e neve kherengo zhi ke renovacia e phure kherengi pe ruralne thana, bazirime pe subvencionalne kreditoske programura. Si subvencii vash e utilitetura save na resen kodolen kon trajin ande maj baro choripe e kherengo, thaj e kreditura den favoro e manushen kas si maj but love; maj anglunes kodolen zhutinen kon kher kamen te kinen, anda kadi but familii kon cikni potjin xutren, si avri mukhle andar o zhutipe. E governmentalne thaj e FETE khereske krediteske programura phanden e aktualne subvencii ke jekhatno socialno sekuriteta ko insuranso thaj ko minimum potjinako limito¹⁶⁷, anda kadi but Roma na xutren zhutipe. O NRSF na vakerele pal lengo zhutipe.

Ande komparacia ke 1, 300 segregaciake Romane thanenge problemenca, le intervencii naj signifikantne katar o FETE programo kaj 130 khera shaj resen sako bersh andar o fondo e Maltako Socialne Zhutipesko Serviso thaj o Ungriko Reformaciaki Khangeri vaj e subvencii katar e ‘chatlesko komando’. E kherengi segregacia shaj dikhen ande themeske periferale thana thaj vi ande forurengi aglomeracii. Naj kherengi mobiliteta so kerel ke but kovli si e socialno mobiliteta, jekh problema so mangelas praktikalne rezolicii. Nish e tikne-skalengi anti-segregaciake programura nish o FETE na zhanen te parujen e kherenge nasula kondicii so pe but manusha kerel impakto; ande maj lashi situacia shaj rakhen lashe misela, savengo vazdipen si sajekh xoslo vash o bi-politikano kamipen thaj resurse. E lokalne Governmenturen naj resursurape pengi butja thaj programura, o municipalno socialo rentako sektoro nashtig te barjarel pes, thaj maj but Romane familii si ekskludirime katar programura save den zhutuo pala kherenge barvalipe, anda kadi maj dur vazdel pes e kherengo ekskluzipe thaj segregacia.

2.6. SOCIALNO PROTEKCIA

Pasha le problemura so dikhle ando RCM 2022 reporto, kadala problemura si ande akanutni monitoring perioda: (1) ciknaripe e resorsenge pe socialne protekcia; (2) ucho numero ko risiko e choripesko; (3) le programura save zhutinen e programura vash e potjin na den e minimalno potjin sa le manushenge, thaj e kvaliteta thaj sekuriteta but kovli si e socialne zhutipeske sistemoske; (4) o numero maj cikno si e manushengo kon xutren love vash e shavorengi protekcia (RGYK) ama naj amen data pal e motivacia sostar si kado numero maj tikno thaj naj amen data sode manusha xutren kasavo lovengo zhutipe kaske maj feder trubulas; (5) marginaciake grupura na xutren potjinako zhutipe thaj familiengo zhutipe thaj kherenge zhutipe.

2.6.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

O NRSF phenel ke le maj bare socialne sistemura, sar e socialno protekciako sistemo, sas nevarde katar o bersh 2015 “ando duho e subsidiaritetako, lashipesko thaj egalno resipesko¹⁶⁸” thaj o NRSF zorardase adekvacia e socialne protekciako.¹⁶⁹ O dokumento kerel referencia pal socialno protekcia ande bute kazura, na de specifikalne butja save zorarde o sistemo vaj lasharde e socialno sekuriteta e socialne grupenge kon ande marginalizacia beshen.

Ando bersh 2023 o Ungro das 16.6% andar pesko GDP pe socialne protekcia, maj na 20%-esko ciknaripe ande palune desh berhsa.¹⁷⁰ Ando bersh 2024 totalno 1.1% e GDP-esko sas dino pe familiengo zhutipe kaj o targeto na numa kasave sas kon ande choripesko vaj ekskluziako risiko zhuven, jekh ciknaripe ko 40%, ande komparacia

¹⁶⁷ Ande baza ko interjuvo e MMSZ regionalne kherenge programeske koordinatoresa, kon manglas te avel anonymus. 6 Majo 2025

¹⁶⁸ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 14). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabdb7b18b.pdf>

¹⁶⁹ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 28). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabdb7b18b.pdf>

¹⁷⁰ Hungarian Central Statistical Office (HCSO). (2025). *25.1.1.1. A szociális ellátás összefoglaló adatai [Summary Data on Social Services]*. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0001.html

ko bersh 2013¹⁷¹. E adekvacia e socialne protekciake maj dur musalas, e socialne transferengo efekto vash e choripesko ciknaripe kathar o 2021 maj nasul si.¹⁷² E Governmentesko dikhipe pal socialno protekcia shaj dikhen ando 2022 amandmento pal socialno hakaj so ciknardas e themeski responsibiliteta pa socialno sekuriteta¹⁷³. O lasharipe e socialne transferengo naj governmentikani prioriteta, anda kadi kadala zhutipe ciknarde thaj xasarde penge valore. E love so univerzalno si (ba kondicionalno)ke familengo zhutipe (vash xurdelin thaj shkola) na paruvde kathar o bersh 2008; anda kadi e kinipeski zor maj cikno si sar o dopash¹⁷⁴. E minimalno phurikane love 28,500 HUF (71 EUR) si, so na paruvde kathar o bersh 2008. E shavorenge love so naj phangli ke butji, pe jekh shon 31,000 HUF (75 EUR) si ando bersh 2024.

O riziko e choripesko thaj o nivelo e materialno thaj socialno deprivaciako si baro. Sar rezultato katar jekh na-adekvatno thaj na-efektivno socialno protekciako sistemo, o procento e manushengo save trajin ande relativo potjinako choripe barilas (vaj maj cerra na ciknjardas pes) ande maj but grupura ande palune bersha¹⁷⁵. O NRSF maj anglal kerel buti te lasharel o choripe ande peski situaciaki analiza. O tiknjaripe e choripesko si thodino sar cilo pe but thana, ama naj direktne programura save ciknjaren e potjinako choripe thaj lasharen e financialne zhutipe.

Jekh katar e kvantifikaciake cilura si te ciknjarel pes e proporcja e familiengo saven si shavore save trajin ande 'materialno thaj socialo choripe' katar 23% zhi ko 13% (zhi ko 2030; o mashkarthemutno cilo vash 2026 si 19%).¹⁷⁶O barjaripe e indikatoresko nashtig te avel sherdino katar e publikane data katar o Ungrikano Centralno Statistlikano Ofiso (KSH). So si pinzhardo ko 2019 thaj 2021, 9% e familienge saven si shavore trajinas ando relativno potjinako choripe (tela 60% kathar e mediano potjin), thaj ko 2023, 12% sas kado numero.¹⁷⁷ Ama o procento e familiengo saven si shavore save si afektive katar pharo materialo thaj socialo deprivacia tiknjardas pes (katar 13% zhi ko 11%) mashkar o 2019 thaj o 2023.¹⁷⁸

Le potjinake zhutipeske programura na den minimalno potjin sa le familienge thaj e kvaliteta thaj sekuriteta e socialne sistemsko kovle kerdile. Pala kadala vakerele o NRSF sar intervencii ama ando relevanto governmentalno

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² European Commission. (2025). *Commission Staff Working Document: 2025 Country Report – Hungary*.

¹⁷³ Magyarország Országgyűlése. (1993). *1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról* [Act III of 1993 on Social Administration and Social Benefits]. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.TV>

Meleg, A. (2024). *Szociális jogalkotás és ellátási reformok Magyarországon* [Social Legislation and Welfare Reforms in Hungary]. *Esély*, 2024(3), 56–68.

¹⁷⁴ Nagy, Zs. (23 January 2024). *Félig már megszűntette a családi pótlékot az infláció* [Inflation Has Half-Erased Family Allowances]. *Telex / G7*. Shaj dikhen: <https://telex.hu/g7/penz/2024/01/23/felig-mar-megszuntette-a-csaladi-potlekot-az-inflacio>

¹⁷⁵ Ande vulnerable grupura, 34% si fundalno edukacia, 47% naj len butji, 24% ande robia sit haj 42% zhuven ande potjinako choripe ando 2023.

Hungarian Central Statistical Office. (n.d.). *5.1.1.4. Relatív jövedelmi szegénységi arány nem, korcsoport, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, háztartástípus és lakáshasználat jogcíme szerint* [Relative income poverty rate by gender, age group, educational attainment, economic activity, household type and housing tenure]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0004.html. O relevantno data kathar o HCSO, sar maj palal ramosaras, si but pushipesko (dikh subsekcia 2.6.1).

¹⁷⁶ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030* [National Roma Strategic Framework 2030]. Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aaabdb7b18b.pdf>

¹⁷⁷ Hungarian Central Statistical Office. (n.d.). *5.1.1.4. Relatív Jövedelmi Szegénységi Arány Nem, Korcsoport, Iskolai Végzettség, Gazdasági Aktivitás, Háztartástípus És Lakáshasználat Jogcíme Szerint* [Relative Income Poverty Rate by Gender, Age Group, Educational Attainment, Economic Activity, Household Type and Housing Tenure]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0004.html

¹⁷⁸ Hungarian Central Statistical Office. (n.d.). *5.1.1.5. A Jövedelmi Szegénység Mélysége Nem, Korcsoport, Iskolai Végzettség, Gazdasági Aktivitás, Háztartástípus És Lakáshasználat Jogcíme Szerint* [Depth of Income Poverty by Gender, Age Group, Educational Attainment, Economic Activity, Household Type and Housing Tenure]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0035.html

dekreto¹⁷⁹ naj le elementura (sar unzhilesko menadzmentosko konsilio, suporto vash e aktivitetura save den maj but potjin) save numa cerra zhutinen pe potjinaki situacia thaj pe socialno sekuriteta. E lokalno intervencia (FETE) resen numa jekh cikno kotor katar kodola kon si ande pharipe, thaj lengi operacia thaj kvaliteto dependisaren kpe intencii thaj resursura e lokalne autoriteturenge.

Jekh kotor katar e NRSF-eske objektivura si te kerel/lasharel jekh sistemo e 'beneficiengo save promocio keren pal e aktiviteta thaj motivacia den ke butji'.¹⁸⁰ Kado si publikano butji. E data katar o Ministeriumo vash Andrutne Butja phenen ke mashkar o bersh 2019 thaj o Maj 2025, o gin e manushengo ando publikano buti ciknaldas 37%-esa (kathar 106.000 zhi ko 66.900)¹⁸¹, kana o gin e manushengo ande butji (bersha 15-64) vazdas pes 0,5% -esa (25.200 manusha) mashkar 2019 thaj 2024.¹⁸² E butjarengi populacia 15-64 bersha (jekh katar e maj bare indikatora e NRSF-eske) vazdili 3%-esa (zhi ko 75,1%) mashkar o 2019 thaj o 2024. Shaj gindinen sar jekh sukceso ke o bruto minimalo potjin vash e butjarne ando publikano sektoro vazdilo 78%-esa (pashe 64,000 HUF vaj EUR 166) mashkar o Februari 2021 thaj 1 Januari 2025.¹⁸³ Ama e shonesko neto potjin e butjarnengo save keren buti sasto vaxt ando bersh 2024 sas numa 55% ko neto minimalno potjin (98,000 HUF, aproksimativno 245 EUR).¹⁸⁴

Socialno zhutipe le manushenge kon ande butjake bersha si, ciknardias thaj e shonesko numero le manushenge kon butjako lovikano zhutipe xutren, ko 34% pelas mashkar le berhsa 2019 thaj 2024, thaj e shonesko zhutipe pe jekh manush maj cikno kerdilas (22,300 HUF, vaj 56 EUR). E ahor e zhutipesko (22,800 HUF, vaj 57 EUR) so naj dosta pe bazikalne trajoske butja, na paruvde kathar o bersh 2015. E minimano phurikane love (28,500 HUF, vaj 71 EUR) na paruvde kathar o bersh 2008. Naj amen data pal o numero sode zhene xutren phurikane love, ama pashe ko 800, 000 phure zhuven tela o nivelo e zhivipnesko. Kadala manusha shaj keren aplikacia te len zhutipe (sar publikano sastipesko grizharipe, lokalne socialne zhutipe) te keren e eligibilitetaki kriteria. Ama kado na vaj numa but cerra zhutil pe pengi trajoski kvaliteta.

Le kaver elementura ko socialno sistemo maj feder tela le lokalne governmentipe peren, kade maj zurale si le subjektivipe thaj maj kovli e socialno sekuriteta. E socialno protekciako sistemo kovlilas, naj kompleto, thaj limitime si e kompetencia te ciknarel o choripe, anda kadi si te lasharen o efektivipe e socialne transferengo.¹⁸⁵ Pasha kadi o "pharipe thaj bi uzhipe e kriteriengne thaj kondiciengne ke eligibiliteta thaj e administracia keren o

¹⁷⁹ Government of Hungary. (2021). 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről [Government Resolution 1619/2021 (IX. 3.) on the Government Action Plan for the Implementation of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

¹⁸⁰ Government of Hungary. (2024). Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030] (p. 101). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

¹⁸¹ Ministry of Interior – Hungary. (n.d.). Közfoglalkoztatás [Public Employment]. Shaj dikhen: <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu/>

¹⁸² Hungarian Central Statistical Office. (n.d.). Munkaerőpiaci Statisztikák – Foglalkoztatottak Száma Nem, Korcsoport, Iskolai Végzettség, Gazdasági Aktivitás És Háztartástípus Szerint [Labour Market Statistics – Number of Employed Persons by Gender, Age Group, Educational Attainment, Economic Activity and Household Type]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0003.html

¹⁸³ Hungarian Central Statistical Office. (n.d.). Munkaerőpiaci Statisztikák – Foglalkoztatottak Száma Gazdasági Ágak Szerint [Labour Market Statistics – Number of Employed Persons by Economic Sectors]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0190.html

¹⁸⁴ Hungarian Central Statistical Office. (n.d.). Munkaerőpiaci Statisztikák – Foglalkoztatottak Száma A Munkanélküliségi Ráta Szerint, Nem, Korcsoport, Iskolai Végzettség, Gazdasági Aktivitás És Háztartástípus Szerint [Labour Market Statistics – Number of Employed Persons by Unemployment Rate, Gender, Age Group, Educational Attainment, Economic Activity and Household Type]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0180.html

¹⁸⁵ European Commission. (2025). Commission Staff Working Document: 2025 Country Report – Hungary. Accompanying The Document Recommendation for A Council Recommendation on The Economic, Social, Employment, Structural and Budgetary Policies of Hungary (SWD(2025) 217 final, pp. 100–101). Shaj dikhen: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1df2e420-4158-11f0-b9f2-01aa75ed71a1/language-en>

sistemo na numa maj pahro ama bi chacho thaj bi efektivo".¹⁸⁶

O numero maj cikno si kodole manushenge kon xutren regularne love vash shavorengi protekcia (RGYK). Te buxjaren o RGYK te resen 'sa le familii kon ande phari situacia si' si jekh intervencia ko NRSF thaj ko governmentalno hakaj.¹⁸⁷ Ando bersh 2019 263, 000 manusha xuterde RGYK ande komparacia ko 190, 000 ando 2024, kaj 28% si a ciknipe.¹⁸⁸ O ciknipe shaj avel vash e eligibilitetako limito, ama naj amen neve analiza thaj nish pala e moticacii thaj pala kodo sode familii resen zhutipe¹⁸⁹. Lashipe si ke e eligibilitetako limito bararde kathar o 1 Juli 2024.¹⁹⁰

Le butjake ekstra lovikane zhutipe, e familienge zhutipe thaj kherenge zhutipe e maj barvalen zhutinen thaj e marginaciake grupura na xutren khanchi. O NRSF sar pharipe vorbil pal o lasharipe e familiake zhutipesko thaj mangel te lel maj feder sama pe familiake zhutipe thaj kherenge zhutipe te resen ke 'maj chore familii'.¹⁹¹ Ama o dokumento na ramosarel pal monitoring indikatora. O governmentalno hakaj so si konekcia ko NRSF na del khanchi rodiipe.¹⁹² O NRSF phenel ke o nominalno nivelo e univerzalno familiake zhutipeske na paruvde perdal lungu vreme ama o dokumento phenel ke le butjake thaj satipeske insuranseske benefitura lasharen kado.¹⁹³ Ama le marginaciake grupura butivar na xutren kadala zhutipe.¹⁹⁴ O governmento phendas 2024 tomnasa ke

¹⁸⁶ Egyensúly Intézet [Equilibrium Institute]. (2021). *Hogyan Csökkentsük A Szegénységet? [How To Reduce Poverty?*

¹⁸⁷ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 51). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

Government of Hungary. (2021). *1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtásának A 2021–2024. Évekre Szóló Kormányzati Intézkedési Tervéről [Government Resolution on the Implementation Plan of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]*. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

¹⁸⁸ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). *25.1.2.7. Szociális Támogatásban Részesítettek Száma Vármegye És Régió Szerint [Number of People Receiving Social Assistance by County and Region]*. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0044.html. This meant nearly 124,000 families in 2019 and only 86,000 in 2024.

Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). *25.1.2.25. Szociális Ellátásban Részesülők Száma Ellátási Formák Szerint [Number of People Receiving Social Benefits by Type of Provision]*. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0062.html

¹⁸⁹ TÁRKI Social Research Institute [Társadalomkutató Intézet]. (2016). *Szociálpolitikai Monitoring – Első Eredmények [Social Policy Monitoring – First Results]*. Shaj dikhen: https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/szocpol/20160823_szocpol_monitoring_1.pdf

¹⁹⁰ Government of Hungary. (1997). *1997. Évi XXXI. Törvény A Gyermek Védelméről És A Gyámügyi Igazgatásról [Act XXXI of 1997 on the Protection of Children and Guardianship Administration]*. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>

¹⁹¹ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 51). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

¹⁹² Government of Hungary. (2021). *1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtásának A 2021–2024. Évekre Szóló Kormányzati Intézkedési Tervéről [Government Resolution on the Implementation Plan of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]*. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

¹⁹³ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 44). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

¹⁹⁴ Budapest Institute [Budapest Intézet]. (2022). *A Magyar Adórendszer Újraelosztási Hatásai [Redistributive Effects of the Hungarian Tax System]*. Shaj dikhen: https://www.budapestinstitute.eu/uploads/BI_adorendszer_ujraelo_hatas_2022.pdf

duvar maj but avela e familiako taksako benefito kothe kaj butji keren.¹⁹⁵ Ama naj khanchi nevipe pal o bararipe e familieake zhutipeske.

2.6.2. LE PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

O tiknjaripe e governosko involviripe fundamentalnes determinil o kovjaripe e socialno siguripesko. Si te keren signifikantno lasharipe ande socialo transferura thaj familieake zhutimata te ciknjaren o choripe. Sar sikavel o 2025-to bershesko Komisiako Butjarengo dokumento pala o Ungro, e situacia e maj chore grupengo e populaciake naj lashardi ke tikno si e taksako progresivno sistemo, maj tikno impakto si e socialne benefitege, na-egalutno akceso si ke socialne servisura, thaj bilashe targetura si ke taksa, khera, thaj energia benefitego sistemo.¹⁹⁶ E akanutne redistribuciake hakaja na ciknjaren o bi egalipe e potjinako, thaj o bi egalip ko barvalipe but vazdilas (von sas e maj bare ando EU ko 2023)¹⁹⁷. Sar phendas o Inkerde Governmentikane Indikatora (SGI), save astaren vaj afektisaren but riga e socialne politikake (sar edukacia, socialne institucii, sistemura, sastipe, thaj penziako sistemo), o Ungro si o maj tikno punkto mashkar e 30 OECD thaj EU thema.¹⁹⁸ E anglune data pala socialne protekciako ciknjaripe, pala o numero e manushengo kon resen zhutipe, bi egalipe ke potjin, choripe thaj socialo ekskluzia si kidime thaj publicisarde pe webrig e Centralno Statistikane Ofisioski (KSH) maj feder ando phanglipe e EU-SILC-esa, kaj sikaven o bersh e referencako.¹⁹⁹ E data pala o choripe e potjinako, ekskluzia, thaj e deprivacia shaj dikhen ande partura (bersh, gender, siklaripesko areslipen, ekonomikani aktivieta, tipo e kheresko), mashkar lende (kathar o 2013-to bersh) jekh parto mashkar e roma thaj gazhe. ²⁰⁰Sar maj angla phendam, but bari problema si ke but pushipe si pala e HCSO-eske potjinake data, ande si data pal potjinaki distribucia, bi egalipe thaj choripe kathar o bersh 2018.²⁰¹

2.7. SOCIALNE SERVICIZURA

O paluno 2022 RCM reporto kerdas identifikacia pal shov problemura ande socialne servizonge area, kaj panz kerel relacia e kvalitetasa, efektivipesa thaj akcesosa ke servizura thaj jekh phenel ke naj lashe programura te lasharen o kamipe phenel ke o grizhako sistemo si financialne thaj regulaciake pharipe, naj profesionalura thaj phenel ke si te lasharen pengo atitudo varisave socialne butjara. Sikavel kaj, ande relacia e Governmenteske intencienca, e institucie save si inkerde kathar e khangeri len maj baro than ando sektoro kathar o 2010-to bersh, kso maj dur ciknarel e themeski rola.

¹⁹⁵ Government of Hungary. (30 November 2024). *Megduplázuk A Családi Adókedvezményt* [We Will Double Family Allowances]. Shaj dikhen: <https://kormany.hu/hirek/megduplazzuk-a-csaladi-adokedvezmenyt>

¹⁹⁶ European Commission. (2025). *Commission Staff Working Document: 2025 Country Report – Hungary. Accompanying The Document Recommendation For A Council Recommendation On The Economic, Social, Employment, Structural And Budgetary Policies Of Hungary.*

¹⁹⁷ European Commission. (2025). *Commission Staff Working Document: 2025 Country Report – Hungary. Accompanying The Document Recommendation For A Council Recommendation On The Economic, Social, Employment, Structural And Budgetary Policies Of Hungary* (SWD(2025) 217 final, p. 22). Shaj dikhen: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1df2e420-4158-11f0-b9f2-01aa75ed71a1/language-en>

¹⁹⁸ Bertelsmann Stiftung. (2024). *Sustainable Governance Indicators (SGI), Hungary – Social Sustainability*. Shaj dikhen: https://www.sgi-network.org/2024/Hungary/Social_Sustainability

¹⁹⁹ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). *STADAT: 25. Social Care Protection; 5. Living Conditions*. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_eng?lang=en&theme=ele

²⁰⁰ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). *5.1.1.2. People at Risk of Poverty or Social Exclusion by Sex, Age, Educational Attainment Level, Income Quintile, Most Frequent Activity Status, Household Type*. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/en/ele0034.html

Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). *5.1.1.4. At-Risk-of-Poverty Rate by Poverty Threshold by Sex, Age, Educational Attainment, Income Quintile, Most Frequent Activity Status, Household Type and Dwelling Tenure Status*

²⁰¹ Tátrai, A., & Gábos, A. (2025). *Kutatói aggodalmak az EU-SILC magyarországi jövedelemadataival kapcsolatban* [Researchers' Concerns About the Hungarian EU-SILC Income Data]. Shaj dikhen: <https://www.valaszonline.hu/2025/04/01/eu-silc-magyarorszagi-jovedelemadok-kutato-i-elemzes/>

Te dikhas sa le problemi ande kado parto, maj but mashkar lende vi avdives problemi si: (1) naj resorsura thaj kapaciteta ando socialno thaj shavorengo socialno/ shavorengo protekciako sistemo; (2) regionalne bi egaliteta ande kvaliteta thaj aksesu; (3) cerra potjin thaj socialno presrizho kon ando sektoro keren butji; (4) na zhangle te buxjaren e shavorengo bi lovengo xaben ande institucii; (5) naj komprehensivno, komplekso manadzhtentesko programo po centralno niveli.

2.7.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

Ando NRSF but lasharipe thaj rodipe si pal socialne thaj shavorikane socialne/shavorikane protekciake servizura.²⁰² Sar pharipe phenel ke baro si o numero le shavorengo kon temporalno grizharipe xutren vaj specialno shavorengi protekcia. Ande objektivura si “te lasharen o resipe, kvaliteta thaj efektivipe e shavorikane socialne/shavorikane protekciake servizurengi”²⁰³ ama naj indikatorura. O governmentalno hakaj pal e NRSF implementacia²⁰⁴ ‘atencia e dadengi thaj dejengi’ trubul te zurarel pes te na aven e shavore ande specialne shavorengo protekciako grizharipe; servisura trubun te vazdenpe ande municipaliteta thaj ande partura pe municipaliteta kaj naj servizura thaj kaj si te lasharen o aksesu. Maj anglal, e projektura savengo cilo si te bararen o sektoro sas implementime kathar e EU love (EFOP, TÁMOP, VEKOP), thaj na kerde len inke jekhvar. E love pe socialne/shavorikane protekciake servizura, kaj but problemi si, naj dosta pe bari kvalitetaki efektivno operacia/butji. Majna shaj phenas ke nak sistematikalne lasharipe²⁰⁵. Ande chore regii o FETE programo si e Govermentesko angluno instrumento te lasharel e servizura. Kado si prominentno vi ando NRSF thaj vi ando governesko dekreto. O programo:

„Kontribucia kerel ke integracia ande municipaliteta thaj e manushenge kon ande pharipe si [...] thaj kothe beshen perdal o zhutipe e bazikalne servizurengi thaj e integraciake institucionalne sistemeske, thaj kana trubul buxjarel len thaj zorarel o linko maskhar lende.”²⁰⁶

²⁰² Ensuring access to quality social services at the municipal level; developing and expanding the capacity of family and child welfare services and services that improve children’s opportunities (‘Birth and childhood’, B1). Source: Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 40). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

Extending free institutional and holiday meals for children (‘Public Education, Vocational Training and Higher Education System’, B2). Source: Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 69). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

²⁰³ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 26, Table 2, Section 2.1.2). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

²⁰⁴ Government of Hungary. (2021). *1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtásának a 2021–2024. Évekre Szóló Kormányzati Intézkedési Tervéről [Government Resolution on the Implementation Plan of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]*. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

²⁰⁵ Kopint-TÁRKI Zrt. & TÁRKI Zrt. (2022). *Economic Trends 2022/1 – Report on Eastern Europe and Hungary*. Budapest: Kopint-TÁRKI Konjunktúrakutató Intézet.

Csizmadia, Z., Kóbor, K., & Tóth, P. (2023). *A szociális intézmények szolgáltatási nehézségei és szakmai utánpótlási problémái – Egy fejlesztési problématerkép alapvonalai [Service Challenges and Professional Succession Issues in Social Institutions – A Baseline Map of Development Needs]*. *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat*, 10(1), 45–62.

Meleg, A. (2025). *Szociális jogalkotás és ellátási reformok Magyarországon [Social Legislation and Welfare Reforms in Hungary]*. *Esély*, 2025(1), 56–68.

Szabad Európa. (21 August 2024). *Szakszervezet: Néhány gyermekvédelmi intézmény hamarosan működésképtelenné válhat [Union: Some Child Protection Institutions May Soon Become Inoperable]*. Shaj dikhen: <https://www.szabadeuropa.hu/a/szakszervezet-nehany-gyermekvedelmi-intezmeny-hamarosan-mukodeskeptelenne-valhat/33084313.html>

²⁰⁶ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 128). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

O governmentalno hakaj phenel ke o lungo-vremako FETE Programo si te keren maj dur e NRSF-eske objektivencia, ke peske 'model solucienca' na mukhel e maj chore gavenge te peren ande maj nasul situacia.²⁰⁷O astaripe thaj ke bi pazako kerel butji o programo- so centralno si koordinisardo, lokalnes si implementisardo thaj pe anglune EU strukturi thaj eksperieneci²⁰⁸ lel sama- shaj dikhas sar jekh resipe, ama po programo butivar phenen negativo kritika pe bute niveli (pal o efektivipe thaj paralelne servizura; ke na mishto lel sama pe sistematikalne problemi,²⁰⁹ thaj numa pe jekh deshto parto e themeske municipalitaturenge kerel impakto).

Vi o NRSF thaj vi o governmentalno hakaj phenen ke si te bixjaren o bi lovengo xaben e shavorenge ande institucii thaj te den xaben vi ande pauza e shkolaki.²¹⁰ O dujto phenel ke trubulas te bararen o diskantesko sistemo andar e xurdelin thaj grizhipeski institucia ke fundani shkola.²¹¹ O paluno na pecisajlas (vi te xutren RGYK le shavore ande fundamentalni shkola thaj bi lovengo xaben, e potjinaki eligibiliteta naj kasavo lasho). O buxjaripe ke mashkarutne shkolake studentura, aba perdal lungo vreme azhukaren. O governmento del 140 miliardura HUF (350 milionura EUR) pe shavorengi nutricia ko 2025.²¹² Naj publikane data pal o numero e manushengo save len bi lovenge vaj maj lesne institucionalne xabena.

O NRSF identifikacia kerel pal unzhipesko manadzamento, khereske budzheteske thaj financialne zhanipeske lasharipe thaj rakhipe e neve unzhipeske manadzmenteske methodenge sar intervencii²¹³, ba ando relevantno governmentalno hakaj naj kasave programura. E unzhipeske manadzmentesko servizo maj anglal kothe sas mandatorialno kaj ande municipalitatura maj but sar 40, 000 manusha sas, kathar o bersh 2015 xosle kathar o socialno hakaj thaj ciknarde o financialno zhutipe ko unzhipesko manadzamento. Kathar kado, sar e kherengo zhutipe, e lokalne autoritetura shaj anen decizia te kamen te den kado servizo vaj na, so but mol pe pengi intencia thaj resorsura. Akana similarne elementura shaj rakhas ko FETE Programo, so limitisarime si ko 300 municipalitatura.

Jekh cilo e lokalne zhutipenge si te ashaven e keherenge unzhipe. Ko 2024 bersh numa 6,000 manusha line kasave subvencie, thaj e shonekso generalno ahor/manush numa 3,300 HUF (8 EUR) sas. E generalno bersheski summa a e suportoski vash jekh manush vazdel pes ko 9,000 HUF (22,5 EUR) pala shtar bersha (2019-2023); ko

²⁰⁷ Government of Hungary. (2021). 1619/2021. (IX. 3.) Korm. Határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Végrehajtásának a 2021–2024. Évekre Szóló Kormányzati Intézkedési Tervéről [Government Resolution on the Implementation Plan of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

²⁰⁸ Perpék, É., & Kiss, M. (Eds.). (2023). *Véges és végtelen lehetőségek [Finite and Infinite Possibilities]*. Centre for Social Sciences. Shaj dikhen: https://real.mtak.hu/185834/1/Perpek_Kiss_Veges_es_vegtelen_lehetosegek_TK.pdf

Husz, I., Lannert, J., & Szikra, D. (2023). *Gyerekesélyek a végeken III [Child Opportunities in the Peripheries III]*. Centre for Social Sciences. Shaj dikhen: https://gyerekesely.tk.hu/uploads/files/Gyerekeselyek_a_vegeken_III_boritoval.pdf

²⁰⁹ Qubit & CEU Határtalan Tudás. (11 July 2024). *Az utóbbi évek erőltetett iparosítási politikája csak a leszakadást konzerválja a legszegényebb magyar járásokban [The Forced Industrialization Policy of Recent Years Only Entrenches the Lag in Hungary's Poorest Districts]*. Shaj dikhen: <https://qubit.hu/2024/07/11/az-utobbi-evek-eroltetett-iparositasi-politikaja-csak-a-leszakadast-konzervolja-a-legszegenyebb-magyar-jarasokban>

²¹⁰ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 69). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabcd7b18b.pdf>

²¹¹ Government of Hungary. (2021). 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről [Government Resolution on the Implementation Plan of the Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030 for the Years 2021–2024]. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-1619-30-22>

²¹² Government of Hungary. (2024). *2024. évi XC. törvény Magyarország 2025. évi központi költségvetéséről [Act XC of 2024 on Hungary's Central Budget for 2025]*. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2400090.tv>

²¹³ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030 [National Roma Strategic Framework 2030]* (p. 138). Shaj dikhen: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabcd7b18b.pdf>

2023, sas 3,800 HUF (9.5 EUR) sako shon. Vash o kidipe e unzhipenge pal kherenge butja,²¹⁴ ando 2023 4, 400 manusha xuterde municipalne zhutipe, kaj o generalno shonesko zhutipe/ manush 5,100 HUF (13 EUR) sar ando 2023. ²¹⁵Ama ando 2024 e totalno populaciako 9% thaj jekh trito (34%) kon ande potjinako choripe zhuven, beshenas ande khera kaj e khereske butja maj but sas 40%-sa sar lengi potjin. ²¹⁶

2.7.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

Jekh fundamentalno problema si ande socialne servizura ke naj sektorlano strategija so lasharelas e direkcii,²¹⁷ so, sar shaj dikhas andar e socialne hakajengo paruvipe, e redukcija si e themeske rolake ande socialne servizura. Ande kaza ke bazikalne socialne servizura thaj grizhipe, e slobodne thanengo numero thaj e kapaciteta jekh cerra vazdile, ama ande bute kazura ko grizhipe kado numero maj cikno kerdilas. ²¹⁸O numero e profesionalne manushengo kon ande familiake thaj shavorikane socialne servizura keren butji na paruvdilas mashkar o 2021 thaj 2024 (ama o numero e profesionalne butjarengi ande familiake thaj shavorikane socialne centrura jekh cerra barilas) ama o numero le manushengo kon zhutipe xutren but desh mijenca barilas²¹⁹. Le cikne potjina ando sektoro bari problema si thaj vash kadi naj dosta profesionalne manusha thaj bute zhene mukhen pengi butji, ba ko sistemo si kavera phare problemi.²²⁰ Ande themeske chore regii, le socialne thaj shavorikane socialne servizura vaj na zhanen te resen vaj numa limitime shaj resen thaj pe maj cikno standardo.²²¹ Le maj bute khangerengi institucii thaj servizura maj dur ciknaren e themeski rola thaj e lovengi distribucia kaj le khangera maj but xutren sar e municipalitutura thaj civilne operatori. ²²² Akanutne statistiki numa limitime shaj resen.

²¹⁴ Government of Hungary. (1993). 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról [Act III of 1993 on Social Administration and Social Benefits], § 45 (1) d). Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>

²¹⁵ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). Tájékoztatósi adatbázis [Information Database]. Shaj dikhen: <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/index.jsp>

²¹⁶ Eurostat. (n.d.). Housing cost overburden rate (tespm140). Shaj dikhen: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm140/default/table?lang=en>

²¹⁷ Kopint-Tárki Zrt. & Tárki Zrt. (2022). Az egészségügyi és szociális közszolgáltatások fejlesztését célzó intézkedések értékelése: Szociális közszolgáltatások ÉRTÉKELÉSI JELENTÉS MUNKAVÁLTOZATA [Evaluation of Measures Aimed at Developing Health and Social Public Services: Social Services Evaluation Report – Working Version]. Shaj dikhen: https://kopint-tarki.hu/wp-content/uploads/2023/03/Szocialis_Ertekelesi_Jelentes.pdf: 12. „Jekh vasni karakteristika e socialno publikane servisurenge si kaj na sas jekh komprehensivno sektorlano strategija, numa politika thaj strategikane dokumentura save si ande relacia e specifikna target grupenca (sar manusha saven si disabiliteto, phure)“.

²¹⁸ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.30. Szociális alapszolgáltatások és nappali ellátások [Basic Social Services and Day Care Provisions]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0025.html

²¹⁹ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.11. A család- és gyermekjóléti szolgáltatások [Family and Child Welfare Services]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0012.html

²²⁰ Csizmadia, Z., Kóbor, K., & Tóth, P. (2023). A szociális intézmények szolgáltatási/ellátási nehézségei, belső megoldási mechanizmusai és szükségletei – egy szakmatámogatási- és fejlesztési problématerkép alapvonalai [Service and Provision Challenges, Internal Mechanisms, and Needs of Social Institutions – Baselines of a Professional Support and Development Problem Map]. Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat

²²¹ Magyar Hang. (19 December 2024). Egyes szociális intézményekben a szakdolgozók 30–50 százaléka hiányzik [In Some Social Institutions, 30–50 Percent of Skilled Workers Are Missing]. Shaj dikhen: <https://hang.hu/belfold/egyes-szocialis-intezmenyekben-a-szakdolgozok-30-50-szazaleka-hianyzik-170779>

Albert, F., & Szőke, A. (2023). A szociális szolgáltatások területi egyenlőtlenségei és a hozzáférés problémái [Territorial Inequalities and Access Issues in Social Services]. Szociológiai Szemle, 33(2), 4–28. Shaj dikhen: <https://socio.hu/index.php/so/article/view/846/888>

Győri, Á., & Perpék, É. (2021). Work Conditions and Burnout: An Exploratory Study Among Hungarian Workers in Family and Child Welfare, Child Protection and Pedagogical Professional Services. European Journal of Social Work. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1997926>

²²² Meleg, S. (2023). Az egyházi térnyerés dilemmái a szociális ágazatban [Dilemmas of Ecclesiastical Expansion in the Social Sector]. Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat, 10(Különszám). Shaj dikhen: <https://doi.org/10.29376/parbeszed.2023.10/K/11>

Zhanas ke ando 2019 21% le socialne institucienghe save temporalne beshipe thaj lungo rezidentalno grizhipe denas, khangerikane institucii sas thaj ando 2024 kado barilas ko 27%.²²³ Ando 2023 maj na sa (98%) orfanikane thana ke khangeri vaj khangerikane organizacii sas.²²⁴

2.8. SHAVORENGI PROTEKCIA

O 2022 RCM reporto pal shavorengo socialno zhutipe thaj shavorengi protekcia phenel ke o resipe thaj kvaliteta kadala shavorenghe servizurenghe thaj familienghe servizurenghe, shavorikane protekciake thaj zhutipenge maj inke musaven, ke naj dosta profesionalne manusha thaj cerra love si.

2.8.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

O NRSF vakerele pal o lasharipe e shavorenghe socialne zhutipeske thaj shavorengi protekciake. Ama le aktivitetura ke shavorenghe socialne zhutipe thaj familienghe zhutipeske centrura sikaven ke kadala cilura na sas pherde thaj naj dosta resorsura. Familienghe thaj shavorenghe socialne servizura ande 678 municipalitetura si kaj 3, 144 butjara keren butji 435,148 klientonca. Si 201 Familienghe thaj shavorenghe socialne centrura kaj 3, 266 butjara si kon 136, 845 klientura si ando bersh 2024²²⁵. Te dikhas ke 3, 155 municipalitetura si ando Ungro e distribucia thaj o resipe e servizurenghe thaj lengi kapaciteta te resen shavoren thaj familien, naj dosta.

Vash le but pushipe pal e chache choripeske data so del o Ungriko Centralno Statistikalno Ofiso, pharo si te roden sode manusha xutren zhutipe. Ama na zhanas te phenas ke kadala numerura maj cikne si.²²⁶ O numero le shavorenghe kas ande grizhipe ingerde, barilas ko 31, 379 ko 31 Decembra 2024.²²⁷ Ama kadi data atunchi avla lashi te avelas informacia pal e motivacia sostar den le shavoren ande grizhipe thaj soske servizura xutren e shavora thaj familii.

Te kerel pes komparacia e datengo pe kodola sav esi registrime sar save len zhutipe vaj kodola save trubun te len zhutipe e disponibilitetosa thaj profesionalno kvalitetosa e servisurengo, e situacia naj maj lashi. Kadala data na sikaven ke naj dosta zhutipe, anda soste maj but butji trubun te keren le socialne butjara: naj dosta psihologura, psihiatrura, sitjara ande specialo edukacia, logopedura thaj aver profesionalura kon slobodne si. Sar andar rodipe gindisaren, akana 50-60 shavorenghe psihiatrura si ando them, ama e internacionalne rekomendacii phenen ke idealnes trivar maj but trubulas, minimum 180 pe 1.8 milliona shavore.²²⁸ Le studenten

G7. (14 May 2024). *Az egyházak finanszírozásában is megvan a kormányzati kétharmad* [Government's Two-Thirds Majority Also Evident in Church Financing]. Telex. Shaj dikhen: <https://g7.hu/kozelet/20240514/az-egyhzak-finanszirozasan-is-megvan-a-kormanyzati-ketharmad/>

²²³ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.32. *A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményekben ellátottak fenntartók szerint* [Residents in Long-Term Residential and Temporary Social Care Institutions by Maintaining Authority]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0027.html

²²⁴ SzocOkos. (12 May 2023). *Nevelőszülők* [Foster Parents]. Shaj dikhen: <https://tamogatoweb.hu/neveloszulok-2/>

²²⁵ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.11. *A család- és gyermekjóléti szolgáltatások* [Family and Child Welfare Services]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0012.html

Herczog, M. (2025). *A gyermeki jogok érvényesítésének lehetőségei a gyermekjóléti alapellátások biztosítása során Magyarországon* [Opportunities for Enforcing Children's Rights in the Provision of Basic Child Welfare Services in Hungary]. *Fundamentum – Az emberi jogok folyóirata*, 29

²²⁶ Richardson, D., Harris, D., Mackinder, S., & Hudson, J. (2023). *Too little, too late: An assessment of public spending on children by age in 84 countries* (p. 44). UNICEF Office of Research – Innocenti. Shaj dikhen: <https://www.unicef.org/innocenti/reports/too-little-too-late>

²²⁷ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.12. *A gyermekjóléti szolgáltatások keretében ellátott gyermekek és fiatal felnőttek* [Children and Young Adults Served Within Child Welfare Services]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0013.html

²²⁸ ElitMed. (17 October 2024). *Több hónapos várakozás a gyermekpszichiátriákon – Drámai a fiatalok mentális egészsége, pedig ma egyetlen gyermeköngyilkosságnak sem szabadna előfordulnia* [Months-Long Waits in Child Psychiatry – Youth Mental Health in Crisis, and No Child Suicide Should Occur Today]. Shaj dikhen: <https://elitmed.hu/ilam/orvoslas->

but phare mentale problemi si, andar panzh shavora jekhes afektisarel kadi, ama cerra shkolake psihologura si, kon but butji keren, kon mashkar phare kondicii keren butji thaj but gindinen te mukhen pengi profesia. ²²⁹

O NRSF phenel ke “o maj baro buxjaripe e bazikalne grizhipeske ande shavorengi protekcia pecisajlas, kaj duj-trito parto e 23, 000 shavorengi thaj ternenge kas line kathar pengi familia thaj ande grizhipe ingerde len, akana foster dejenca thaj dedanca zhuvon. ²³⁰Sar pozitivno lasharipe vakerel o reporto pal Romane foster deja thaj dada thaj e familia-similaro natura ande rezidentalne khera, ama dikhel ke o numero barilas le 0-2 berhsenge shavorengi kas ande grizhipe ingren, dikhel ke naj dosta foster khera, thaj dikhel ke problema si ke butivar ulaven e phralen/phenjen kathar jekhaver. ²³¹ E situacia maj nasul kerdilas zhi kathar pisinde o NRSF. Sar e data phenen, maj but sar 600 profesionalne manusha trubunas ande shavorengi grizharipeske khera thaj rezidentalne khera, thaj anda kadi phandade bute rezidentalne khera, shavorengi kherenge grupura thaj ande savebut zhene si. Sar e kalkulacii phenen maj but sar 2, 000 foster deja thaj dada trubunas, thaj buten mashkar lende but pharipe si thaj na mishto len sama pe shavora, thaj nish von nish e shavora na xutren zhutipe vaj servizura. ²³²

Le data phenen ke o numero e shavorengi kas leninde kathar penge familii maj cikno kerdilas, ama na ke grupe 0-2 bershenge shavorengi so o NRSF phendas, vi kade ke maj cikno si o numero e biandipesko; kado ciknipe numa kade dichol, naj realo, ²³³ ke na kamen te ginaven e shavoren saven naj kaj shuvon. Kathar o bersh 2023 shela njeve biande shavoren thaj cikne shavoren mukhle ande hospitalura sako bersh ke naj kaj te shuvon len.

[es-tarsadalom/tobb-honapos-varakozas-a-gyermekpszichiatriakon-dramai-a-fiatalok-mentalis-egeszsege-pedig-ma-egyetlen-gyermekongyilkossagnak-sem-szabadna-elofordulnia](https://www.medicalonline.hu/gyogyitas/cikk/pillanatkép_a_magyar_pszichiaterkepzes_helyzeterol)

MedicalOnline. (10 February 2023). *Pillanatkép a magyar pszichiáterképzés helyzetéről* [Snapshot of the State of Psychiatrist Training in Hungary]. Shaj dikhen:

https://medicalonline.hu/gyogyitas/cikk/pillanatkép_a_magyar_pszichiaterkepzes_helyzeterol

²²⁹ ElitMed. (24 October 2024). *A magyar diákok egyre súlyosabb mentális kihívásokkal küzdenek – derül ki az UNICEF friss kutatásából* [Hungarian Students Face Increasingly Severe Mental Health Challenges – According to UNICEF's Latest Research]. Shaj dikhen: <https://elitmed.hu/ilam/orvoslas-es-tarsadalom/a-magyar-diakok-egyre-sulyosabb-mentalis-kihivasokkal-kuzdenek-derul-ki-az-unicef-friss-kutatasabol>

²³⁰ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030* [National Roma Strategic Framework 2030] (p. 113). Shaj dikhen:

<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>

²³¹ Government of Hungary. (2024). *Nemzeti Roma Stratégiai Keret 2030* [National Roma Strategic Framework 2030] (pp. 45-46). Shaj dikhen:

<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/1/19/198/1989dd38d363c0498f09e05ae22e5aabd7b18b.pdf>.

²³² Muhari, J. (19 December 2024). *Csak idén a gyermekvédelmi dolgozók egyharmada távozott a szakellátási intézményekből – A 793 gyermekotthoni csoport bő 10 százalékát összevonták vagy bezárták* [This Year Alone, One-Third of Child Protection Workers Left Institutional Care – Over 10% of the 793 Residential Groups Were Merged or Closed]. Népszava. Shaj dikhen: https://nepszava.hu/3262115_gyermekvedelem-szakellatasi-intezmenyek-dolgozok-tavozas-belugyminiszterium

https://nepszava.hu/3262115_gyermekvedelem-szakellatasi-intezmenyek-dolgozok-tavozas-belugyminiszterium

Sashegyi, Zs. (21 July 2025). *Mint a forró krumplit, úgy dobáljuk a gyerekeket – Először szólal meg egy befogadó otthon volt vezetője* [We Toss Children Around Like Hot Potatoes – A Former Shelter Director Speaks Out for the First Time]. Válasz Online.

Rozgonyi, Á. (6 October 2024). *Kevés a nevelőszülő, az örökbefogadás segítségével oldaná meg a helyzetet a kormány* [Few Foster Parents – Government Proposes Adoption Support to Solve the Crisis]. Infostart / Inforádió.

24.hu. (14 June 2025). *Pert nyertek a gyermekvédelmi gyámok – 70 millió forint túlórapénz jár nekik* [Child Protection Guardians Win Lawsuit – 70 Million Forints in Overtime Pay Awarded]. Shaj dikhen:

<https://24.hu/belfold/2025/06/14/pert-nyertek-a-gyermekvedelmi-gyamok-70-millio-forint-tulorapenz-jar-nekik/>

²³³ Muhari, J. (19 December 2024). *Csak idén a gyermekvédelmi dolgozók egyharmada távozott a szakellátási intézményekből – A 793 gyermekotthoni csoport bő 10 százalékát összevonták vagy bezárták* [This Year Alone, One-Third of Child Protection Workers Left Institutional Care – Over 10% of the 793 Residential Groups Were Merged or Closed]. Népszava. Shaj dikhen: https://nepszava.hu/3262115_gyermekvedelem-szakellatasi-intezmenyek-dolgozok-tavozas-belugyminiszterium

https://nepszava.hu/3262115_gyermekvedelem-szakellatasi-intezmenyek-dolgozok-tavozas-belugyminiszterium

Le maj bare butja soske le shavoren ande grizhipe ingerde o choripe si thaj kaj naj servizura, so butivar sar punitivo/bezexa si pe Romane familii – kaj e konfirmacia kerdas e Europako Mujalipe e Manushikane Hakajenge.²³⁴ Naj lashe data pal e motivacia soske den le shavoren ande grizhipe kathar o bersh 2015. ²³⁵Cerra foster deja thaj dada si, thaj na zhangle te keren ke sa le shavoren tela 12 bersha ke familii ingren kasa na maladyile maj anglal, thaj maj but sar 7, 000 shavore zhuven ande shavorenghe khera.²³⁶ But shavore si kon nashle, lengo numero cirka 1, 000 si, thaj o paruvdo hakaj mukhel te len njeve shavoren pe nashle shavorengo than. ²³⁷

Miji azbade (abuzime) thaj neglime shavore naj identifikarime vaj azhukaren te ingren len ke naj dosta thana thaj dosta profesionalne manusha. Dulmutane grizhipeske thana si phangle thaj lokalne bazikalne grizhipe si chore thaj o numero barol e kazurenghe kaj naj identifikacia thaj lasharipe e shavorenghe ando risiko, sar jekh interjuvo phenel so jekh dulmutane grizhipeske khereske sherutnesa kerde. ²³⁸

2.8.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

But nasula paruvipe sas ando hakaj ande palune bersha. Varisave dikhen ke le shavorenghe protekciake butjara lashe si pe butji, ama na lashe methoda labjaren. Na keren prevencia thaj lashe zhutipe e viktimege, ba restrikcii save azbaven e profesionalne manushen, e foster dejen thaj daden thaj naj lashe pe kodo te dikhen kon keren nasulipe. ²³⁹

Kavera hakaja maj lesne keren e situacia te len kodola shavoren kathar pengi familia kon inke na biandile - o autoriteto vash o garavipe si vazdino te inkludil determinipe te na den pale e na-bijande shavoren. (Zhii akana, e shavorenghe protekciake servisura numa pal kasave shavore kerde decizii save sas biande)²⁴⁰. E Civilno Koalicia

²³⁴ European Roma Rights Centre [ERRC]. (2024). *Written Comments by the Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (AC-FCNM) in Advance of the Delegation's State Visit to Hungary (2–6 December 2024)* (p. 12).

European Roma Rights Centre [ERRC]. (2025). *European Court Condemns Hungary for Removal of Romani Child from Family: Case of B.T. and B.K. CS. v Hungary, 458/16*. Shaj dikhen: <https://www.economx.hu/belfold/korhazak-elhagyott-csecsemok-belugyminiszterium-informaciohiany.805045.html>

²³⁵ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.42. A gyermekvédelmi szakellátás keretében ellátott gyermekek és fiatal felnőttek [Children and Young Adults in Professional Child Protection Care]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0043.html

Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 25.1.1.12. A gyermekjóléti szolgáltatások keretében ellátott gyermekek és fiatal felnőttek [Children and Young Adults Served Within Child Welfare Services]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0013.html

UNICEF Magyarország. (2024). *A gyermekvédelmi rendszer kihívásai [Challenges of the Child Protection System]*.

²³⁶ Rozgonyi, Á. (6 October 2024). *Kevés a nevelőszülő, az örökbefogadás segítségével oldaná meg a helyzetet a kormány [Few Foster Parents – Government Proposes Adoption Support to Solve the Crisis]*. *Infostart / Inforádió*.

²³⁷ Muhari, J. (30 October 2025). *Törvényi szintre emelte az Orbán-kormány, hogy a „szökésben” lévő gyerekek helyére másokat helyezhetnek el a gyámhatóságok [Orbán Government Codifies That Guardianship Authorities May Replace “Runaway” Children with Others]*. *Népszava*. Shaj dikhen: https://nepszava.hu/3263535_gyermekvedelem-szokesben-levo-fiatalok-gyamhatosag-gyermekelhelyezes-hende-csaba-torvenymodositas

Hungarian National Legislation Database [Nemzeti Jogszabálytár]. (2025). *2025. évi III. törvény a gyülekezési jogról szóló 2018. évi LV. törvénynek a gyermekek védelmével összefüggő, valamint az ehhez kapcsolódó törvények módosításáról [Act III of 2025 on Amendments to the Right of Assembly Act and Related Child Protection Legislation]*. Shaj dikhen: <https://njt.hu/jogszabaly/2025-3-00-00>

²³⁸ Vaskuti, G. (2 April 2025). *Mire lenne szüksége a hazai gyermekvédelemnek valójában? [What Does Hungarian Child Protection Really Need?]*. *WMN*. Shaj dikhen: <https://wmn.hu/cikk/64569/>

²³⁹ Kassai, Zs. (20 June 2025). *„Éjszaka nyílnak meg a lányok” – döbbenetes részletek a Szőlő utcai javítóintézet letartóztatott igazgatójáról [“The Girls Open Up at Night” – Shocking Details About the Arrested Director of the Szőlő Street Correctional Facility]*. *24.hu*. Shaj dikhen: <https://24.hu/belfold/2025/06/20/szolo-utcai-javitointezet-visszaeles-gyermekvedelem-kormany/>

²⁴⁰ Népszava. (30 October 2025). *Ma ismét módosul a gyermekvédelmi törvény – Könnyebben mondhatják majd egy családra, hogy alkalmatlan a gyermeknevelésre [Child Protection Law Changes Again – Families May Be Declared Unfit]*

vash e Shavorenge Hakaja, savi anel khetanes e maj bare prestizheske civilne societetake organizacii save keren buti ande shavorengi protekcia, „e hakaja save sas akceptisarde inke na den e servisura save den prevencia thaj na lasharen e shavorenge socialne thaj protekciake problemura, na den minimalno numero e profesionalne manushenge thaj lenge treningurenge vaj le resorsura te mishto funkcia avel ke shavorengo protekciako sistemo”.^{241 242}

2.9. PROMOCIA (ZHANIPE) PAL ROMANO ARTO, KULTURA THAJ HISTORIA

O 2022 RCM reporto identifikacia kerdas pal oxto problemi pal e socialno reprezentacia e Romani kulturake, shibake thaj identitetake. Kadala si: (1) ke naj khanchi pal e Romani kultura thaj historia ande nacionalno kulturalno instituciako sistemo; (2) naj permanentno Romano muzeumo, kulturalno centro thaj rodipeski institucia; (3) kovlo statusi thaj simbolikalno zhutipe e Romani thaj Beash²⁴³ shibengo;(4) projekt-bazikane thaj na zurale naturake kulturalne programura; (5) naj evaluaciako impakto thaj komunitetaki participacia; (6) izolaciako, na-strukturalno grizhipe e identitetake; (7) o baripe thaj akceso e programengo save naj egalne e Romane komunitetake proporciasa; thaj (8) naj intervencii pal socialne akceptisaripe.

2.9.1. EFEKTIVPE E NRSF-ESKE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

Te dikhas o lenipe e Romani kulturako thaj historiako ke nacionalno kulturalno institucionalno sistemo, e maj vasni butji sas perdal e kontrolaki perioda kodi sas ke puterde e István Szentandrásy Kontemporalno Romani Galeria, so del jekh profesionalno than pe ekshibicii e Romane artistenge, kade lasharen e socialno vizibiliteta e kontemporalno Romano artesko. E NRSF-esko cilo sas te zhutil e Romani kultura, ba na kerde khanchi mehanizmo pe strukturalno prezencia ande nacionalno kulturalno instituciako sistemo.

Na kerde vasno progreso te keren Romano muzeumo, kulturalno centro vaj rodipeski institucia. O plano pal o Cziffra Centro ando Tavasmező vulica ando Budapesht, so shaj avlasas komprehensivno arteski, dzhanripeski thaj komunitetaki institucia, na kerde. Ama kerde jekh evikcia jekh but dulmutani Romane civilno societetake organizaciake, e Romane Parlamenteske, so but pharipe kerdas ando proceso. O than naj labjardo thaj o NRSF na das specifikalne programura, jekh kaver lokacia vaj te kerel jekh nevi institucia. Kadi but problema del ke le reprezentativne thaj ekspertura e Romane komunitetenge aba kathar but deshe bersha mangel jekh kompleksno kulturalno institucia.

Pal o zoraripe e socialne statuseske e Romani thaj Beash shibenge, o NRSF sar jekh objektiva vakerel pal e shibenge diverzitetake prezervacia. Ama o zhutipe maj butivar projekt-bazikano, ekstra kurikularno vaj rodipeske programura si thaj na vazdade kadala shibengo prestizho, edukaciaki integracia vaj administrativno labjaripe. Ando NRSF naj komprehensivno edukaciako hakaj vaj kulturalno invencia so zurarelas o shaibe perdal te den e generacii e Romani thaj Beash shiba thaj inke naj shaibe pe socialno labjaripe.

Ama si te phenas ke sas butja save vazdade o numero e ethnikalne minoritetenge sitjareng: ande koperacia e nacionalne Romane self-governmentesa ando Ungro, le studentura kon ande kadi area sitjon finansialne zhutipe (skolarshipo)²⁴⁴ xutren thaj kado propozalo vi ande opruni edukaciake institucii si thaj ke Nacionalne Self-

More Easily]. Shaj dikhen: https://nepszava.hu/3285654_ma-ismet-modosul-a-gyermekvedelmi-torveny-konnyebben-mondhatjak-majd-egy-csaladra-hogy-alkalmatlan-a-gyermeknevelésre

²⁴¹ Gyermekjogi Civil Koalíció. (2024). *Állásfoglalás a gyermekek valós védelméről a 2024. évi XXIX. és a 2024. évi XXX. törvények alapján* [Position Paper on the Real Protection of Children Based on Acts XXIX and XXX of 2024].

²⁴² Gyermekjogi Civil Koalíció. (2024). „Mit kíván a magyar gyermekvédelem” – Javaslatok 40 pontban a gyermekvédelmi rendszer megújításáról [“What Hungarian Child Protection Needs” – 40 Recommendations for System Reform].

²⁴³ Beas vaj Boyash shib arhaikalno Rumunikani shib si so e Beas/Boyas Roma vakeren, o dujto-maj bari Romani komuniteta kon labjarel peski shib.

²⁴⁴ Országos Roma Önkormányzat. (2024). *Felhívás a Roma/Cigány Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjra a 2024/2025-ös tanévre* [Call for Applications: Roma National Minority Pedagogical Study Scholarship for the 2024/2025 Academic Year]. Shaj dikhen: https://umz.hu/wp-content/uploads/2024/09/nop_felhivas_roma_2024-25.pdf

Governmentipe, ande treningura le Romane nacionalne sitjareng²⁴⁵. O totalno budzheto 10 milliova HUF (25, 000 EUR) sas thaj 4-12 manushen alosarde. O paruvipe na sas materializirime - jekh 2023-to bersheski studia pala e etnikani edukacia sikavdas ke maj cerra sar 1, 500 manusha sitjile Romanes vaj pe Beashiko shib ando Ungro²⁴⁶, so si but cikno ande komparacia e Romane populaciasa savi si 800, 000.

Kulturake programura ashen bazirime pe projektura thaj phagerde. O suporto vash e kulturake programura e Romane organizaciengo gele maj dur (e budzhetosa 210 milionura HUF, vaj 0,5 milionura EUR ando 2025-to bersh),²⁴⁷ numa ande forma katar cikne, skurto-vramake grantura save naj jekh lungo-vramaki kulturaki barjaripnaski strategija vaj na maladyon e aktuelno baripesa e Romane komunitetoske. O sistemo e themesko vash kulturako suporto ashol relativno bi-aksesiblo e Romane civilne societetake thaj komunitetake aktoreng, e grantura kotar 1-2 milionura HUF (2, 500-5, 000 EUR) so na den len stabiliteta vaj institucionalno kapacitetako vazdipe.

E governosko dekreto sikavel o suporto pala e romane teatrura. Vi te na sas ulavde financialne zhutipe e romane teatreng, ande vreme e kontrolaki, e Czinka Panna Romano Teatro Fundacia lias mashkar 800, 000 HUF thaj 1,2 milionura HUF (mashkar 2, 000 EUR thaj 3, 000 EUR) svako bersh vash peske bersheske butja ando Programo vash e Romane Nacionalne Kulturako Iniciativa.²⁴⁸

E romani identiteta maj dur separatnes si prezentisardo ande NRSF-eski logika, maj butivar ande jekh folklorikano vaj kulturalo kontksto. Naj progreso ande integracia e Romane kulturalne identitetako ande kaver sektoralne publikane politika, sar e edukacia, mediaki politika, urbani politika, vaj memoriake politikake sistemura. Ke naj intersektoralno drom kado limitiril e socialno integracia e romane kulturake thaj maj dur zurarel laki enklavaki natura.

Jekh aver problemo si kaj o volumo thaj o aksesibiliteto e kulturake programureng naj proporcionalno e romane komunitetake nacionalne prezencasa. Maj but suportirime programura si implementirime ande Budapeshta vaj ande regionalne centrura. Vi te si maj cikne, programoske-bazirime subvencii save resen vi e manushen save trajin ande cikne municipaliteta, kadala si tendencia te aven ad hoc, jekh-jekh projektura, tipikalne eventura sar 'Roma Dives'.²⁴⁹ O NRSF na inkludil principura save si ande relacia e regionalno patjaripesa, e target grupake specifikasa, vaj proporcionaliteta.

O NRSF mangel te bararel o socialno akceptaripe, ama na kerde atitudesko-paruvipeske programura kaj o targeto e majoriteta avlasas, perdal e kontrolaki perioda. Na sas kampanja vaj strukturalne kulturalne dialogenge programura so shaj kerdesas maj bare socialno akceptaripe e Romane kulturake. Numa simbolikane butja kerde pala e Romani kulturake hakaja thaj reprezentacia. E diferencia mashkar strategiako objektivo thaj aktualne programura maj dur baro si. Le maj bute strukturalne problemura pal save identifikacia kerde, nish akana na parude.

²⁴⁵ Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság. (2025). *Pályázati kiírás: Roma nemzetiségi pedagógus-továbbképzések 2025. évi költségvetési támogatására (ROMA-NEMZ-PED-25)* [Call for Proposals: Roma Minority Teacher Training Grants for 2025]. Shaj dikhen: <https://teszttef.gov.hu/wp-content/uploads/2025/04/Palyazati-kiiras-ROMA-NEMZ-PED-25.pdf>

²⁴⁶ Kállai, E. (2023). *Nemzetiségi oktatás a magyar iskolarendszerben [Minority Education in the Hungarian School System]*. REGIO: *Kisebbség, Kultúra, Politika, Társadalom*, 31(1), 5–30. Shaj dikhen: <https://real.mtak.hu/172456/>

²⁴⁷ Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság. (2025). *Roma nemzetiségi pályázatok – információs oldal [Roma Minority Grant Portal]*. Shaj dikhen: <https://tef.gov.hu/roma-nemzetisegi-palyazatok/>

²⁴⁸ Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság. (2025). *ROMA-NEMZ-KUL-25 döntési lista [Decision List for ROMA-NEMZ-KUL-25 Grants]*. Shaj dikhen: https://tef.gov.hu/wp-content/uploads/2025/06/ROMA-NEMZ-KUL-25_Dontesi_lista.pdf

²⁴⁹ Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság. (2025). *Pályázati kiírás: Roma nemzetiségi kulturális programok 2025. évi támogatására (ROMA-NEMZ-KUL-25)* [Call for Proposals: Roma Minority Cultural Programs 2025]. Shaj dikhen: <https://tef.gov.hu/palyazati-kiiras-roma-nemz-kul-25/>

2.9.2. PROBLEMENGO LASHARIPE AVRAL O NRSF

Na sas kerdo ni jekh themesko programo vaj longo-vramako civilo koperacia ande reviziaki vrama savi sistematikanes lashardasas e situacia ke naj institucionalno prezencia e romane kulturako. E publikane kolekci, teatrura, arhivura, thaj memoriake politikake institucii inke chi kerde koperacia e romane komunitetonca, artistonca, vaj kulturalne prezervaciake ekspertonca. O inkluzipe e romane kulturake kontentoske ande mainstream institucionalno praktika pe marginalne, bi-financirime civilne iniciativengi butji mol thaj naj jekh kotor ande strukturalno govermentipeski politika.

Ando Ungriko Them inke naj jekh permanentno akademikano centro vaj kulturako kidipe, kaj sikavenas e Romani historiaki reprezentacia. Akava bi-azhutipe si jekh kathar e maj signifikanto pharipe ande Romane komunitetaki autonomia pal self-representacia. Na kerde initiative ande memoriaki politika, edukacia, mediaki politika, vaj foroski politika savi strukturalnes integrilas e Romani kultura thaj historia. Ama kerde jekh cerra progreso ande relacia pala e Romane kontentesko sitjaripeske pustika, materialura. Naj rodipe pal kadala paruvipe thaj na zhanas nish kodi save ekspertura sas ando proceso. Kulturako barvalipe naj reprezentirime pe publikane thana, lokalno historiake ekspozicii, vaj arhitekturake rekonstrukcii, ni ande Budapesta ni ande gava. E romani prezencia ko urbane thana ashol bi dikhimasko.

E themeske programura savengo cilo si te parujen e socialoatitudo na sas kerde avrial o NRSF.²⁵⁰Sar phenel e data e TEF-esko, o budzheti si 860 milionura HUF (2,15 milionura EUR) vash e Romane kulturake projektura ko 2025. Ama akala love sas sporadikane thaj maj anglunes labjarde len te finansirinen lokalne eventura. E programura save vazden o zhanipe thaj saven o civilno sektori kerdas maj butivar andar cerra love kerde thaj pe cerra thana. Sar rezultato, e objektivura vash o zuraripe e socialne dialogesko thaj ciknaripe e prejudiciake na resle lashe rezultatura.

Romano civilno societeto thaj municipalitetonge aktora save naj afiliirime e rajipesa, ashile marginalizirime. Naj suportesko sistemo savo dumo delas e organizacienge save keren buti e Romane kulturasa te resen e programengo inkripe, strategikano operacia, vaj profesionalno autonomia. E principura vash o partneripen thaj e participacia naj implementime avrial o NRSF. Generalnes, ni jekh sistematikalno Themesko barjaripe vaj iniciativa na kerde avral o NRSF fremo savo kerelas signifikantno lasharipe pal e Romengi kulturaki reprezentacia, shibake hakaja, vaj socialno akceptacia.

²⁵⁰ Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság. (2025). *Roma nemzetiségi pályázatok – információs oldal* [Roma Minority Grant Portal]. Shaj dikhen: <https://tef.gov.hu/roma-nemzetisegi-palyazatok/>

3. FOKUSI PE MAJ BARE PROBLEMURA SAVE AFEKTISAREN E ROMEN

3.1. ROMANE SHAVORENGI SEGREGACIA ANDE SHKOLA

E maj bari forma e ekskluziake e Romengi ando Ungro e segregacia si ande shkola. Ande sekcia 2.2 ande kado reporto, amen xurdikanes ramosaras sar zorarel e mashkarutne klasako nashipe thaj e khangerake shkoli sar bareren e segragecia. Sar e kaza sikavel kado si kerdo perdal e lokalne Romane organizaciengo tacitno apruvo vash e politikalno lojaliteta.

Kazaki studia: Shkolaki segregacia ande jekh multi-shkola komuniteta - politikalno zhutipe e segregaciake perdal e khangerengi shkoli²⁵¹

E populacia ande kado foro ando upruno Ungro si karing le 6, 000, anda kadal karing le 1800 si Roma. E Romani populacia trajil ande trin segregaciake thana, save si diferentne ande materialne thaj kulturalne kondicii. Cerra butjake thana si ando foro e Romenge, kon maj feder bi-kvalifikaciake si thaj lengo edukaciako nivelo cikno si. E maj bare butjake thana e municipaliteta si save keren e lokalno publikane butjarne programura thaj e lokalne farmera, save maj but keren buti e sezonalno butjarnenca. E konstrukciaki industria si aktivno, thaj but butjarne phiren sako kurko, maj but keren semi-kvalifikuime buti. Ande palune bersha, o problemo e drogengo kerdilo maj baro, thaj te lasharen kadi problema las e kapaciteta e lokalne sherutnipenge.

Trine xuredelinja si thaj duj fundamentalne shkoli ande kado foro. Oxta bershenca maj anglal jekh andar le fundamentalne shkoli las e khangeraki administracia thaj akana numa cerra Romane shavoren akceptisaren kon andar maj barvale familii aven. Na-Romane shavore kathar le pashutne gava zhan ande kadi shkola. Kadi shkola shaibe del pe 'parno nashipe/huralipe', perdal soste le gazhikane shavoren naj kontakto e Romane shavorenca. Numa jekh klasa astardol ande sako bersh ande segregaciake publikani shkola, ba ande khangeraki shkola duvar maj but studentura phiren. Le gazhikane deja thaj dada phenen ke lashi si e edukaciaki kvaliteta, ke e khangeraki shkola maj bari stenderdoski edukacia del thaj e bazikalne skilura maj lashe si e shavorengi kon kathe keren graduacia, sar le shavorengi kon ande Romani shkola phiren. E edukaciaki butji ande Romani shkola na zhanel te lasharel e Romane shavorengi socio-kulturalno pharipe.

E Romane dada thaj deja sikaven konsiderabilno bi satisfakcia, sar von dikhen kaj pal o agorisardipe e segregaciako elementarno shkolako, lenge shavorengi pharo si te resen sukceso ande profesionalno edukacia thaj si len cikni perspektiva te zhan maj dur pe maj uche nivelura e studiengo. E shavore si butivar azbade, ama butivar vi von keren konfliktura. Ama e Romane dada thaj deja daran kathar e integritime edukacia ke shaj pecisajvel lenca ekskluzia kathar e gazhikane shavore.

Ko jekh kotor kathar e gazhe ando foro phende ke mangel te keren desegregacia. Akana, o proceso na sas astardo vash e dar thaj konflikto so pal jekh skurto vreme nacholas. O lokalno gavermento pinzhardas e tenzia mashkar e Roma thaj gazhe thaj astardas jekh trin bershengi akciengi seria sar kotor ando TOP Programo, savo pherel e grantoski trubulimata ama na lel sama pe lokalne trubulimata. Ama o lokalno gavermento mangel te lasharel kado.

E rola e khangeraki shkolaki si but importanto te arakhel pes o status quo. E shkolake operadores, e lokalno sherutnes ke Ungrikano Reformaciaki Khangeri, numa e foroske sherutnesa thaj e khangerake sherutnesa si kontakto thaj si responsibilo numa anglal o paluno vash shkolake butja. Von na keren garavipe e segregaciake thaj na daran kathar nisave resistencia vaj atakura save shaj te keren riziko lengere poziciake. Trubul te avel

²⁵¹ E studia e kazaki si kerdini pe thaneski buti kathar e Fondacia Autonomia (Tibor Béres) ande jekh foro ando nordo Ungro ando 2024-2025 kathar o TOP+ Programo. Ko (Avgusto 2025), o Vice-Ombudsmano vash e Nacionaliteta da investigacia pal akava pushipe, e generalo cilosa te arakhel pes e segregaciake praktike e khangerake shkolengo. E kaza si phanglo e desegregaciake akciake planosa kerdo katar e Autonomia Fondacia vash o sherutnipe e forosko. Sar gatisaripe pala kodova, kerde konsultacii e lokalno romane liderenca (trin manusha), lokalno romane dadenca thaj dejenca grupake intervjuja (desh manusha), thaj foroske thaj institucionalne sherutnenca (shov manusha).

ramosardo kaj e segregacia na kerel nisave finansikane pharipe e shkolake: von len khangeraki subvencija bi e kontrola te keren segregacia vaj na.

E segregacia ando foro si kasavo pinzhardo kaj le legalne advokaciake organizacii bari atencia den, maj anglal kerde buti ande aver kazura save astarde nacionalno atencija (eg., Nyíregyháza²⁵², Gyöngyöspata²⁵³). Vi te si e legalne suksesura, kadala na resle te keren bare paruvipe te agordisarel pes e segregacia. O lokalno governmento zumavel te na avel len konfliktura, ama vov naj direktnes responsibilo ke inkrel e institucii, thaj jekh signifikantno kotor e populaciako, mashkar lende vi kon alosaren, den suporto e akanutni segregaciake. Von kamen te ciknjaren e politikane rizika te na aven politikane pharipe.

E akanutni situacia sikavel jekh „pacha angla o baro brishind”, e grupura pinzharen jekhavres. E legalne advokatora zumaven te resen rezultatura perdal negocia, ke e konfrontacia savi kerel socialo konfliktura, naj lengo cilo. O sherutnipe e municipalitetako patjal kaj e khangeri si responsibilo te lasharel e situacia, thaj patjan ande pengi poltikane kontaktura save den len protekcia.

But Romane liderura si aktivne ande municipaliteta kon si kathar e Governmentoske suportirime programura (thaj love len pala e participacia ande ververa programura). Lengi lojaliteta karing e Governmenteski romani politika si kasavi zurali ke von chi keren reflektia pe segregacia. Von na garaven pengi lojaliteta, ke aktivnes len kotor ande politikane kampanje pash e sherutno politikalno grupo. Nish e lokalne sherutne na len proaktivno pozicia, maj feder vash e lokalne alosarnengo dikhipa thaj vash e khangeraki politikani rola. Kaver vorbenca, o suporto e khangerako si politikano protekcia e segregaciake.

3.1.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

E edukaciaki segregacia si jekh problema ande savo si evidentno e disfunkcia ko NRSF thaj o konflikto mashkar e praktika thaj e principura so kerdas o NRSF: o NRSF eksplicitno phenel ke e edukaciaki segregacia sar jekh but vasno pharipe so impakto kerel pe Romane studentura. Kamel te kerel promocia pal inkluzivno, integraciaki edukacia thaj mangel te ciknarel e instituciaki segregacia mashkar Romane thaj gazhikane studentura. Ko NRSF si klare punktura so azhukaren:

- Legalno jekhipa: so si pala o Egalno Grizharipesko Akto so na mukhel e diskriminacia ande edukacia.
- Lasharipa ande desegregaciake programura: lokalne Governmentura thaj shkolengi operatura si te lasharen e desegregaciake planura.
- E shkolenge operatorengi rezponzibiliteta: o them, o lokalno Governmento thaj e khangeri si te keren diverzne klasura
- Monitoring thaj sankcii: monitoring pal e shkolaki populacia thaj te trubul finansialne sankcii (sar ciknaripa e finansialne zhutipeske).

E kazako rodipa sikavel kaj e lokalno segregacia butivar si politikano fundo thaj kaj e politikake manusha thaj e khangera saven si phanglape e governmentipesa, aktivnes inkren e segregacia. O planirimo redukcia e lovengo na afektal but e khangera, ke von maj bare love xutren, thaj si shaipe kaj e na-Romane dada thaj deja maj feder potjinen vash 10% redukcia, ke kade lenge shavorengi na trubul te phiren ande jekh klasa e Romane shavorenca. Na numa naj praktikani implementacia e principurengi thode ando NRSF, ba e praktika e segregaciaki si inke maj feder buxjardi.

3.1.2. SINERGIA AVER AKCIENCA

Ke naj efektivne mesuripa te eliminisarel pes e segregacia, o vazdipen e khangerake shkolengo thaj o generalo nashavipen e mashkarutne klasako, zuraren e segregacia. Paradoksalno, shaj te vakeras pal jekh inverzno

²⁵² Kegye, A. (2015). *Áldott szegregáció [Blessed Segregation]*. *Fundamentum*, 2015(1), 75-85. Shaj dikhen: https://epa.oszk.hu/02300/02334/00067/pdf/EPA02334_fundamentum_2015_01_075-085.pdf

²⁵³ Index.hu. (16 October 2018). *Gyöngyöspata: Iskolai szegregáció, oktatás, szegénység [Gyöngyöspata: School Segregation, Education, Poverty]*. Shaj dikhen: https://index.hu/belfold/2018/10/16/abcug_gyongyospata_iskolai_szegregacio_oktatas_szegenyseg/

sinergia - jekh nasul efekto: vash ke na sas kerde nisave lashe butja ando Ungro te maren pen mamuj e segregacia, o EU phandel love pal e edukaciako barjaripe te anel pes o paruvipe. Akala fondura vi ande kaver integraciake butja naj prezento.

3.1.3. ROMANI PARTICIPACIA

E Romengi participacia ande diskusie pala edukaciaki segregacia si but cikni ande palune bersha. Pe jekh rig, e nacionalizaciasa e shkolenji, e konfliktura save si ande relacia e shkolenca, sar e edukaciaki segregacia, savesa phares maren pen lokalnes. O gradualo kovlaripe e civilo thaj institucionalno legalo protekciako kerel kava vi maj phares (dikh Parto 1). Ama kadala faktoren si influencia, numa vi e lokalno kondicie thaj vulnerabilitetura, sar so si sikavdo katar o kazaki studia.

Ande kazaki studia, kamas te ilustrisaras e lashi rola e (Romane) legalne protekciake organizacienge. E segregacia prezento si ande komuniteta thaj klaro si- vi e lokalne Romane dejenge thaj dadenge- ke e segregaciaki edukacia negativno impakto kerel pe avutni edukacia thaj pe butjake shaibe, nish kade naj zhutipe te keren klare akcii mamuj e segregacia, nish mashkar le Roma.

E motivacii pala kadi:

- E Romane hakajenge advokatora si dikhle sar 'avrutne' na numa kathar o lokalno na-Romano komuniteto, ama vi katar e lokalno Romane liderura. E palune maj feder den suportu vash o inkeripe e segregaciako, so si but nasul e lokalne Romenge, desar te keren konfrontacia e autoriteturenca, e nacionalne Romane liderenca, thaj e lokalne reprezentatosa e raipaske politikane partiako. Vi te naj len phanglipe e khangerasa savi inkrel e shkola (e lokalnoe Roma naj ande kadi denominacia), e Roma zhanen ke von nashti te konfrontirinen la anda kod ke e khangerake zurale politikane phanglipe si.
- Sar ramosardam maj but e lokalne Romenge chi kamen te lenge shavorenca te pecisajvel desegregacia ke daran kathar e interakcia e na-Romane shavorenca.²⁵⁴ E ideja kaj shaj te aven pedagogikane instrumentura thaj metodura te kerel pes buti kadalesa na avel ande lengo godyi, ke akana naj intencia pe kadi.
- Vi te o majoriteti e Romane dadenge thaj dejenge shaj te aven puterde pe desegregacia, o akanutno institucionalno sistemo, finansiripe, numero e sikjarengo, thaj lengo nivelu taro gatisaripe na den pozitivno avutnipe pe suksesno implementiripe kasave programesko. Kade, te inkerel pes o akanutno status quo - numa nesave lokalone Romane dada thaj deja - dikhel pes sar jekh generalo lokalo interesu desar jekh situacia savi e lokalno aktora shaj te aven puterde te paruvu.

Nashtig te azhukerel pes kaj e lokalone romane dada thaj deja korkore te lasharen kasave konfliktura. O paruvipe mangel simultano sistemo paruvipe (edukaciaki politika, edukaciaki organizacia, politikano atitudo savo del generalo socialo akceptacia), so mangel aktivno involviripe e romane politikane manushengo saven si influencia ke nacionalno romani politika thaj save akana putardes vaj tacitno akceptisaren e segregaciaki edukacia, sar vi te konvincirinel pes e lokalno komuniteta kaj o paruvipe e situaciako si ande maj lungu interesu e komunitetosko. Ke kado trubul vi e romane komunitetosko kamipe te agordisarel pes e segregacia.

3.2. SOCIALNO EKSKLUZIA, THANUTNI SEGREGACIA THAJ BI EGALIFE KE SERVICENGO AKCESO

E pashutni interkonekcia mashkar e thanutni thaj e socilo ekskluzia thaj leske konsekvence si mishto pinzhardi²⁵⁵. Ando Ungriko Them, si bare bi egalife mashkar e regionura thaj e tipuria e municipalitetengo, sar vi bari beshipnasko thaj thanesko segregacia. E socialne problemura si koncentrimen thaj akumulirin pen ande themeske marginalizirime regionura, chore tikne gava, thaj urbane segregaciake thana, save si buteder getoizirime, thaj si

²⁵⁴ Grupako interjuvo, Novembra 2024

²⁵⁵ Váradi, B., & Virág, T. (2015). *A szegregáció újratermelődése a közoktatásban [The Reproduction of Segregation in Public Education]*. In C. Dupcsik & O. J. Tóth (Eds.), *Társadalmi integráció a mai Magyarországon* (pp. 147–172). Budapest: MTA TK Szociológiai Intézet. Shaj dikhnen: https://real.mtak.hu/37501/1/varadi_virag_2015_1_89_113_oldal_1.pdf

bare deficitura ande servisura thaj infrastruktura. Sa khetane, kadala deficitura keren but dimenzionalo ekskluzia e manushengi save beshen kothe. E maj but zhene kathar e Romani populacia ando Ungriko Them trajil ande kasave thana, ande jekh segregacia kaj fizikalno thaj socialno ekskluzia si, kaj naj publikane utilitetura vaj numa partikanes shaj resen len (naj paji vaj uzho paji so shaj pijen, elektrika, kanalizacia, kidipe e gunejesko). Rezidencialno segregacia e romane populaciake ando Ungro si jekh kathar e maj phari mashkar e thema save si membrura ando EU.²⁵⁶Le maj bute Roma ande chore regii zhuven thaj si phare kothe te arakhen doktoren, sitjaren, thaj socialne butjarnen. Pe kadala thana, o xasaripe e publikane servisesko sistemengo si vi maj baro, sar dikhasa ando reporto, so shaj inkrel e ekskluzia maj dur,vi ande jekh foro. Si akana jekh baro xasaripe e profesionalengo thaj e kapacitetosko ande thana save si chore:

Ko milaj 2025, 22% e kherutne doktorengi thana avna bi pherde thaj avna pokinde katar substitutura,²⁵⁷ so kerel maj nasul zhutipe.²⁵⁸ Ko sistemo e sastipeske vizitorenge jekh problema si ke naj dosta resursura (7% e distrikturenge si bi pherde)²⁵⁹, thaj aproksimativno sa kodo numero e distrikturenge si pherdo substitutenca. Nacionalnes naj 16 000 sitjara, so si maj but dikhlino ande maj cine forura.²⁶⁰So maj but bibaxtali si jekh area, so maj but si o shaibe te na avel kothe dosta profesionalne manusha.²⁶¹

Kasave institucionalne kondicie trubun te aven adresime te shaj lasharen e bare choripeskorisko thaj kheresko choripo; o na-adekvatno programo pal potjinako kaver shaibe thaj zhutipeske programura; o xasaripe e kvalitetosko thaj e sekuritatako ko socialno sistemo; thaj o ekskluzipe e marginalizirime grupengo kathar o suporto e familiako thaj e mere vash e kherengi politika. Akava si maj dur zurardo kathar e diskriminacia mamuj e Roma pe area kathar hospitalne grizharipe zhi ko butjako marketo thaj segregaciaki edukacia.

Kazaki studia: Parude ke foresko agor

E segregaciako than si pe agor e forosko so regiako hakajesko si ke nordikano Ungro. Po tradicionalno romano beshipen pashal 300 manusha si (70 familii), so si jekh egzemplo pal e seriozno bi egalipe ande forura, o phanglipe e thanesko thaj socialo ekskluziako, thaj sar e romane komunitetura si avri parude ande maj bare forura, vi socialnes thaj vi fizikalnes. 40% e manushengo save train kate trajin ande potjinako choripe; pashe 1/5 e kherengo naj funkcionirimo najalin thaj/vaj toaleta; maj but katar 1/10 naj paji; thaj ko 8% sas phandlo o paji soske na potjinde vash leske. 35% katar e populacia kon zhanen te keren butji, kazualne butja keren, thaj duj-trinto kotor katar e terne manusha ande bersha 18-24 maj anglal mukhen e shkola sar trubulas; soske si

²⁵⁶ Országgyűlés Hivatala. (February 2023). *Infojegyzet – A szociális ellátórendszer aktuális kihívásai [Information Brief – Current Challenges in the Social Welfare System]*. Budapest: Országgyűlés Hivatala.

Európai Bizottság. (2020). *Roma inclusion measures in the EU: Progress report 2020*. Brussels: European Commission. Shaj dikhen: https://ec.europa.eu/info/publications/roma-inclusion-progress-report-2020_en

Európai Bizottság. (2019). *Evaluation of the EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020*. Brussels: European Commission. Shaj dikhen: https://ec.europa.eu/info/publications/evaluation-eu-framework-national-roma-integration-strategies-2020_en

²⁵⁷ Országos Kórházi Főigazgatóság. (2024). *Tájékoztató a tartósan betöltetlen háziorvosi körzetekről [Briefing on Permanently Vacant General Practitioner Districts]*. Shaj dikhen: <https://alapellatas.okfo.gov.hu/tajekoztato-a-tartosan-betoltetlen-haziorvosi-korzetekrol/>

²⁵⁸ Bíró, A., & Elek, P. (2019). *The Effect of Primary Care Availability on Antibiotic Consumption in Hungary: A Population-Based Panel Study Using Unfilled General Practices*. *BMJ Open*, 9(9), e028233. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-028233>

²⁵⁹ Koós, A. (12 February 2024). *Aggódhatnak a kisgyermekesek, várandósok? Rengeteg magyar ellátása válhat bizonytalaná [Should Young Families and Expectant Mothers Be Worried? Many Hungarians Face Uncertain Access to Care]*. *Pénzcentrum*. Shaj dikhen: <https://www.penzcentrum.hu/egeszseg/20240212/aggodhatnak-a-kisgyermekesek-varandosok-rengeteg-magyar-ellatasa-valhat-bizonytalanna-1146875>

²⁶⁰ Szapáry, Gy., Asztalos, P., Kiss, D. M., Marmoly, N., & Szalai, Á. (2024). *A pedagógushiány fenntartható megoldásáról [Sustainable Solutions to the Teacher Shortage]*. *Magyar Közgazdasági Társaság*. Shaj dikhen: <https://mkt.hu/hu/2024/06/25/a-pedagogushiany-fenntarthato-megoldasarol/>

²⁶¹ Daróczy, G. (Ed.). (2024). *A romák közszolgáltatásokhoz való hozzáférése Magyarországon II [Public Service Access by Roma in Hungary II]*. *Phiren Amenca*. Shaj dikhen: <https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2025/06/A-romak-kozszoalgitatasokhoz-valo-hozzaferese-Magyarorszagon-2024.pdf>

getozacia, droge thaj chorre thana si bare problemura.²⁶² E socialne pharipe si zurarde kathar e thanesko thaj fizikalno ekskluzia thaj segregacia; upreder socialno mobiliteta si tikni (thaj si numa kana kerel intervencia e lokalno civilo societeta). E sastipaske vizitora, e socialne butjarne, thaj e butjarne vash o sastipe e shavorengo tikno si vaj nisar na zhan ke Roma (vaj numa oficialnes keren, kana len jekh shavores kathar e familia); na keren preventivne aktivitetura²⁶³. Komparacia e avere kotorencia e foroske, akala bazikane servisura na zhanen te resen vaj numa limitime shaj resen len thaj keren kontrola thaj diskriminaciake pariktki. O akceso ke publikane servisura si pharo ke kuch thaj pharo si te zhan/dromaren ande foresko centro.

Maj but katar e Romane shavore phiren ande segregaciake xurdelina save si ande khera pe agor e forosko (numa maj dur katar o segregaciake than). Maj but shkolate shavore na phiren ke lokalno elementarno shkola andi suburbano rig savi si pashal kaj beshen, ke ande duj segregaciake shkole bicharen len save maj dur si kathar o foro. Ande kadi lashi shkole, kaj maj feder kasave shavore phiren kon andar suburbane thaj urbana thana thaj mashkarutne klasake familii aven, vi te si e distriktoski shkole, relativnes cerra romane shavore sitjon kathe (maj but jekh vaj duj ande jekh klasa), thaj von na butivar resen e shkoleko mahskarutni edukaciake programo. E motivacia vash akava si kompleksno, ba garavde selekciake mehanizmura e shkoleko thaj e sitjarengo, sar vi o bi-azhutipe e programurengo (aver kathar e civilno societetosko organizacia savi si prezento), khelen jekh signifikanтно rola.²⁶⁴

Ke naj centralno governmentalno/lokalno governmentalno intervencia, lokalne civilne organizacii si te keren butji sistematikalne problemenca (maj feder te zhutinen e shavoren ande edukaciake butja).

Na kerde infrastrukturake lasharipe ando telepo kathar e mashkarutne bersha ko 1950 zhi ko 2006; mashkar 2006 thaj 2008 e fizikalno rehabilitacia e telepesko sas kerdo kathar EU fundura (ROP). Manusha kathar o telepo aktivnes kerde participacia ande rehabilitacia thaj advokacia, ande soste e civilne organizacia zhutisarde, thaj vi kerde pengi formalno organizacia vash kadi.

Zhi kathar kado lasharipe, na sas kerdo khanchi progreso ando fizikalno environmento, infrastruktura vaj resipe ke publikane servisura. O lokalno governmentipe na gindinel ke ande segregacia trubulas te keren lasharipe vaj servizengo resipe; numa e policiaki prezencia barilas (cerra rezultatenca).

3.2.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIPE

O NRSF phenel ke del kompleksni socialno urbano rehabilitacia ande forura, thaj kaj trubul te xosel e Romane telepura save dur si kathar o foro. O EFOP Programo das 3.1 billionura HUF (7.75 millionura EUR), sar o governmentalno reporto phenel, so labjarde ke programura te xosen e segregaciake beshipnaske kondicii pe 95 municipaliteta. O governmentalno reporto phenel, ke lasharde e beshipnaske kondicii maj but sar 3, 000 familienge ande 125 segregaciake area thaj 287 njeve apartmentura sas kerde thaj pe 375 kerde renovacia. Ama o 2022 reporto kathar e Prime Ministeresko Ofiso phenel, ke e desegregaciake efektura e intervencienge na zhanen te dikhen/keren pal lende rodipe.²⁶⁵

Ando bersh 2023, o Ungro das 16.6% kathar pesko GDP pe socialno protekcia, so jekh ciknaripe si, majna 20% ande komperacia ke palune deshe bersha. E socialne sekuritetaki adekvacia musalas thaj barilas o socialne transferengo efekto pe choripesko ciknaripe. Ande maj chore distriktura, maj but sar o pash mashkar 0-17 bersha

²⁶² Pushipenge bazake datengo kidipe ande segregaciake komuniteta (Juniush-Juliush 2024, 53 khera sas ando samplo)

²⁶³ Interjuvo e civil organizaciake sherutnesa, savi organizacia ande komuniteta kerel butji ande palune bute deshe bersha (Juliush 2025)

²⁶⁴ Interjuvo e civil organizaciake sherutnesa (2025). Fokus grupura sahvorenca thaj lenge dadenca, dejenca (2024).

²⁶⁵ Teller, N., et al. (2022). *School Segregation, Student Achievement, and Educational Attainment in Hungary: Evidence from Administrative Data*. *International Journal of Comparative Sociology*. Shaj dikhen: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/00207152231198434>

ande potjinako choripe zhuvel. ²⁶⁶42% le Romenge zhuven ande potjinako choripe thaj 47% zhuvel ande materialno caj socialno deprivacia. ²⁶⁷

Naj dosta profesionalne manusha ando socialo zhutipe pe periferikane thana, so si adresirimo perdal lokalne integraciake programura. Numa, akava shaj te lasharel o xasaripe e profesionalengo pe skurto vrama. E sistemsko problemura save si karakteristikane e sektoreške (na-kapacitetosko, xasaripe e profesionalengo, cikne love thaj socijalno prestizho, na-dosta kvantiteto, thaj kvaliteto e servisurengo) baro impakto kerel pe tikne gava thaj chore area, kaj maj feder Roma beshen. E regionalne diferencii ande servisura si „phangle ke regionalne thaj lokalne nasulimata thaj ke regionalno koncentracia e kompleksne socialne problemurengo“.²⁶⁸ Ando sastipe, naj vaj na sas nisave intervencie: o programo vash mobilno skringo numa pe limitalno niveli sas kerdo; na sas organizuime intervencie save si phangle ke chore khamne zhuvja, thaj sas pharipe ande sistemsko sastipeske vizitorengo paruvipe. Pe chore thana, o FETE Programo si o angluno instrumento e Govermentesko pe servizengo lasharipe. O programo sas implementime ande 238 municipaliteta ando 2024 thaj si azhukerdo te resel pesko cilo 300 ando 2025, so si maj tikno kathar jekh deshto kotor katar e Ungrikane forura, thaj kade na keren sistematikalno nacionalno impakto. O programo si kerdo pe nivelo e beshipnasko, ama e organizacia e servisurengi thaj e provizia e kvalitetoske publikane servisurengi butivar mangel intervencia po regiako nivelo.

Katar e aproksimativno 1.300 segreguime thana, kompleksne programura sas implementirime ande 126 anda lende ande 95 municipaliteta²⁶⁹, numa kadala si but cikne ande skala, vi individualno (po lokalno nivelo) thaj vi kolektivno (po nacionalno nivelo), te anen realo paruvipe. E rezidentalno segregacia si evidentno ande themeske periferikane thana thaj ande urbane aglomeracie. O bibutjaripe e rezidencialno mobilitetosko determininel vi o but tikno nivelo e socialno mobilitetosko, thaj akala si sa problemura save trubun praktikane solucie. Ni anti-segregaciake programura ni o FETE na zhanen te keren realo lasharipe pala kadala zhivipnaske kondicii.

Le servizengo pharipe thaj thaneski segregacia e buxle diskriminaciake praktiki maj feder bararen e ekskluzia. O NRSF na del duma pal o dujto; te dikhas e anti-Romane hatjaripe thaj anti-diskriminaciake rodipe, o governmento vakerel pal ‘mutualno zhanipesko-vazdipe’ thaj pinzharipe e Romane kulturake, sar instrumenti. E legalno protekcia so den e autoritetura thaj civilne organizacii maj feder kovlile (dikhen o parto pal anti-Romano hatjaripe thaj diskriminacia).

3.2.2. SINERGIA KAVER AKCIENCA

Ande kaza pal socialne thaj shavorenge socialne servizura, naj sektoralno strategia savo definisarelas kompleksne lasharipeske butja, lashi koordinaciasa, kaj ando fokusi e Romane telepura avenas kaj naj servizura. Shaj ke o FETE Programo bare lasharipe kerel pe lokalno niveli thaj kade vi te numa temporalnes, de lasharen e servizura, bi sinergiako, na zhanel te lasharel e sistematikalne problemura pal publikane servizura. Thaj na kerel kontribucia ke lungone-vramako lasharipe. Kathar o 2018-to bersh, pal sako infrastrukuralo barjaripe ande segregaciake thana trubul te avel jekh projekto pal manushikane lasharipe. E natura e projektoski finansiripeski,

²⁶⁶ E data so kidinde ando 2023 ande panzh maj chore distriktura (te lasharen kompleksne programenca) e potjinako choripe mashkar 0-17 bersha sas 59% (ande komperaciasa e nacionalno averago si 14%)

Bass, L., Darvas, Á., & Farkas, Z. (2025). *Income Poverty and Child Vulnerability in Hungary's Most Disadvantaged Districts* [Manuscript in preparation].

²⁶⁷ Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 5.1.1.4. *A gyermekes háztartások jövedelmi szegénységi aránya* [Income Poverty Rate of Households with Children]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0054.html

Hungarian Central Statistical Office [Központi Statisztikai Hivatal]. (n.d.). 5.1.1.5. *A gyermekes háztartások jövedelmi szegénységi aránya régió szerint* [Income Poverty Rate of Households with Children by Region]. Shaj dikhen: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0055.html

²⁶⁸ Kopint-TÁRKI Zrt. (2022). *Economic Trends 2022/3 Report on Eastern Europe and Hungary* (p. 14). Shaj dikhen: <https://kopint-tarki.hu/en/economic-trends-2022-2-report-on-eastern-europe-and-hungary-out/>

²⁶⁹ State Secretariat for Social Opportunities and Roma Relations. (2025). *Public Statements and Programme Briefings*. See: <https://hungarytoday.hu/roma-culture-and-community-celebrated-with-awards-ceremony/>

kadala shaj keren buti numa ande jekh fragmentime thaj izolime rig thaj naj lashe pe provizia thaj barjaripe, ke e lokalone Guvermenipe si e implementatura, ama e servizengi organizacia pe regiako niveli keren.

3.2.3. ROMANI PARTICIPACIA

Le maj bute programeske elementura ko FETE Programo si 'gata' kana arenen ande komuniteta, kaj e Romane komuniteturen cikno vaj naj involviripe ande lengo lasharipe. Romane organizacie vaj komunitetura naj involvirime ande buxljaripe e socialno/shavorengo socialno sistemo, sastipasko serviso, identifikacia e lokalne publikane servisosko lasharipe, vaj ando planiripe e butjako. Pala e kherenge programura, shaj te konkludisarel pes kaj von naj involvirime ando planiripe, ande operaciaki implementacia vaj ando monitorisaripe e programurengo.²⁷⁰ Sar si sikavdo ande kazako rodipe, o aktivno involviripe thaj participacia e Romengi ande verver iniciative shaj te dikhen s po lokalno nivelo (ande individualne marginalizirime komunitetura). Ke naj len informacia, zhanipen, resorsura, thaj networkura, thaj vash lengi vulnerabiliteta, sar lengi but dimenzionalo ekskluzia, e marginalizirime Romane komunitetura na zhanen te phenen so trubul lenge, bi avrutne intervencii thaj zhutipe.

3.3. LIMITALNO PARTICIPACIA E CIVILNE SOCIETETAKE ANDE HAKAJENGO KERIPE

Ando Ungro, e civilne societetaki participacia ande hakajengo keripe numa formalnes si (perdal konzultaciace forumura, monitoring komisii, thaj partnerenge platformura). Ande praktika, e civilne societetake organizaciengi rola limitirime si- o proceso pal deciziako keripe tipikalnes opra-tele si thaj o shaipe pe profesionalno dialogo thaj realno impakto limitime si. E participacia maj feder si kovlardi perdal e limitaki kapaciteta thaj e organizaciengi politikalni pozicia, thaj perdal ke politicizarinen e civilno sfera thaj na den glaso e kritikalne organizacien perdal paruvipe ande hakaja. Sar rezultato e civilne societetako influenso pe hakaja maj feder formalno sar realno si.

Kazaki studia: E rola e civilne societetake organizacienge ande EU lovenge monitoring komisii

Ando programesko periodo 2021-2027, sar e EU hakaja phenen, e independentne civilne organizacie shaj keren participacia ande monitoringoske komisia vash individualno operativno programura (irisaripe ke praktika savi sas angla o 2013). E komitetoske membrura save si delegirime kathar e civilne organizacie len potjin thaj si len alosarimasko hakaj. Generalnes sako zhanel ke e kompozicia e komisiake o 50% kathar o governmento thaj 50% kathar civilo societetako kotor savo si ramosardo andi regulacia na sikavel ke realnes independentne civilne si kote, kon na lazhan te vazden pengo glaso ande formalne situacii vaj phare atmosfera. E 'civilno societeta' rig butivar governmentalne organizacii si thaj na vakeren pal e problemura, kasave asociacii thaj organizacii save formalnes si civilne vaj keren reprezentacia e specifikne sektorenge, butjarenge vaj enterprenorenge, ama saven bari konekcia si ko Governmento. Ande but kazura, si len jekh fundamentalo finansialo interesu te sigurin kaj e akharimata pala propozalura si publicirime sar maj sigo thaj te keren buti sajekh, bi te dikhel pes ke shaj vazden fundamentalne hakajenge obiekie.

Legalne hakajenge thaj Romane organizacii avile ande komitetoski buti perdal jekh kompetitivno aplikaciako proceso. E Romengi participacia ande komitetura si but cikni, so avel kathar o bi-kapaciteto thaj bi-informacia mashkar Romane organizacie thaj lokalno Governmento. E eksperienca kathar e organizacie save si ando monitoringo si diferentne, thaj e komiteturengo funkcioniripe thaj putardipe pala civilo societatosko participante si but diferentno thaj vi e komisiaki butji thaj lengo puterdipe si diferentno sar si sikavdo katar e kazura save aven.

E governoske delegatura si maj but ande sa ande komitetura, anda kadi si minimalno shansa te zhan maj angle e perspektive e civilo societake. Ama sas kazura kaj o komiteto akceptisarda e propozalura katar e delegatura katar o civilo societeto ande jekh kotor vaj ande sasto: ando fremo kathar o DIMOP Operativno Programo, maj anglal sar rezultato katar e buti katar e Fundacia Autonomia, sas shaipe te den propozalo pe grantura e civilne organizacii thaj na numa e khangerake organizacii, te lasharen e digitalne zhanipe e maj chore manushenge. O

²⁷⁰ E baza e interjuvo si e István Horváth Aba-sa, presidento ko ORÖ, 23 Juniush 2025

suportosko programo, e budžetosa ko 11 miliardura HUF (27.5 milionura EUR), sas reslo ko civilno sektoro.²⁷¹ E Ungrikani Civilno Slobodimaski Unia thaj o Ungriko Helsinki Komiteto resle te keren buti penge propozalonca ande relacia e manushenge reintegraciasa kon ande robia si. Perdal e konsultacia, von resle te keren e eliminacia jekh bi lashe hakajeski kondicia ande sa le robii sar e projekteski implementacia: O Ungriko Them kerdas inke jekhvar regulacia pal e pleksikane glazhenge zidura so kerdas pharo e manushenge ande robia te vakeren kaverenca kon aven ke lende.²⁷²

Ama vi te si kadala suksesura, si vasno te phenas ke ande komiteta, e civilne societetake akceso ke dokumentura sas but pharo pal e selekcia thaj implementacia e projektenge. Jekh lasho misal si, ke vi te mangle butivar, le civilne participantura ko FETE Tematikano Komiteto na zhangle te len e dokumentacia pal jekh programesko elemento (beshipe), so po agor das jekh civilno organizacia savi na kerel butji ande komisiaki butji perdal publikane intrestesko data mangipe.²⁷³

3.3.1. LE NRSF-ESKO EFEKTIVPE ANDE PROBLEMENGO LASHARIFE

Ande prezencia pal e strategiake institucionalne sistemo, o NRSF phenel ke vasneske dikhel e fundamentalno principlo ke 'khanchi pal amende, bi amende', so sikavel ke le socialne inkluziake implementacia kade shaj keren te aktivnes involvirinen e target grupura, sar vi le Romane komuniteturen. Sar vasne partnerura kerel identifikacia pal ethnikalne minoritetenge Governmentipe, civilne organizacii thaj religiake organizaci, ke von fleksibnes keren respondura pe societetake trubujipe, zuraren e komunitetake autonomia thaj si len bari kapaciteta. Maj baru prioriteta kamel te del e Romane civilne orgaizacien ande deciziengne keripe, implementacia thaj monitoring sa pe niveli. O NRSF vakerel pal le diferente nivelura e konzultaciake forumenge thaj kerel identifikacia sar area e lasharipeske pal zuraripe, transparencia, thaj buxjaripe e inkluziake ko konzultaciako sistemo. E intervenciake area si te inkren maj dur e konzultaciake mehanizmura, te lasharen e regulaciaki frama vash koperacia, thaj te zuraren e publiciteta thaj profesionalno komunikacia ande socialne inkluzia. O cilo si te lasharen o efektivipe, transparencia, thaj operaciake publiciteta e partnership forumenge.

E objektivura thaj e intervenciake thana save si thodine vash o partneripe si pozitivno, ama o NRSF na inkludil nisave specifikune butja vaj meripeske indikatora ande kado dikhipe.

Ande konsultaciake foruma vakerde ko NRSF, akala trin platforme si e maj vasne save zuraren e Romengi participacia:

- O jekh maj vasno platformo so dikhel sar labjaren le EU love thaj kaver governmentikane programura save impakto keren pe Roma, sar e NRSF-eski implementacia, si e Romane Koordinaciako Konsilo (ROK-T) so kathar o 2011 kerel butji. Le manusha kon kerde o Konsilo kethane e Governmentesa, phenen ke lengo cilo si 'te den rekomendacii thaj konzultacia so e integracia zhutinel', kaj 33 membrura si, delegatura kathar efa nacionalne civilne organizacii, panzh regiake Romane Nationale Self-Governmentura thaj shov khangera.
- Le eventura ko Nacionalno Romano Platformo (NRP- dikh vi ke sekcia 1.3.4 ande kado reporto) shaj aven vasne forumura e civilne participaciake. O cilo le eventurengne si promocio te keren e kooperacia thaj te akharen lokalne aktora ande NRSF-eski implementacia, ande vakeripe pal aktivitetura thaj ande rezultatengi evaluacia. Totalnes 751 manusha kerde participacia pe 15 eventura mashkar le bersha 2022 thaj 2023. Jekh evaluacia so kerdas o Ministro vash Andrutne Butja das jekh pozitivno dikhipe e rezultatenge.²⁷⁴ Ama sar le dokumneti thaj agenda pal e eventura sikaven, shaj phenas ke e

²⁷¹ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=979053147597081&set=a.556688843166849>

²⁷² Társaság a Szabadságjogokért. (2024). *Egy év tapasztalata a monitoring bizottságokban* [One Year of Experience in the Monitoring Committees]. Shaj dikhen: <https://tasz.hu/cikkek/egy-ev-tapasztalata-a-monitoring-bizottsagokban/>

²⁷³ O mangipe vash data pal publikano intresto bicharde ko MMSZ kathar o Nacionalno Asociacia e Chore Familienge.

²⁷⁴ Hétfa Kutatóintézet. (2023). *Zárótanulmány – 'A Magyar Nemzeti Roma Platform megerősítése 2022–2023' elnevezésű projekt értékelése* [Final Study – Evaluation of the Project 'Strengthening the Hungarian National Roma Platform

Platformeske eventura na sas jekh forumo vash profesionalno dialogo ama maj feder sar jekh opral-tele informaciake denipe thaj poltikalno, govermentalno thaj konstituciaki reprezentacia.

- Amen dikhlam sar keren butji e monitoring komisii pal individualne programura ande kazaki studia. E komisiaki butji phari si vash e nasul atmosfera, savi vi daravel e egzistenca varesave organizaciengi, maj anglal kodola save inkren e civilo kontrola. O Hakaj pala Protekcia e Suverenitetosko, so naj segurno, direktno phagel o principio pala partneripe thaj phagel e patjavipeski atmosfera savi si angluni kondicia pala efektívno funkcioniripe kadale komisiengo. (o impakto e planirime hakajesko si sikado ande Sekcia 1.3.3.).

3.3.2. SINERGIA KAVER AKCIENCA

E Ungriko civilno societeta, inkludime e Romani civilno societeta, ulavdi si perdal kon si lojalno ko Governmento. Kado kerel impakto pe labjaripe thaj kontrola e EU thaj domestikálne lovenge. O NRSF mangel te akharel sar maj but organizacii, save pasha e Governmenteske hakaja si, save maj feder xutren lovikane zhutipe, sar kodola kon kritikalne glaso si. O nashavipe e civilo organizaciengo save si independentne kathar e govermenteske zhutipe, si mishto ilustrime katar o butjaripen e Municipalno Civilno Fundo (VCA)²⁷⁵, savo si finansirime katar e themeske love. Tela e suportosko programo, o governmento das aproksimativno 14 miliardura HUF (35 milionura EUR) ande trin runde e aplikacienge (4,4 miliardura HUF / 11 milionura EUR ando 2021, 4,8 miliardura HUF / 12 milionura EUR ando 2022, thaj 4,8 miliardura HUF / 12 milionura EUR ando 2024). Jekh investigacia 251 organizaciasa save line maj bare grantura, 15-37 milionura HUF (37,500 zhi ko 92,500 EUR) sikavda kaj 87% lendar sas klaro phangle e Fidesz-esa. Ande kontrasta numa jekh tikno kotor katar e chachikanes independento vaj opoziciake organizacii resle finansiripe.²⁷⁶ Mashkar kon xuterde lovikane zhutipe, but sas lle fundacie thaj le sportoske asociicii phangle saven pro-govermentikane poltikake manushenca si konekcia, kon resle butivar desh milionura forintura. O duho e NRSF-esko si kontradiktirime e praktikasa savi si ande kazaki studia, kaj e membrura e civilne monitoring komisiake na resle o akceso ke varesave dokumentura pal e selekcia thaj implementacia e projektenge.

3.3.3. ROMANI PARTICIPACIA

E Romengi participacia si zurardi ande sa trine platformura, ama e Romane reprezentaciake manushengo numero kathar civilne organizacia ande monitoring komisii si but cikno. E Romengi participacia maj zurali avelas te o MROÖ delas delegacia ke kadala komisii, inkludime civilne organizacii. O akanutno prezidento ko self-govermentipe phenel ke vasno si te keren participacia ande komisiaki butji, ama si te len sama vi pe kapacitetaki zoraripe. Kado trubujipe sas zurardo kathar kaver aktivne Romane civilne organizacii. Ande maj but kazura, e Romane organizaciengo politikalno phanglape na zhutinel e objektivno, kritikalno butji.

Ama lengo komunitetosko involviripe thaj eksperienca shaj delas vasno suporto vash planiripe thaj implementacia. Akava mangel chachutno dialogo thaj buti e forumengo. Importantno si te zurarel pes e Romengi participacia ande implementacia ke EU lovikane programura. O gavermento maj feder kasave programura kerel so maj anglal definisaren, ama planiril te del numa jekh tikno kotor katar e resursura save si ulavdi perdal jekh puterdi standardno procedura. Sar rezultati, EU love na zhutinen te zoraren e Romane civilne organizaciengi institucionalno thaj profesionalno kapaciteta. Kade na zuraren e Romane self-organizacii thaj advokaciake mehanizmura, thaj o lasharipe vash efektívno participacia ande publikane hakajengo procesura.

2022–2023']. Shaj dikhen: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/01/Roma-Platform-zarotanutmany-1130_v2_final.pdf

²⁷⁵ Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. (n.d.). *Városi Civil Alap – támogatási információk* [Urban Civil Fund – Grant Information]. Shaj dikhen: <https://bgazrt.hu/tamogatasok/varosi-civil-alap/>

²⁷⁶ E viktoriake propozalura vash o Governmentesko Ruralno thaj Urbano Civilno Fondo, kerdo te del suporto e civilno societake organizacienge, sas distortirime. E analiza phenen, jekh baro kotor e fondurenqo sas reslo ando 2024-to bersh kathar e civilo societetaqe organizacie kerde kathar e pro-govermentoske politikake manusha.

Bódis, A. (22 January 2024). *A Fidesz gigantikus álcivil hálózatot épített a választásokra – sok kis „Németh Szilárd” léphet akcióba* [Fidesz Built a Gigantic Pseudo-Civil Network for the Elections – Many Little ‘Németh Szilárd’ Mobilized]. *Válasz Online*. Shaj dikhen: <https://www.valaszonline.hu/2024/01/22/fidesz-varosi-civil-alap-nemethszilard-valasztasok/>

4. LABJARIBE E EU-SKE FINANSIKANE INSTRUMENTURENGO

4.1. E EU FUNDENGO IMPLEMENTACIAKE KONDICII VASH E ROMENGO JEKHIPE

E duj majbare aktora ande labjaribe e EU lovengo vash e Roma si o Themesko Sekretariato vash e Socialne Oportunitetura thaj e Romane Relacie katar o Ministeriumo vash o Andrutne Butja (BM) thaj e relaciaki ministerialno institucia, o Generalo Direktorato vash e Socialno Jekhipe (TEF), sar vi o Programo vash e Inkluzivne Komunitetura kaj o sherutno o Prime Ministresko Komisioneri si kon implementacia kerel ke Inkluzivne Diagnozaki Strategia (o strategikano dokumento savo orientisarel o FETE Programo). Pe baza e ekspertonge intervjuengi kerde kana sas kerdo o reporto, sikavel ke naj profesionalo kooperacia mashkar e organizaciake unitetura, thaj e programura si len tendinca te phiren paralelno, na te aven kerdine te vazden thaj te zuraren jekhaves.

Le duj sherutnen kathar le organizacii si phare pushipe, so kontroverzalno si e neutralizaciasa sar publikane ofiserura. Pala publikane kerdile e Attila Sztojkaszke vakeripe, save pharipe shudas pe Romane reprezentativne thaj sakon shaj gindinelas ke te lojalne ashen, zhutipe xutrena, themesko sekretariato kerdilas.²⁷⁷ Leske aktivitetengo fokusi pe politikane pushipe shudas thaj na pe profesionalne inkluziake programura. Leski maj viziblo aktiviteta sas ke kerdas o Romano Civilno Alianso (CIKÖSZ), so kerde vash e parlamentarne thana ande minoritetengi lishta ko 2026, ama e projektura ande pesko portfolio (tala o EU Operacionalno Programo) na kerde ande vreme. Sas reportura pal lovikane zhutipe e lojalne Romane sherutnenge.

O Miklós Vecsei, kon sas o sherutno e FETE Programosko telal o direktipe e Prime Ministroski Komisari, das o FETE Programo kathar o Ungrikano budzhetosko finansiripe ko EU finansiripe bi interupcia. E FETE Programura thaj e akharimata vash propozalura aba paruvde katar e fondura katar o angluno barjarimasko ciklo ko EU fondura kathar o 2023, thaj programura, saven konekcia sas e njeve ciklosa, sas astarde. E Miklós Vecsei-ski shaimata te reprezentisarel efektivnes e interesura naj lashi vash leski inkompatibiliteta ke diferentne pozicii sas les, so vi e Europaki Komisia zhanel. Kana vov kerdas buti sar ministrosko komisari, o Vecsei sas viceprezidento e Ungrikane Malta Socialne Servizesko, thaj pala nesave bersha sar honorarno viceprezidento, vov avel palesh viceprezidento ko Maj 2025.²⁷⁸ Kadi situacia phagel minimum duj regulacii save governin e konfliktura e interesurenge mashkar e Ungrikane publikane oficerura.²⁷⁹

Jekh buti e Themesko Sekretariatesko vash Socialno Shaibe thaj Romane Relacii ko Ministeriumi vash Andrutne Butja si te kerel koordinacia pal e govermentikani strategia thaj programura save si te keren socialne shaibe, Romengi integracia, thaj egalutne edukaciake shaibe e chore shavorenge. Participacia kerel ando profesionalno thaj metodologikano menadzimento e integraciake projekteengo finansirime ke EU-ske fondura vash o lasharipe, anda kadi importantno rola si andoo EFOP Plus socialno integraciako barjaripe.

²⁷⁷ Népszava. (30 October 2023). *Újabb hangfelvételen beszél Sztojka Attila arról, hogy „aki a család tagja, azt családon belül kezelik”, de kívül ezt senki nem érezheti* [New Audio Recording: Attila Sztojka Says “Those in the Family Are Handled Internally”]. Népszava. Shaj dikhen: <https://nepszava.hu/3142979>

Index.hu. (12 January 2022). *Most hűtlen kezelésről és a meleglobbibról beszélt Sztojka Attila* [Sztojka Attila Now Speaks About Mismanagement and the “Gay Lobby”]. Index. Shaj dikhen: <https://index.hu/belfold/2022/01/12/most-hutlen-kezelesrol-es-a-meleglobbirirol-beszelt-sztojka-attila>

²⁷⁸ Magyar Máltai Szeretetszolgálat. (2024). *Tisztújítás a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál* [Leadership Change at the Hungarian Charity Service of the Order of Malta]. Embassy of the Sovereign Order of Malta to Hungary. Shaj dikhen: <https://hungaryembassy.orderofmalta.int/hu/h%C3%ADrek/tisztujitas-a-magyar-maltai-szeretetszolgalatnal/>

²⁷⁹ Magyarország Országgyűlése. (2018). *2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról* [Act CXXV of 2018 on Government Administration], §3. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800125.tv>

Magyarország Országgyűlése. (2007). *2007. évi CLXXXI. törvény a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról* [Act CLXXXI of 2007 on the Transparency of Publicly Funded Grants], §§2 & 6. Shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700181.tv>

Ande zhutipeske shemi si targetime Romane programura, pe save shaj keren aplikacia perdal puterdo akharipe. Pal but bersha, nish akana naj publisarde e propozalenge akharipe zhi ko 2025 Avgusto.

Sar e TEF Programura na sas inke astarde ke vreme kana sas kerdo o reporto, numa informacii pal e implementacia e FETE Programoski si publisardo. Astaro ko 2019 bersh, o programo kamel te kerel komprehenzivno barjaripe e 300 maj chore forenge/gavenge kaj si bari romani populacia. E beneficiake forura/gava si implementime ande fazura, 300 si planirime te agordyon ando bersh 2025. O Ungriko Malta Socialno Servizo (MMSZ), savo si responsibilo vash e profesionalno koordinacia, thaj e shtar bare khangerenge organizacii save keren buti ande maj but forura save si involvirime, khelen jekh but vasni rola ande implementacia. Kathar o 2023-to bersh, o MMSZ alosardas, perdal jekh akharipe kodola organizacien save maj palal shaj te den aplikacii te keren buti ande neve inkludime municipaliteta.²⁸⁰O akharipe e propozalengo, sar e selekciake kriterii sikaven, maj feder e kompleksne, bare thaj diverzne organizacien shude pe lasho than, thaj na e lokalne, maj fokusake organizacien. O akharipe na das dosta informacii e aplikaciake manushenge te keren lashi decizia, thaj e participacia mukhlas e eligibiliteta te keren aplikacia pe avutnipeske akharipe, ama na das garancia, ama ke profesionalne planeski preparacia but resorsura trubunas. Ande aplikacia diferentne skilura mangle, so pushipe kerdas, ke jekh organizacia zhanel te kerel sa vaj na. E municipalitetengi validacia so kerde angla 2022 numa dikhlas e mandatorialne aktivitetura ama na dikhlas o efektivepe vaj e kvaliteta. Na sas dosta informacia, o akharipe e propozalengo manglas kathar e organizacii te den pengi signatura pal kooperacia bi kodolesko te den jekh klaro piktura pal e kondicii e programesko, ke na sas dosta resorsura.

O MMSZ thaj leski Fundacia si vi ande implementacia e FETE Programosko. Ando alosaripe e organizaciengo save len kotor, jekh si o organizatoro e tenderosko thaj o aver si o aplikanto, savo kerdas aplikacia vash sa e 180 beshipe. O MMSZ po agor ikililo kathar but municipaliteta, thaj sar rezultato kotar o tenderi, numa efa Romane civilno societakere organizacie sas andre ande implementacia pash e bare khangerake bazirime karitativne organizacii. E aktora kotar o civilno societeto kritikisarde o akharipe vash tenderura, savo na sigurisarda barabar shaibe, thaj e MMSZ-esko procedura vash tenderura ko vakti kana sas dino avri.²⁸¹E monitoringosko komiteto e EFOP Plus Programosko, savo maj anglal finansiril o programo, na kerdas investigacia pe kontestime procedura.

O FETE Programo akana si finansirimo maj but katar e EU fondura. Mashkar aver butja e Necipeski thaj Resilienciaki Faciliteta (RRF) planirisardas te kerel thaj te renovisarel 2,000 socialo khera katar jekh budzheto 51 miliardura HUF (127,5 milionura EUR)²⁸². Vi te si akana kadava finansiripe ashade palo phandipe e EU lovengo, e ekspertura phenen ke o them das o MMSZ-es e love thaj kade ke naj finansikane pharipe e implementaciake. Numa, akava kheresko kotor na avela implementirimo ande beshpnaske thana save keren o kaver FETE implementirime organizacie, soske akala organizacie na len o finansiako riziko. Palal jekh deklaracia katar o MMSZ, zhi ko Juni 2025, jekh bersh anglal o planirime agorisardipe e projektosqo, 127 apartmanura sas dine avri katar e planirime 2,000. O interjuvo sikavda kaj, komparaciasa e anglune planenca, e programoske menadzherura akana numa planirinen te keren renovacia pe 600 apartmanura.

O involviripe e aver 300 planirime thanengo ando FETE thaj o finansiripe e operativno programengo aven ando fremo e duje EFOP Plus²⁸³ prioriteto tenderengo, ke sol duj o MMSZ si o beneficiari, thaj MMSZ si vi responsibilo vash lenge distribucie. E shema savi del ESF fondura si aba astardi, o programo savo del ERDF fondura, savo shaj te avel utilizirime vash investacii ande infrastruktura thaj te lasharel pes e kondicia e kherengi, e budzhetosaa karing 10 miliardura HUF (25 milionuraEUR), na sas inke astardi.

Ande kado pushipe pal EU-fondura vazde o pushipe pa demarkacia mashkar e diferentne shemi. Pala jekh planirime xasaripe, o FETE Programo akana nashtig te pherel o objektivo te del shaibe e implementaciake

²⁸⁰ 444.hu. (12 October 2022). *A nagy szegénységfelszámoló programba is belenyúlnak az uniós pénzek érdekében* [Even the Major Poverty Eradication Program Is Being Reshaped for EU Funding Purposes]. Shaj dikhen: <https://444.hu/2022/10/12/a-nagy-szegenysegfelszamolo-programba-is-belenyulnak-az-unios-penzek-erdekeben>

²⁸¹ *Ibidem*.

²⁸² FETE – Felzárkózó Települések Program. (n.d.). *Lakhatás – szakterületi bemutató* [Housing – Thematic Overview]. Shaj dikhen: <https://fete.hu/szakteruletek/lakhatas/>

²⁸³ FETE – Felzárkózó Települések Program. (2024). *Jelenlét a felzárkózó településeken – EFOP_PLUSZ-7.1.1-24-2024-00002 projektismertető* [Presence in Disadvantaged Settlements – EFOP_PLUSZ-7.1.1-24-2024-00002 Project Overview]. Shaj dikhen: https://fete.hu/jelenlet-a-felzarkozo-telepuleseken-esza-efop_plusz-7-1-1-24-2024-00002/

organizaciengje save si ande programo te keren aplikacia vash aver EU akharimata save vazden o shaibe thaj vazden e manushenge shansura thaj del suporto ande penge butja. Te na avel duj finansiripe, e municipalitetura save si anavkerde ande govermenteski decizia naj hakaj te keren aplikacia vash e EU operativne programura saven si FETE aktivitetura. Kadi restrikcija si vi te e municipaliteta vaj e civilno societatosko organizacia naj direktno involvirime ande implementacia e FETE-ski. Ama, o programo vi kade kerel pes ande peski municipaliteta. E regula savi si kerdini te na avel resursengo choripe sas mekanikane transferime ke individualno operativno programura, kade 300 municipalitetura si ande phari pozicia.

4.2. ROMA CIVILNO SOCIETETA ANDE EU FUNDENGI IMPLEMENTACIA

Generalnes, Romano civilno societatosko participacia ando labjaripe, planiripe, thaj monitoringo katar fondura si kovli, thaj politikani lojaliteta khelel bari rola ande selekcija katar implementaciake partnerura. O Ungriko civilno societeto, ande lende vi e Romane civilno societake organizacii, si zurales ulade pe linie e lojalitetosko karing o Governo. Akava kerel efekto pe labjaripe thaj kontrola e EU thaj themeske resursengo. E organizacie save den suporto e Govermenteske politikenge si maj but shajipe te len resurse katar kodola save si cerra kritikane karing lende.²⁸⁴

Ko 2024 bersh, o Netrovko Egalipe, savies si 16 organizacii thaj si independentne kathar o Governo, reslas akharimata ke monitoring komisii vaj alosarde len perdal aplikacia. Jekh kathar e membrura e Egalipe Netrovkesko si e Autonomia Fundacia: TOP Plus, EFOP Plus, Partnership, DIMOP, GINOP, FETE Thematic thaj o Subkomiteti vash Edukacia. Pasha kadala netvorkoske membrura, jekhutni aver romani organizacia so si ando TOP thaj EFOP Plus monitoringosko komiteto si e Asociacia Bihm Rao.

Ando Ungriko Them, o civilo societeto thaj e biphangle profesionalne organizacien akana si minimalno akceso ke finansikane resurse save si relevantno pala e Romani inkluzia, thaj si cikno civilo kontrolo opral o distribucia e EU-ske thaj e themeske fondurengi, e implementacia kerdol kathar o governo vaj netvorkura save si pasha o governo.

Maj but katar e EU love save si dine pala e Romengi integracia si kontrolisarde katar e govermentoske afiliirime institucie thaj organizacie save keren buti e govermentosa (sar MMSZ), kade ke e distribucia e lovengi zhan ke organizacie thaj netvorkura saven si govermentesko suporto.²⁸⁵

E Romane thaj pro-Romane organizacie regularnes keren kritika pal o fakto kaj o sistemo pe aplikacia thaj alosaripe e resursengo na del chache shaibe e independentne lokalne Romane civile komuniteturen, ba maj but resursura zhan ke governoske partnerura save si alosarde perdal lojalipe.

Sa akava kerel pharipe ko efektiviipe ko transparentno, profesionalno, thaj socialno Romani integraciaki politika.

²⁸⁴ Telex. (26 July 2021). *Akik nem felülről akarják megmondani, a cigányoknak mit kellene tenni – Harminc év a civil és roma fejlesztésben: az Autonomia Alapítvány küldetése* [Those Who Don't Want to Dictate from Above – Thirty Years in Civil and Roma Development: The Mission of the Autonomia Foundation]. Telex. Shaj dikhen: <https://telex.hu/komplex/2021/07/26/roma-integracio-roma-fejleszt-es-ciganyugy-autonomia-alapitvany>

²⁸⁵ Hétfa Kutatóintézet. (2023). *Zárótanulmány – A Magyar Nemzeti Roma Platform megerősítése 2022–2023* [Final Study – Strengthening the Hungarian National Roma Platform 2022–2023]. Shaj dikhen: https://socialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/01/Zarotanulmany_2022_2023_Romaplatform.pdf

5. KAVERA ARAKHIPE

E EU deciziake manusha thaj kon analitika keren phenen ande penge publikacii sar mukhel o Ungro e demokratikalne standardura²⁸⁶. Kado afektisarel e publikane hakajenge procesura, inkludime e emergenciake legislacia thaj governmentipe. Pala majna desh bersha, neve hakajengo akceptisaripe bi korektne konzultacii, limitisaren e profesionalne vakeripe thaj e participaciake procesura. Kaj si participatorialne forumura, kothe si mishto alosarde, lojalne partnere. Kan leninde e institucii, kadi pharardas e implementacia, sar dikhlam ande kaza pal e Ungriko Centralno Statistikalno Ofiso (KSH) thaj lenge datengi problemi, thaj vi kerel o monitoring proceso imposiblo. E zor maj feder centralno kerdol ando Ungro, len le institucii (sar publikane shkoli) katar lokalne Governmentipe thaj ciknaren lengi autoriteta, thaj minimalno than den e lokalne Romane CSO-ske vaj minoritetake self-governmentoske te mishto reprezentisarel e lokalno Romani komuniteta. E civilne resorsengi distribucia bazirime pe politikani lojaliteta maj feder ciknarel e Romane komunitetako zhanipe te protektisarel peske intresura thaj te organizarel pes. Kadala procesura den o konteksto kadale reportesko.

²⁸⁶ European Parliament. (15 September 2022). *MEPs: Hungary Can No Longer Be Considered a Full Democracy* [Press release]. Shaj dikhen: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220909IPR40138/meps-hungary-can-no-longer-be-considered-a-full-democracy>

European Parliament. (January 2024). *Resolution on the Situation of the Rule of Law and Fundamental Rights in Hungary*. Shaj dikhen: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0012_EN.html

Freedom House. (2025). *Freedom in the World 2025 – Hungary Country Report*. Shaj dikhen: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2025>

Freedom House. (2024). *Nations in Transit 2024 – Hungary*. Shaj dikhen: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2024/hungary>

KONKLUZII THAJ REKOMENDACII

Ando Ungro e publikane servizengi kvaliteta thaj resipe kovlilas ande palune bersha. Ande maj bute area, maj feder ande socialno protekcia, e resorsura maj cikne kerdile. O legalno environmento paruvdilas, anda kadi o them ciknardas peski respozibiliteta te lasharel e socialne problemura. Ande cerra indikatora kerde cerra lashe rezultura (sar o numero kon mukhen e shkola thaj e butjarengo numero ko FETE Programura, so numa pe 10% si ande Ungroske forura). E edukaciaki segregacia barilas, e beshipnaske data naj maj lashe, thaj e khereske zhutipe maj feder e mashkarutni klasa resel. E lasharipeske resorsura, profesionalno dialogo pal planiripe thaj monitoring sakana formalno si, thaj le partnere si alosarde perdal lojaliteta. Legalne protekciake institucii kovlile. Kulturalno zhutipe si sporadikano, thaj naj institucii pal e Romani identiteta.

Rekomendacii e nacionalne autoritetenge

1. Te zuraren relevantne institucii thaj te:

- Lasharen o akceso ke anti-diskriminaciake azbavipeske mehanizmura;
- Buxjaren o treningo pal e anti-diskriminaciaki implementacia thaj Xojake Kriminalurengo Protokolo;
- O treningo te avel baro kvalitetosko thaj kerdo obligatorikano e maj vasne profesionalne grupenge.
- Keren mandatorialno e shavorengi sekuritetake informacii thaj te den treningo savorengi kon ande institucii keren butji kaj shavore si.
- -Strukturalno zuralipe e romane kulturake institucionalno sistemasko. O them trubul te del love te kerel pes jekh independento, kulturaki institucia kaj Romano sherutnipe si.

2. Te den maj bari involucia e civilne societetake:

- Ande preparacia thaj monitoring ke EU programura,
- - Te den monitoringo procesura e evaluacienca po than thaj e impaktoske evaluacie save si fokusirime pe fundamentalne hakaja.
- - Te keren regularno funkcionirime konsultaciake forumura saven si vi deciziaki funkcia.
- - Independentne Romane civilne organizacie trubun te aven involucirime ando keripe e deciziengo thaj alokacia e resursengi save si ande relacia e Romane kulturake programurenca.

3. Te bararen so o them potjinel pe bazikane servizura:

- Si importantno te zurarel pes e lokalno bazake servisura perdal vazdine resursura, te lel sama pe profesionalne manusha, thaj te lasharel lengi potjin thaj kondicii e butjake ande socialo, shavorengo sastipen, sastipen thaj edukaciako sistemo.
- Te parujen e kontrola pal e butjarengo kvalitetura kon ande shavorengi institucii vaj protekciake keren butji, te labjaren jekh jekh klaro, lasho methodo thaj te den treningura thaj supervizia.
- Te vazden e love pe socialno protekcia sar jekh kotor ando GDP, te vazden zurales o suportto ke xurdelin thaj shkola, thaj te keren indekso sako bersh.
- Te vazden thaj te inkren jekh adekvatno garanciako minimalno potjinako sistemo, sar si ande maj but EU-thema.
- Te buxjaren e bi lovengo xaben ande institucii e shavorengi, thaj te vazden jekh kompleksno programo pal lovengo kamipe, thaj te inkren pale o suportto te ciknaren o kamipe.
- Te keren lashe targetoske thaj efektivne programura save den zhutipe e maj vulnerabilne grupenge.

4. Keren analiza, mesura, evaluacie thaj kolekcia e datengo publikane disponibilno e roditoreng, e decizienge-manushenge, thaj e civilo societake organizacieng andeedukacia, sastipen, thaj socialne thaj shavoreng socialne servizura.l
5. Te keren xurdipesa sektoralne thaj perdal-sektoralne lasharipeske strategii e socialne thaj shavoreng protekciake/shavoreng socialne sistemeske, sastipeske sistemeske, edukaciake sistemeske thaj te lasharen nacionalno beshipnaski strategia. But vasno objektivo si te avel te ciknaren ke naj dosta profesionalne, te lasharen e kvaliteta thaj efektivipe e servizengo thaj te ciknaren e reginalne bi egalipe thaj te den hakaja.
6. Te keren mainstream thaj te keren integracia e Romane kulturake ande nacionalno kultura thaj ande memoriake hakajenge instituciako sistemo. Maj bare publikane kolekcii te keren kooperacia Romane civilne organizaciencia te zuraren ke e Romani kultura mishto si reprezentisardi. Nacionalne mediake kampanura te keren kaj themeske resorsura labjaren kaj promocia keren pal e Romani kultura. Romane artisturen thaj civilnen te len ande planisaripe thaj implementacia ande programura.
7. Implementacia e targetisarde programenge:
 - Te ashaven e edukaciaki segregacia thaj te parujen e shkolenji registracia ande khangerake thaj privatne shkole te na zuraren o fenomeno e parne nashavipesko.
 - Te den chaches lashe mentoripe thaj kvalitetako zhutipe e sitjareng kon sitjaren studenton kas si but pharipe.
 - Te keren pale o obligatorikano shkolako bersh ko 18 berhsa. Te keren kampano pal hakajengo zhanipe ande Romane komunitetura.
 - Te keren jekh programo vash socialne kherengi konstrukcia thaj te akharen themeske thaj mashkarthemutne organizacien.
 - Te keren butjake programura vash e NEET ternimata ande kombinacia kaver targetime lasharipeske programesa.
 - Te sigurisarel geografikani mobiliteta, thaj te ashaven o hakaj ‘Self-Identitetaki Protekcia’, te na labjaren pe beshipnaski diskriminacia.
 - Te sigurisarel proporcionaliteti thaj regionalno jekhipo ando kulturako suporto.
 - Te kerel pes jekh suportosko sistemo savo resel vi e Romane komuniteturen save trajin ande cikne forura/gava thana thaj te siguril pes kaj e Romane komunitetura len suporto ande proporcia pala lengo baripe.
 - Te avel mandatorialne elementura e Romani thaj Beash shiba te sitjon ande Romani ethnikaki edukacia.

Rekomendacii e EU institucieng

8. Keren e fondura katar o EU direktno aksesibilno te zhutin e civilne societetenge aktivitetura ave si ande relacia e diskriminaciasa thaj anticiganismosa, thaj jekh frame programo pala e prezervacia e Romane kulturake thaj lingvistikane barvalipe.
9. Te sigurinel pes maj baro involviripe e civilno societatosko ande gatisaripe thaj monitoringo e programureng finansirime katar EU. Pasha o akanutno mehanizmo pala reklamacia, savo si fokusirime pe korupcia, te dikhel e fundamentalne chachipe, sar e diskriminaciaki prohibicia, te si azbade perdal e implementacia thaj te inkren e themeske hakajeske garancii. O EU na trubul te del suporto e programureng save vazden e edukaciaki segregacia, thaj trubul te zorarel sektor-neutralno finansiripe kana del pes grantura. Ande relacia pala transparencia thaj monitoringoske trubujimata, EU trubul te mangel katar e themenge membrura te keren publikane thaj rodimaske databaze te keren e hakajengo sitjipe thaj e programurengi efekciake evaluacia maj lesne.

10. Te keren jekh evaluaciaki kriteriia pal e EU themenge strategii. E EU evaluacia e nacionalne Romane strategiengje si te avel relacia ke kulturake indikatora, sar e participatongje proporcia ande Romane shibake edukacia, Romane kulturalne instituciengi funkcia thaj e rezuktatura pal kulturalno mainstream keripe.
11. Te den zhutipe e EU-nivelesko zhanipesko-vazdipe kampano te keren promocia pal e Romani kultura te paroven e atitudura e majoritetake.

Rekomendacii e civilne societetake organizaciengje

12. Te roden resorsura thaj keren partnershipura te zoraren e butji mamuj anti-Roma hatjaripe thaj diskriminacia. Keren identifikacia pal kazura e segregaciake thaj lasheren, keren testo thaj adaptisaren propozalura thaj neve methodura te ashaven len.

Rekomendacii e deciziake manushenge

13. Te zhutinen o self-lasharipe e lokalne sherutnenge thaj oficialenge ande anti-diskriminaciake problemura, lenge maj baro involmento ande lokalno edukacia, thaj te ashaven e segregaciaki edukacia.

REFERENCII

Interjuvengi lishta

Kasa kerde o Interju	Organizacia/titulo	Data
Attila Sztojka	Ministeriumo vash Andrutne Butja, Themesko Sekretaro vash Socialne Shaibe thaj Romane Relacii	Ramosarde rezponzura pe pushipe.
Anonymus1	Ministeriumo vash Andrutne Butja	Interjuvo 16.06.2025
Anonymus2	Ministeriumo vash Andrutne Butja	Interjuvo 16.07.2025
Anonymus3, regional housing programme coordinator	MMSZ	Interjuvo 06.05.2025
Ádám Kullmann	Europaki Komisia	Interjuvo 16.06.2025
István Aba-Horváth	Nacionalno Self-Govermento e Ungrikane Romengo, Prezidento	Interjuvo 23.06.2025
Miklós Thaisz	Ungriko Socialno Servizesko Shkolaki Fundacia kathar e Malta, Direktori	Interjuvo 15.07.2025
István Nahalka	Edukaciako roditori	Interjuvo 17.07.2025
Miklós Vecsei	Prime Ministeresko Komisiaro vash Socialno Inkluzia	Interjuvo 29.07.2025
Judit Berki	NMCKKSZSZ	Interjuvo 14.07.2025
Marianna Balogh	EMMA Asociacia, Ibrány	Interjuvo 30.06.2025
József Bonifác Solymosy	Publikane sastipesko eksperto	Palutne vakeripe 07.07.2025
Annamária Somhegyi	Developer of the Comprehensive School Health Promotion Programme	Palutne vakeripe 19.07.2025
Adél Kegye	Rosa Parks Fundacia	17.07.2025
Anonymus eksperto	'Sekurno Starto' Shavorengo Kher, Hajdú-Bihar regia	Interjuvo 24.06.2025

Anonymous	Mashkarutno nivelesko manageri ko Ministeriumo	Interjuvo 03.07.2025
Szilvia Szénási	UCCU Fundacia	E-mail 08.08.2025
Ildikó Török	Romaversitas	E-mail 08.08.2025
Béla Rác	1 Ungriko Them Asociacia	E-mail 08.08.2025
dr. Erika Muhi	NEKI	E-mail 27.06.2025
Valéria Dósa	Kethane sitjipe Asociacia	E-mail 25.07.2025
kazaki studia 1		
23 Roma deja thaj dada		Konverzacii, 2025
3 lokalne Roma sherutne		Palutne vakeripe, 2025
3 lokalne deciziake manusha		Palutne vakeripe, 2025
3 lokalne sitjara, instituciake sherutne		Palutne vakeripe, 2025
kazaki studia 2		
53 khera ande segregaciake area		Pushipeski data kolekcia Juni-Juli 2024
Sherutno ke civilno socetetaki organizacia		Interjuvo Juliush 2025.
Shavore deja thaj dada		Fokus grupaki diskusia 2024

Maj vasne hakajenge dokumentura thaj reportura

European Commission. (2023). *Assessment Report of the Member States' National Roma Strategic Frameworks*. COM(2023) 7 final. shaj dikhen: https://commission.europa.eu/publications/assessment-report-member-states-national-roma-strategic-frameworks-full-package_en

European Commission. (2024). *Education and Training Monitor 2024*. shaj dikhen: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/en>

European Commission. (2025). *Commission Staff Working Document: 2025 Country Report – Hungary*. SWD(2025) 217 final. shaj dikhen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52025SC0217>

European Parliament. (18 January 2024). *Resolution on the Situation in Hungary and Frozen EU Funds*. 2024/2512(RSP). shaj dikhen: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0053_EN.html

European Parliament. (4 October 2023). *Resolution on the Segregation and Discrimination of Roma Children in Education*. 2023/2840(RSP). shaj dikhen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0342>

Nacionálne autoritetenge dokumentura

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. (2024). *2/2024. számú elvi állásfoglalás a gyűlöletkeltő demonstrációk jogi környezetéről és társadalmi hatásairól* [Legal and Social Impacts of Hate-Inciting Demonstrations]. Budapest: AJBH.

Belügyminisztérium. (2021). *Köznevelési stratégia az Európai Unió számára, 2021–2030* [Public Education Strategy for the European Union]. Budapest: BM.

Emberi Erőforrások Minisztériuma. (2021). *Egészséges Magyarország 2021–2027: Egészségügyi Ágazati Stratégia* [Healthy Hungary Sectoral Strategy]. Budapest: EMMI.

Emberi Erőforrások Minisztériuma. (2021). *Gyermekek jogainak garanciáit biztosító nemzeti cselekvési terv 2030* [National Action Plan for Guaranteeing Children's Rights 2030]. Budapest: EMMI.

Magyar Kormány. (2019). *1404/2019. (VII. 5.) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról* [Government Decision on the Long-Term Program for Disadvantaged Settlements]. Magyar Közlöny.

Magyar Kormány. (2021). *1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről* [Government Action Plan for 2021–2024]. Magyar Közlöny.

Magyar Kormány. (2025). *1219/2025. (VI. 23.) Korm. határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2025–2027. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről* [Government Action Plan for 2025–2027]. Magyar Közlöny.

Magyarország Országgyűlése. (2023). *2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról* [Act LII of 2023 on the New Career Path of Teachers]. shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300052.tv>

Magyarország Országgyűlése. (2023). *2023. évi XCII. törvény a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről* [Act XCII of 2023 on Anti-Discrimination Measures in Public Education]. shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300092.tv>

Magyarország Országgyűlése. (2024). *2024. évi XC. törvény Magyarország 2025. évi központi költségvetéséről* [Act XC of 2024 on the Central Budget of Hungary for 2025]. shaj dikhen: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2400090.tv>

Magyarország Országgyűlése. (2025). *2025. évi XLVIII. törvény a helyi önzonosság védelméről* [Act XLVIII of 2025 on the Protection of Local Identity]. Magyar Közlöny.

Miniszterelnökség. (2023). *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 Nyomonkövetési Jelentés 2021–2022* [Monitoring Report 2021–2022]. Budapest: Miniszterelnökség.

Miniszterelnökség. (2023). *Zárótanulmány 2022–2023. Magyar Nemzeti Roma Platform* [Final Study 2022–2023 – Hungarian National Roma Platform]. Budapest: Miniszterelnökség.

Miniszterelnökség. (2024). *Antiszemitizmus Elleni Nemzeti Stratégia* [National Strategy Against Antisemitism]. Budapest: Miniszterelnökség.

Miniszterelnökség. (2024). *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030* [Hungarian National Social Inclusion Strategy 2030]. shaj dikhen: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

Országgyűlés Hivatala. (2023). *A romák lakhatása, lakáskörülményei* [Housing Conditions of Roma in Hungary]. Budapest: Országgyűlés Hivatala.

Reportura kathar internacionalne organizacii

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). (2023). *ECRI Report on Hungary (Sixth Monitoring Cycle)*. shaj dikhen: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-hungary-translation-in-hungarian-/1680aa687b>

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). (2024). *Conclusions on the Implementation of the Recommendations in Respect of Hungary Subject to Interim Follow-Up*. Adopted on 3 July 2024. shaj dikhen: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/hungary>

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2022). *Roma Survey – Main Results*. shaj dikhen: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/roma-survey-findings>

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2025). *Fundamental Rights Report 2025*. shaj dikhen: <https://fra.europa.eu/en/publication/2025/fundamental-rights-report-2025>

Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI). (2022). *Chart of the Status of National Institutions Accredited by GANHRI – Accreditation Status as of 27 April 2022*. shaj dikhen: https://ganhri.org/wp-content/uploads/2025/01/Status-Accreditation-Chart-NHRIs_Dec2024.pdf

Minority Rights Group & Idetartozunk Egyesület. (2021). *Roma in Hungary: The Challenges of Discrimination*. shaj dikhen: <https://minorityrights.org/resources/roma-in-hungary-the-challenges-of-discrimination/>

Richardson, D., Harris, D., Mackinder, S., & Hudson, J. (2023). *Too Little, Too Late: An Assessment of Public Spending on Children by Age in 84 Countries*. UNICEF Innocenti. shaj dikhen: <https://www.unicef.org/innocenti/media/2851/file/UNICEF-Too-Little-Too-Late-Report-2023.pdf>

United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). (2023). *Concluding Observations on the Ninth Periodic Report of Hungary*. CEDAW/C/HUN/CO/9. shaj dikhen: <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/cedawchunco9-concluding-observations-ninth-periodic-report>

Civil societetake reportura

Bridge-EU. (2025). *Fundamental Rights Violation in EU Funds – Hungary*. shaj dikhen: <https://bridge-eu.org/publications/fundamental-rights-violation-in-eu-funds-hungary-2025>

Civil Society Monitor. (2022). *Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary*. shaj dikhen: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/hungary-civil-society-monitoring-2022_en.pdf

Unicef Magyarország. (2024). *A gyermekvédelmi rendszer kihívásai [Challenges of the Child Protection System]*. shaj dikhen: <https://unicef.hu/gyermekvedelmi-rendszer-kihivasai-2024>

Rodipeske analizura

Bíró, A., & Elek, P. (2019). *The Effect of Primary Care Availability on Antibiotic Consumption in Hungary: A Population Based Panel Study Using Unfilled General Practices*. shaj dikhen: <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4537-6>

Budapest Intézet. (2022). *A Magyar Adórendszer Újraelosztási Hatásai [Redistributive Effects of the Hungarian Tax System]*. shaj dikhen: https://www.budapestinstitute.eu/uploads/BI_adorendszer_ujraelo_hatas_2022.pdf

Budapest Intézet. (2022). *Magyarországi Önkormányzatokat Célzó, EU Fejlesztési Támogatások Elemzéséhez Szükséges Kormányzati Adatok Hozzáférése és Minőségének Gyorsértékelése [Rapid Assessment of Government Data Access and Quality for Analysing EU Development Funds Targeting Hungarian Municipalities]*. shaj dikhen: http://www.budapestinstitute.eu/HU_open_data_assessment_2022_HU_publ.pdf

Daróczi, G. (Ed.). (2024). *A Romák Közzolgálatásokhoz Való Hozzáférése Magyarországon [Roma Access to Public Services in Hungary]*. shaj dikhen: <https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2025/06/A-romak-kozszolgaltatasokhoz-valo-hozzaferese-Magyarorszagon-2024.pdf>

Gyermejjogi Civil Koalíció. (2024). *„MIT KÍVÁN A MAGYAR GYERMEKVÉDELEM” JAVASLATOK 40 PONTBAN A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER MEGÚJÍTÁSÁRÓL [“What Hungarian Child Protection Demands” – 40 Proposals for Reforming the Child Protection System]*. shaj dikhen: <https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/egyeb-erdekervenyesito-eszkozok/mit-kivan-a-magyar-gyermekevedelem-javaslatcsomag/>

Gyermekjogi Civil Koalíció. (2024). *ÁLLÁSFOGLALÁS a Gyermekek Valós Védelméről a 2024. Évi XXIX. És a 2024. Évi XXX. Törvények Alapján* [Position Paper on the Real Protection of Children Based on Acts XXIX and XXX of 2024]. shaj dikhen: <https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2024/06/ALLASFOGLALAS-Gyerekvedelmi-jogszabaly-modositas-2024.docx.pdf>

Hermann, Z. (2019). *The Impact of Decreasing Compulsory School-Leaving Age on Dropping Out of School*. shaj dikhen: <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.03.005>

Hungler, S., & Kende, Á. (2021). *Diverting Welfare Paths: Ethnicisation of Unemployment and Public Work in Hungary*. *E Cadernos CES*, 35.

Husz, I., et al. (2023). *Gyerekesélyek a Végeken* [Child Opportunities in Marginal Areas]. shaj dikhen: <https://real.mtak.hu/190652/>

Ignác, J. (2024). *Roma Nők Szexuális És Reprodukciós Egészsége És Jogai Magyarországon* [Sexual and Reproductive Health and Rights of Roma Women in Hungary]. In *Lehetne Egy Kicsit Halkabban? Szexuális És Reprodukciós Egészség Roma Női Szemmel* [Could You Be a Bit Quieter? Sexual and Reproductive Health Through Roma Women's Eyes]. Romaversitas – EMMA Egyesület.

Kállai, E. (2023). *Nemzetiségi oktatás a magyar iskolarendszerben* [Minority Education in the Hungarian School System]. *REGIO: Kisebbség, Kultúra, Politika, Társadalom*, 31(1), 5–30. shaj dikhen: <https://real.mtak.hu/172456/>

Kollányi, Z., Bálint, L., Susovits, K., Csépe, P., & Kovács, K. (2023). *Inequalities in Diabetes Mortality Between Microregions in Hungary*. *International Journal of Public Health*, 68. shaj dikhen: <https://doi.org/10.3389/ijph.2023.1606161>

Kósa, K., Katona, C., Papp, M., Sándor, J., Fürjes, G., Bíró, K., & Ádány, R. (2021). *Segéd-Egészségőrök Működése az Alapellátási Modellprogram Praxisközösségeiben* [Operation of Assistant Health Workers in Primary Care Model Programme Practice Communities]. *Egészségtudomány*, 2021(2). shaj dikhen: <https://doi.org/10.29179/EgTud.2021.2.39-50>

Nahalka, I. (2023). *Kikre Vonatkozik a Diszkriminációellenes Törvény? Településenkénti Adatok* [Who Is Covered by the Anti-Discrimination Law? Settlement-Level Data]. shaj dikhen: <https://ckpinfo.hu/2023/10/15/kikre-vonatkozik-a-diszkriminacioellenes-torveny-telepulesenkenti-adatok/>

Neumann, E. (2025). *A Suffocating Embrace? Religion and Nationalism in Hungary*.

OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume II)*. shaj dikhen: https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en.html

Perpék, É., & Kiss, M. (Eds.). (2023). *Véges És Végtelen Lehetőségek* [Finite and Infinite Opportunities]. shaj dikhen: <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/9697/>

PEW Research Center. (2025). *Global Perceptions of Inequality and Discrimination*.

Rosa Parks Alapítvány. (2024). *Szegregáció a Speciális Oktatásban* [Segregation in Special Education].

Szabó, L., & Veroszta, Zs. (2022). *A Folyosó Végén. Roma Nők a Várandósgondozás És Szülészeti Ellátás Rendszerében* [At the End of the Corridor: Roma Women in Prenatal and Obstetric Care]. *Esély*, 33(3), 3–24. shaj dikhen: <https://doi.org/10.48007/esely.2022.3.1>

Szapáry, Gy., et al. (2024). *Javaslatok a Pedagógusok Utánpótlásának Fenntartható Biztosításához, Vitairat* [Proposals for the Sustainable Supply of Teachers – Discussion Paper]. shaj dikhen: https://mkt.hu/wp-content/uploads/2024/06/Javaslatok-a-pedagogusok-utanpotlasi-biztositasa-erdekeben_2024_clean.pdf

Szecsó, J. (2024). *Az Iskolai Szociális Segítő Tevékenység Tapasztalatai a Kutatások Tükrében* [Eksperimentura e Shkolake Socialne Zhutipeske Aktivitetonge ande Rodipe]. shaj dikhen: <https://ojs.lib.unideb.hu/kulonlegesbanasmod/article/view/14507/12433>

Tátrai-Gábor, et al. (2025). *Rendszerszintű Adatminőségi Problémák az EU-SILC Magyar Jövedelmi Adataiban (2014–2023)* [Sistematikalne Data Kvaliteta Problemi ando Ungro EU-SILC Potjin]

Tátrai, A., & Gábor, A. (2025). *Kutatói Aggodalmak az EU-SILC Magyarországi Jövedelemadataival Kapcsolatban [Roditorengi Gindisaripe Pala e Ungroski EU-SILC Potjin Data]*. shaj dikhen:
<https://www.valaszonline.hu/2025/04/01/eu-silc-magyarorszag-i-jovedelemadok-kutato-i-elemzes/>

Teller, N., et al. (2022). *Szociális Településrehabilitáció Eredményességének Értékelése [Evaluacia pala o Efektipe e Socialne Urban Rehabilitaciake]*. shaj dikhen:
<https://www.palyzat.gov.hu/api/download/65c1ed2c455e7c083bb8879b>

ANEKSA: LISHTA PAL E PROBLEMURA THAJ KONDICII

Maripe mamuj anticiganizmo thaj diskriminacia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Bari prejudicia thaj xojake vakeripe	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dostazurali	Si, ama naj dosta	Si objektivura ama naj relevantne	Kultivacia thaj promocio e Romani kulturake. Kado korkores na lasharel e problema. Naj regularnes kolektime data ke labjarde uniform internacionalno data.
Bari diskriminacia, cikno patjavipe ande komunitetura butji te keren kadalesa	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Naj sikavdo	Si objektivura ama naj relevantne	Planisardo rodipe pal diskriminacia pe rentalne kherenge marketo. Barjaripe e legalne zhanipeske perdal vakeripesa e Romane organizaciencia. O rodipe nashtig te resen, o dujto na sas kerdo vaj naj buxlo. Naj datengi kolekcia.
Kovlaripe e civilne thaj themeske legalne protekciake mehanizmenge	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Na planirinen intervencia
Kovli zhanipe mashkar hakajenge oficialura	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Na planirinen intervencia, sporadiko treningura

Edukacia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Edukaciaki segregacia	Kritikalno problema	Limitisardi Interpretacia	Si, ama naj dosta	Si objektivura ama naj relevantne	O NRSF 2030 dikhel e prevencia thaj eliminacia e segregaciake ba na sas programo perdal e kontrola.
Maj baro zhutipe e khangerenge shkolenge sar le themeske institucienge	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	E maj bari rola e khangerenge institucienge na ciknarel e segregacia ama vi bararel la.
Naj dosta sitjareng e asistantura	Seriosno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Si, ama naj dosta	Adekvato ama si te lasharen	E Strategia na del rodipe palak ado ama phenel ke vasno si e rola e sitjareng e asistantenge
Naj dosta sitjara	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Adekvato ama si te lasharen	Mishto definisardo, relevantne objektivura	E strategia phenel ke kado kompleksno pharipe sit haj o respond multi nivelesko, koordinaciako akciako plano si. Bazirime pe monitoring datenge reportura e problema ciknardas, ama sit e keren maj dur rodipe te avel kvalitetako thaj mishto kapacitetako sitjarengo treningo. E data pal sitjarengo treningo sas kidino thaj publisardo sako bersh perdal o Ungresko Centralno Statistikako Ofiso (KSH). O NRSF 2030 kadala data labjarel.

Baro numero kon mukhen e shkola	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Lasho, ama si te lasharen	Mishto definisardo, relevantne cilura	<p>prevenciake programura; pedagogiake thaj specialne zhutipe; tutoring thaj cstch-up programura; zhutipe ande kariera thaj puterdipe pe sitjipeske droma; zuraripe e vokaciake trening programenge kodolenge kon mukhen e shkola bi kvalitetako; socialno zhutipe; pustika/ ginadya , xaben thaj shkolake butja bi lovenge.</p> <p>Ando Ungro o numero e Romengo kon mukhen e shkola 45% si ko 2023. Kompleksne strategii kaj o them thaj o EU das love but ternen resle. Data pal kodola kon mukhen e shkola avel kathar e Ungrosko Centralno Statistikako Ofiso (KSH).</p>
Regionalne bi egalipe ande kvaliteta ke edukacionalne institucii	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Adekvato ama si te lasharen	Adekvato ama si te lasharen	O NRSF 2030 propoza kerel e kompleksne rodipenge. Numa cerra rodipe objektivurencia (FETE Programo, Swiss Fundacia) sas astarde perdal e kontrolaki perioda. O efektivipe e rodipengo sas pushlo kathar independentne ekspertura perdal e planirimeski perioda. Na sas inke vasho paruvipe so zhutinen vi e data. Pal e regionalne bi egalipe e Ungresko Centralno Statistikako Ofiso (KSH) thaj nacionalne kompetenciake asesmento kidel data ama vi regionalne data shaj resen pal e edukacia. Kadalen labjarde ande NRSF-eski preparacia.
Na adekvato profesionalno zhutipe e sitjareng	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo ama naj dosta zurali analiza	Si variso ama naj dosta	Si cilura ama naj relevantno	O NRSF kerdas identifikacia pal e problema ama na dikhlas pala e generalne butja. Naj vizibilne rezultatura zhi akana. O FETE programo na das specifikalne rodipe perdal e kontrolaki perioda.
Naj akceso ke specialne servizura ande relacia e edukacia	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Adekvato ama si te lasharen	Adekvato ama si te lasharen	O NRSF identifikacia kerdas pal intervencii ama naj rodipe/programura save pal kadala objektivura sikaven perdal e kontrolaki perioda. E data kathar e Kréta thaj TEIR sistemo shaj resen akana.

Institucii save kompencacia keren vash socio kulturalno pharipe mangen maj but lasharipe	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Lasho, ama si te lasharen	Si objektivura ama naj relevantne	Ando NRSF si but rodipe/programura: Shavorenge Khera, Tanoda tutorialne grupura, Romane kolegura kon ande opruni shkola sitjon, FETE Programo tmd. Si programura (Tanoda, kolegii) save lashe rezultatura sikaven. Ama o institucionalno sistemo dur si te len sa e targeteski grupa.
--	---------------------	----------------------------	---------------------------	-----------------------------------	---

Butji

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Pharo akceso vaj cikno efektivepe e publikane butjake	Kritikalno problema	Mishto identifikacia ama o hatjaripe limitisardo si	Adekvato ama si te lasharen	Si cilura amda naj relevantne	O numero e butjarengo kon ande publikano sektoro keren butji ciknardol, so sikavel ke von socialne maj homogenura kerdon, kodolencia kon numa ande publikano sektoro rakhel butji.
Bari proporcia e NEET ternenge, inkludime Romane ternen	Kritikalno problema	Limitisardi atencia sas dino pe kadi problema	Adekvato ama si te lasharen	Relevantne objektivura sas identifisarde	Naj zhutipeske programura so astarde kathar o 2023
Pharo akceso ko (re)treningo thaj skilurengo lashaipe	Kritikalno problema	Limitisardi atencia sas dino pe kadi problema	Adekvato ama si te lasharen	Relevantne objektivura sas identifisarde	Naj zhutipeske programura so astarde kathar o 2023

Diskriminacia kathar o manush kon del butji	Kritikalno problema	Ramosardo ama naj analizime	Si, ama naj dosta	Naj sikavdo	Naj dordipe vaj datenge kidipe pal e tema vaj pal programura.
Risko e manushenge trafikiske thaj forsikane proshtituciake le Romane zhuvjenge thaj shejenge ande chore area	Signifikanto problema	Ramosardo ama naj analizime	Si ama naj dosta	Si objektivura save sas listime (butji, edukacia)	Naj zhutipeske programura so astarde kathar o 2023
Publikano buthi ando than e anglune butjake marketoske shaibe	Kritikalno problema	Dikhel e problema limitisardes	Lasho ama sit e lasharen	Si cilura ama naj relevantne	Naj zhutipeske programura so astarde kathar o 2023
Pharipe ke buti (sar kamipe, ikno pokinipe ande relacia e socialne beneficianca)	Kritikalno problema	Limitime xurdipe ke problema	Si, ama naj dosta	Naj sikavdo	Naj zhutipeske programura so astarde kathar o 2023
Aktivaciake rodipe thaj naj zhutipe e butjake	Kritikalno problema	Dikhel e problema limitisardes	Si, ama naj dosta	Naj sikavdo	Naj zhutipeske programura so astarde kathar o 2023
Azbavipe e temporalne agenciake butjake	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Naj rodipe, datengo kidipe vaj programura pal kadi tema,
Terminaciake azbavipe	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Naj rodipe, datengo kidipe vaj programura pal kadi tema.

Akcidentura pe butji baro numero	Seriosno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Naj rodipe, datengo kidipe vaj programura pal kadi tema.
----------------------------------	-------------------	----------------	-------------	-------------	--

Sastipe

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Diskriminacia thaj segregacia hatjaren e Roma ande sastipe thaj anda kadi na patjan	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Naj ramosardi e problema
Grizharipeske problemura aven kathar cikne resorsura ande sastipesko sistemo (sark e naj dosta generalne/kherutne doktora thaj grizharici) so si maj feder ande maj chore area ando them.	Kritikalno problema	Interpretacia limitisarde	Si, ama naj dosta	Naj sikavdo	Jekh kathar e strategikane objektivura si te lasharen o akceso ke sastipeske servizura, maj feder ke angluno grizharipe. Si intervencii kaj o cilo si te resen kado ba na zhanen te lasharen o akceso (sar infrstrukturake lasharipe) vaj limitisardo resipe si len)sar telemedicine programo).

Trubulas te phenen eksplicitne ke o spektro e faktorengo save determinin e sastipasko statuso si maj baro kathar e sastipasko zhutipe, o phiripe, thaj e direktno fizikane karakteristiki e trajoske kondicienge	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	E strategia phenel ke te lasharen o sastipe si te keren multi sektoralnes, thaj te akharen sa le socialne aktoren, maj palal numa sastipe thaj sastipesko phiravipe sas mashkar le planisarde intervencii. Sa e strategia trubulas te phenel ke relevantne pontura ke e marginaciake grupenge nasul sastipe na numa vash o grizharipe si: e maj vasne kondicii te lasharen lengo sastipe sit e lasharen lenge trajoske kondicii thaj te agrdol e marginalizacia.
Te dikhen thaj te ciknaren e proporcja e manushenge kas naj inshuranso thaj te lasharen o akceso ke inshuranso	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Sar rezultato e paruvipeske pe socialno sekuritetaki eligibiliteta hakaja 2020 but manushen kovle butjake pozicii sas thaj baro sas o shaibe te xasaren pengi eligibiliteta pe sastipeske zhutipe. Naj egzakto data so shaj resen ama o report ko 2022 ramosardas pal e problema, pe soste e Strategia na las sama.

Beshipe, esencialne servizura, environmentalne egalipe

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Fizikalne na sekurno beshipe (nasul kvalitetake khera vaj slum khera)	Kritikalno problema	Analiza xurdikanes	Mishto definisardo, relevantne objektivura	Mishto definisardo, relevantne objektivura	EFOP 162 thaj ERDF 241 Programura, na dine nevo rundo pala 2023 Decembra phandipe. Tela o FETE Programo, e thanesko diagnosa sas kerdi pe 300 thama ama o proceso thaj e evaluacia naj publikane. O KSH nacionalno segregaciako databaza na agordisardas vaj naj resipe ke kado.

Akceso ko paji thaj elektriciteta thaj naj chivipen e kanalizaciako	Kritikalno problema	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Tela o FETE Programo, e thanesko diagnosa sas kerdi pe 300 thama ama o proceso thaj e evaluacia naj publikane. O KSH nacionalno segregaciako databaza na agordisardas vaj naj resipe ke kado.
Limitime vaj naj municipalno gunejesko kidipe	Kritikalno problema	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Naj sikavdo	
Limitime tatjaripeske kapaciteta (familii na tatjaren sa le sobi/kana trubul) vaj labjaren solidno gunej te tatjaren	Kritikalno problema	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Tela o FETE Programo, e thanesko diagnosa sas kerdi pe 300 thama ama o proceso thaj e evaluacia naj publikane.
Khereske hakaja naj uzhe thaj na den sekuriteta	Kritikalno problema	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Tela o FETE Programo, e thanesko diagnosa sas kerdi pe 300 thama ama o proceso thaj e evaluacia naj publikane. O KSH nacionalno segregaciako databaza na agordisardas vaj naj resipe ke kado.
Naj vaj limitime akceso ko socialno beshipe	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Si ama naj dosta	Naj sikavdo	EFOP 162, ERDF 241, TOP, thaj VEKOP programura; na dine nevo rundo pala 2023 Decembra phandipe Tela o FETE Programo maj cerra projektura sar planisarde sas implementisarde.

But zhene ande jekh kher	Kritikalno problema	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Naj specifikacia	<p>Tela o FETE Programo, e thanesko diagnosa sas kerdi pe 300 thama ama o proceso thaj e evaluacia naj publikane. O KSH nacionalno segregaciako databaza na agordisardas vaj naj resipe ke kado.</p> <p>O 2022 FRA data kolekcia phenel ke kado naj nacionalnes reprezentativno.</p>
Nivelo e kherenge kamipesko savo shaj kerel evikcia	Kritikalno problema	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Regulacii naj jekhutne. Involvacia e MR Komunitetenge Khera Fund-eske.
Beshipe pe segregaciake thana, area	Kritikalno problema	Identifikacia thaj analiza lashe xurdipesa	Mishto definisardo	Mishto definisardo, relevantne objektivura	EFOP 162 thaj ERDF 241 Programura, na dine nevo rundo pala 2023 Decembra phandipe
Informalne vaj ilegalne beshipnaske thana, segregaciake area	Kritikalno problema	Identifikacia thaj analiza lashe xurdipesa	Mishto definisardo	Mishto definisardo, relevantne objektivura	EFOP 162 thaj ERDF 241 Programura, na dine nevo rundo pala 2023 Decembra phandipe
Limitime vaj naj publikano transporto	Significkanto problema	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Naj sikavdo	

Limitime vaj naj internet akceso	Kritikalno problema	Naj specifikacia	Naj specifikacia	Naj sikavdo	
Legalno relacia e apartmanoski ke legalo relacia bazirime pe etniciteto Kritikalno problema si	Kritikalno problema	Naj sikavdo	Rodipe planisardo pal e problema	Naj sikavdo	Naj publikane rodipeske rezultatura.

Socialno protekcia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Ciknaripe e budzheteske pe socialne protekcia.	Kritikalno problema	Naj relevantno	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Naj governmentalno intencia te lasharen e love pe socialno protekcia. Familiake thaj beshipnaske hakaja e maj barvale socialne grupuren zhutinel. Maj xurdikane, datengi analiza nashtig te resen publikanes.
Baro si o risiko e choripesko thaj e socialne deprivaciako.	Kritikalno problema	Identifikacia thaj analiza mishto xurdipesa	Si, ama naj dosta	Adekvato ama si te lasharen	Naj programura save direktnes ciknaren e potjinako choripe thaj lasharen e lovikane zhutipe.HCSO data shaj resen, inkludime Roma/na Roma partura. E HCSO potjinake data but pushipnaske si kathar o 2018.

<p>Potjinake zhutipeske programura na keren garancia ke den sakoneske e minimalno potjin, e kvaliteta thaj sekuriteta e socialne sistemeske but kovle si.</p>	<p>Kritikalno problema</p>	<p>Naj relevantno</p>	<p>Naj sikavdo</p>	<p>Si objektivura ama naj relevantne</p>	<p>O NRSF inkludisarel kasave elementura, ama kadala na lasharen e socialo sekuriteta. Ande targetesko sistemo, o vazdipe e 'socialno sistemo savo promoviril aktiviteti thaj vazdel butji' si ande realiteta publikani butji.</p> <p>E majbare data si aksesiblo. Kathar o 2015-to bersh, o Ungrikano Centralno Statistikano Ofiso (KSH) na kerdas kalkulacia vaj na publicisardas o minimumo vash o trajo o gin e manushengo save trajin telal o minimumo, vaj lenge karakterura.</p>
<p>Ciknol o numero e manushenge kon xutren lovikane zhutipe pal shavorengi protekcia , ama naj data sostar si kadi.</p>	<p>Seriosno problema</p>	<p>Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali</p>	<p>Si, ama naj dosta</p>	<p>Adekvato ama si te lasharen</p>	<p>Naj specifikane programura.</p> <p>Ando NRSF o FETE programo thaj jekh indikatoro ko EFOP Plus (e komprehensivno evaluacia gata avla ko agor 2027). Si data so shaj resen kathar o Ungrikano Centralno Statistikano Ofiso (KSH). Sar o NRSF phenel na zhanen sode manusha xuterde zhutipe kon vi chache trubunas te xutren.</p>
<p>Potjinake zhutipeske programura thaj familiake zhutipe thaj beshipnaske hakajenge programura kodola resen kon maj barvale si, thaj e marginalizaciake manusha na xutren len.</p>	<p>Kritikalno problema</p>	<p>Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali</p>	<p>Si, ama naj dosta</p>	<p>Adekvato ama si te lasharen</p>	<p>O NRSF phenel ke buxjardas e familiake zhutipe sar jekh akcia ama naj indikatoro te keren monitoro pal kadi.</p> <p>Marginalizaciake grupura ekskludime si kathar zhutipe so mol pe potjin thaj socialno sekuritetako statusi.</p> <p>Bazikane data shaj resen, ama maj xurde data pe analiza nashtig resen.</p>

Socialne servizura

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Persistentne problemura ande socialne thaj shavorengo socialno/shavorengo protekciako sistemo, naj resorsura thaj kapaciteta thaj regionalne bi egalipe si ande standardura thaj akceso.	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Si, ama naj dosta	Adekvato ama si te lasharen	O trubujipe vash servizengo lasharipe si ande strategiake objektivura. Ando FETE Programo (ande maj cerra gava sar 10% ando Ungro) servizengo lasharipe prioritetako instrumento si. Naj sistemsko-nivelesko lasharipe. Data shaj resen pal varesave servizura (KSH, sar labjarengo numero, thanengo numero) ama kadala limitime si thaj na zhanen te keren monitoring. Naj akanutne analiza pal regionalne bi egalipe ande socialne servizura.
Na buxjarde e bi lovengo xabena e shavorenge ande institucii.	Seriosno problema	Limitisardi interpretacia	Adekvato ama si te lasharen	Adekvato ama si te lasharen	Planirime si vi ando NRSF 2030 thaj ando governmentalno decizia. Ama naj implementime.
Naj kompleksivne, kompleksne kamipeske menedzhmenteske programura.	Seriosno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Naj sikavdo	Si objektivura ama naj relevantne	Naj programura, numa pe cerra municipaliteta ando FETE Programo.

Shavorengi protekcia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
O numero cikno si e grizharipeske instituciengo thaj maj phares resen la e HH (ande phari situacia) thaj HHH shavore (ande but phari situacia)	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Cilo si te bararen o numero e grizharipeske instituciengo. Kadala numa ande jekh trito kotor si ande municipaliteta. Cikni participacia mashkar HH thaj HHH shavore. E data shaj resen ko KSG web rig.
'Sekurno Starto' Shavorengi Khera naj aksesiblo savorengi	Seriosno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Si, ama naj dosta	Si cilura ama Naj relevantno	Numa pal operacia thaj pal tikno baripe ande shavorengi participacia vakeren. E participacia cikni si thaj na resle o numero e kherenge so kamle. O programo so na xutrel dosta love, na pe inkluzia ama pe maj chore thaj Romane shavore kerel fokusi so na e originalne objektivura si. Statistiki shaj resen ama naj analiza.

Si te lasharen o resipe, kvaliteta thaj efektive ande shavorengo socialno sistemo thaj shavorengi protekciake zhutipe thaj servizura.	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Sar cilo ramosarde ama maj nasul si o akceso thaj kvaliteta. Numa o FETE Programo kerdas lashe lasharipe. E shavorengi protekcia maj nasul si, ke trubunas minimum 600 institucionalne profesionala thaj 2000 foster deja thaj dada. E facilitetengo phandipe maj pharo kerdas te rakhen than e shavorengi. Hakajengo paruvipe maj feder nasul kerdas e situacia ando sektori. E maj bare data shaj resen ama naj evaluacia vaj rodipe pe formura thaj efektive. Numa gindinen sode miji shavore azhukaren te rakhen than lenge thaj sode tikne shavoren mukhle ande hospitalura.
---	---------------------	--	-------------	-------------	---

Promocia (e zhanipeski) pal Romano arto, kultura thaj historia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
E reprezentacia e romane kulturake thaj historiake ande Ungrikane Themeske kulturake institucii si cikni.	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo ama naj dosta zurali analiza	Si ama naj dosta	Si cilura ama naj relevantne	Numaj jekh artoski galerija putardilas tela e kontrolaki perioda so na lasharel o institucionalno deficito (naj sistematikalno lasharipe).
Naj permanentno Romano Muzeumo, kulturalno centro thaj rodipeski institucia.	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Naj sikavdo	Naj sikavdo	Varesave kulturake subvencii, numa kadala na keren kompenzacia vash e permanentne institucii.

<p>O tikno statuso thaj o bi-adekvatno suporto vash e Romani thaj Beash shib. Lengo socialo prestizho, integracia ande edukacia thaj o labjaripe ando publiko trajo si but tikno.</p>	<p>Kritikalno problema</p>	<p>Limitisardi interpretacia</p>	<p>Si, ama naj dosta</p>	<p>Si cilura ama naj relevantne</p>	<p>E mesure (stipendiake programura studentenge ke etnikalno pedagogia) na resle te keren but progreso.</p>
<p>Kulturake subvencie thaj programura si bazirime pe projektura thaj si phagerde. Akanutno subvenciako sistemo najbazirimo opral lungu vramako kulturako barjaripasko strategja thaj naj lasho vash institucionalno kapaciteta.</p>	<p>Seriosno problema</p>	<p>Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali</p>	<p>Si, ama naj dosta</p>	<p>Si cilura ama naj relevantne</p>	<p>E programura tipikalnes na resen majbaro spektro e Romane komuniteturengo thaj na den suporto pala institucionalno zuralipe e korkorutne reprezentaciako.</p>
<p>Rromano identiteto sikavel pes ando NRSF maj feder ande folklorikano thaj kulturalo konteksto, bi phanglipe aver publikane</p>	<p>Seriosno problema</p>	<p>Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali</p>	<p>Naj sikavdo</p>	<p>Naj sikavdo</p>	<p>Vi te si e Romani kultura prezento ande varesave kulturake programura, kadala nashtig te aven konsiderime sar intersektoralno-integrime mere.</p>

politikena. (sar., edukacia, mediaki politika, urbano barjaripe, memoriaki politika)					
O volumo thaj o aksesibiliteto e programurengo naj proporcionalno pala o baripe e Romane komunitetosko. E Romani komuniteta si jekh kathar e majbare minoritetura ando Ungriko Them, ama o volumo thaj o teritorialno kovlipe katar e kulturalne programura na sikaven kadi realiteta.	Kritikalno problema	Limitisardi interpretacia	Si, ama naj dosta	Si cilura ama naj relevantne	O geografikano thaj socialno reslpe e akanutne mesurengo si limitime thaj na sigurinel buxjardo involviripe e Romane komunitetengo.
Naj intervencie save si phangle e socialo akceptaciasa. Na sas astarde komprehezivne kampanje te parujen o atitudo vaj programura pala interkulturalo dialogo. E civilne organizacie cikne budzetosa keren buti cikne programurenca te vazden o zhanipe.	Kritikalno problema	Ramosardo/dikhlo, ama e analiza naj dosta zurali	Naj ramosardo	Naj sikavdo	Sar na sas astarde nisave substantivne intervencii, lengo efektipe nashtig te avel evaluime; ama sar naj le, kade kerde kontribucia ke akceptaciako stagnacia vaj xasaripe.

